

LG Insight

Forældres rolle i børns digitale liv

Forebyggelse af børn og unges risikoadfærd på nettet

Februar 2021

DET KRIMINAL
PRÆVENTIVE RÅD

Udgiver:

Det Kriminalpræventive Råd

Polititorvet 14

1780 København V

Tlf. +45 45 15 36 50

Mail: dkr@dkr.dk

www.dkr.dk

Forfatter:

LG Insight

DKR.nr.: 20-117

ISBN: 978-87-92966-64-3

Februar 2021

Kopiering tilladt med angivelse af kilde

Indhold

Forord	5
1. Indledning	6
2. Resumé	8
2.1. Hovedpointer	8
2.2. anbefalinger til øget involvering og styrkede forældreroller	11
3. Kort om metoden	17
3.1. Afdækning af eksisterende viden.....	17
3.2. Kvalitativ undersøgelse.....	18
4. Risikobegrebet	20
4.1. Definition af risiko	21
5. Hvad siger forskningen?.....	22
5.1. Hvad fortæller forskning om forældrestrategier og deres virkning?.....	22
5.2. Hvad betyder forældrestrategier for forældres viden om børn og unges online liv?	25
5.3. Hvad betyder forældrestrategier for balancen mellem muligheder og risici?	25
5.4. Hvad er forældrenes rolle ift. vennernes?	26
5.5. Opsamling af forskningsresultater	26
6. Hvad viser den grå litteratur?	28
6.1. Børn og unges risikoadfærd.....	28
6.2. Forældrenes rolle i forhold til børn og unges online liv	29
6.3. Forældrenes interesse for børn og unges online liv.....	30
6.4. Forældres regelsætninger vedrørende børn og unges online liv	31
6.5. Betydning af børnenes alder og køn.....	31
6.6. Opsamling ift. grå litteratur	32
7. Hvad siger undersøgelsens børn og unge?.....	33
7.1. Tidlig debut på digitale medier.....	33
7.2. Børn og unges oplevelse af forældrenes viden	37
7.3. Hvordan oplever børn og unge deres forældres involvering og interesse for.....	38
7.4. Hvordan oplever børn og unge de digitale mediers muligheder og risici?	43
7.5. Børn og unges oplevede regler og retningslinjer for brug af digitale medier	46
7.6. Reaktioner på oplevet risiko	48
7.7. I hvilket omfang oplever børn og unge barrierer ift. forældrenes involvering?	59

7.8. Forældre fremstår enige	62
7.9. Børn og unges anbefalinger til at involvere forældre og imødegå risici	63
8. Forældre	66
8.1. Forældrenes karakteristika	66
8.2. Forældrenes oplevede grad af involvering i deres børns digitale liv.....	67
8.3. Almene forældrekompetencer i spil	72
8.3. Forældrenes bekymring og fokus på risici	73
8.4. Enighed	76
8.5. Gaming og forretningsmodeller ved gaming	78
8.6. Forældrenes strategier ift. deres børns brug af digitale medier.....	81
8.7. Forældrenes kendskab og ønsker til støttemuligheder og indsatser.....	90
9. Aktørers perspektivering	94
9.1. Hvilke perspektiver fylder hos rådgivere i dialogen med forældre?.....	94
9.2. Forældres reaktioner og strategier	95
9.3. Information til forældre og deres brug af indsatser	95
9.4. Perspektivering til forældre i andre målgrupper	98
10. Beskrivelse af nuværende indsatser.....	101

Bilag

Forord

Med denne rapport præsenteres resultater af Det Kriminalpræventive Råds undersøgelse af forældrenes rolle som beskyttende faktor ift. børn og unges risikoadfærd på nettet.

Forskning i ungdomskriminalitet viser, at forældrene har en vigtig rolle i forhold til børn og unges risiko for kriminalitet. Det handler både om forældrenes opdragende rolle, men også den mere overordnede forældre-barn-relation. Det er dermed ikke kun vejledning, regelsætning eller overvågning, men også forældrenes involvering, der har betydning for beskyttelsen mod risici.

Mange forældre søger da også råd og viden om, hvordan de kan have en beskyttende rolle ift. deres børn og unges mediebrug. Derfor har denne vidensafdækning fokus på forældres håndtering af børn og unges mediebrug og deres beskyttende rolle ift. børn og unges online risikoadfærd.

Undersøgelsens formål har således været at frembringe viden, der kan bidrage til at kvalificere de fremtidige indsatser, der skal klæde forældre på til at involvere sig i deres børns digitale liv – og derved forebygge unges risikoadfærd på nettet.

Det er derfor forhåbningen, at undersøgelsens resultater kan bidrage med inspiration og viden til styrkelse af den forebyggende indsats ift. børn og unges risikoadfærd.

Undersøgelsen er blevet udarbejdet af LG Insight i samarbejde med lektor Anne Mette Thorhauge, Institut for Kommunikation, Københavns Universitet.

Til undersøgelsen har der været knyttet en følgegruppe, som med stor ekspertise og værdifuld sparring har bidraget til kvalificering af undersøgelsens perspektiver og anbefalinger. Vi retter derfor en tak til følgegruppens deltagere:

- Børns Vilkår
- Forbrugerrådet Tænk
- Danske Skoleelever
- DKRs Udvalg for Børn og Unge
- Medierådet for børn og unge
- Red Barnet
- Sex og Samfund
- Skole og Forældre
- Skolelederforeningen
- SSP Samrådet
- Undervisningsministeriets styrelse for IT og Læring

1. Indledning

Børn og unges digitale mediebrug er blevet et centralt element i deres hverdag og deres inklusion i sociale fællesskaber. Det digitale børne- og ungdomsliv er derfor et spørgsmål, som forældre må forholde sig til, når de skal støtte deres børn og unges trivsel og sociale udvikling - herunder forebygge oplevelser med risiko og kriminalitet online.

En stigende opmærksomhed på de risici, der knytter sig til online aktiviteter, betyder imidlertid, at mange forældre er usikre på, hvordan de skal forholde sig til deres børns færden på internettet.¹ Samtidig er det en anbefaling fra forskere, at forældrene – uanset barnets alder – involverer sig i deres børns online-liv på samme vis, som de involverer sig i børnenes øvrige liv².

En dansk undersøgelse udarbejdet for DKR i 2018 viste, at unge oplever deres forældre som fraværende og uengagerede i forhold til deres adfærd på nettet³. Samtidig peger en anden dansk undersøgelse fra 2019 på, at kun lidt over halvdelen af børnene på 4. klassesetrin og endnu færre på 7. klassesetrin oplever, at deres forældre reelt er interesserede i at snakke med dem om deres aktiviteter på internettet⁴. Forskningen peger her på, at forældrenes forståelse af deres rolle ift. børnenes online-adfærd hænger sammen med forældres opdragelsesstil på andre områder og det øvrige forældre/barn-tillidsforhold i familien⁵.

Forskningsstudiet ”Parental Knowledge of Adolescents” fandt i 2016 ikke overraskende frem til, at forældrenes viden om unges oplevelser med online risici også afhænger af, hvad de unge er villige til at fortælle deres forældre⁶.

Men hvad skal der til, for at forældrene ønsker og får lov til at involvere sig i deres børns liv og hvordan kan indsatser understøtte forældrene i denne rolle? Dette har DKR ønsket at afdække med en undersøgelse med fokus på styrkelse af forældrenes rolle som beskyttende faktorer ift. børn og unges risikoadfærd på nettet.

Undersøgelsen er blevet udarbejdet af LG Insight i samarbejde med lektor Anne Mette Thorhauge fra Københavns Universitet og søger at afdække, hvordan forældre bedst

¹ Digital dannelse i børnehøjde, Medierådet for Børn og Unge samt Børns Vilkår – del 1-4, 2019

² Interventions for children, youth and parents to prevent and reduce cyber abuse, Campbell collaboration, 2009

³ Unge kriminelle adfærd på nettet, 2018, Jacob Demant m.fl., DKR

⁴ Digital dannelse i børnehøjde, Medierådet for Børn og Unge samt Børns Vilkår – del 3, 2019

⁵ A qualitative study into parental mediation of adolescents' internet use, Katrien Symons et al, 2017

⁶ Parental Knowledge of Adolescents' Online Content and Contact Risks, Katrien Symons, 2016

kan agere som beskyttende faktorer, herunder hvilke faktorer som enten fremmer eller hæmmer forældres potentielt beskyttende rolle. Undersøgelsen peger samtidig på, hvilke elementer og typer af fremtidige indsatser, der kan styrke forældres rolle og involvering i deres børns digitale liv. Målet har således været, at undersøgelsens viden skal bidrage til at kvalificere fremtidige forebyggende indsatser, der skal klæde forældre på til at involvere sig i deres børns digitale liv – og derved forebygge unges risikoadfærd på nettet.

Undersøgelsen består af en litteraturafdækning af eksisterende forskning og grå litteratur på området samt en kvalitativ undersøgelse i form af interviews med 42 forældre, 76 børn, unge og 25 faglige aktører⁷.

Rapporten indledes med en kort metodebeskrivelse, inden undersøgelsens resultater præsenteres. Præsentationen sker i følgende rækkefølge:

- 1) Præsentation af litteraturgennemgangens resultater
- 2) Præsentation af børn, unge og forældres oplevelser, holdninger og anbefalinger ift. beskyttelse mod risici på nettet
- 3) Perspektivering af undersøgelsens resultater ud fra faglige aktørers⁸ vidensbidrag

Rapporten præsenterer derefter en oversigt over aktuelle indsatser til støtte for forældre, der søger viden og redskaber til deres involvering og beskyttende rolle for deres børns online-adfærd.

⁷ Betegnelsen grå litteratur dækker over rapporter, som er udgivet af NGO'er og andre aktører udenfor forskningsinstitutionerne.

⁸ Faglige aktører anvendes i denne rapport som samlet terminologi for forskere og praktikere med særlig viden omkring forældrestrategier og/eller børn og unges digitale mediebrug. Faglige aktører dækker således over forskere samt repræsentanter fra relevante interesseorganisationer, elev- og forældreorganisationer, boligsociale medarbejdere og SSP-konsulenter/SSP-lærere mv.

2. Resumé

Med denne undersøgelse har Det Kriminalpræventive Råd ønsket at afdække, hvordan forældre kan støtte deres børn i at færdes sikkert online. Undersøgelsen søger således at afdække både potentialer og barrierer for forældrenes beskyttende rolle samt behov for indsatser, som kan støtte forældrene i forebyggelsen af online risikoadfærd. Alt sammen med et kriminalitetsforebyggende formål.

Undersøgelsen er afgrænset således, at der er fokus på familier med en gennemsnitlig socioøkonomisk profil og børn i alderen 10-17 år. Samtidig er der med online risikoadfærd foretaget en yderligere afgrænsning med fokus på udvalgte områder, som vurderes at være af særlig kriminalpræventiv interesse – set i forhold til børn og unge fra den udvalgte målgruppe.

I nærværende undersøgelse er risiko således defineret ud fra et kriminalitetsforebyggende perspektiv med fokus på følgende områder⁹:

- ⇒ Online mobning
- ⇒ Shitposting
- ⇒ Online chikane
- ⇒ Ulovlig billeddeling
- ⇒ Kontakt med fremmede
- ⇒ Forretningsmodeller i relation til gaming (risici relateret til økonomi og gambling)

Der er andre typer af online-adfærd, som også er forbundet med risiko, men som ikke er medtaget i undersøgelsen grundet undersøgelsens faglige og tidsmæssige afgrænsning.

2.1. Hovedpointer

Regler, kontrol og tillid – affødt af ønske om at beskytte bedst muligt

Forskning i forælderroller og forebyggelse af børns risikoadfærd på Internettet peger i flere retninger. Forskningen kan derfor ikke bruges til at udpege konkrete forældrestrategier, som er bedre end andre, når det handler om at beskytte børn og unge mod risici på nettet. Hverken kontrol og begrænsninger eller tillid og vejledning garanterer således at børn og unge ikke udsættes for risiko på de digitale medier. Forskningen peger endvidere på at forældrestrategier, der beskytter imod risiko samtidig kan risikere at begrænse børn og unges muligheder online og hermed også deres digitale færdigheder.

⁹ For definition af de enkelte risikoområder henvises til bilag D

Undersøgelsen tydeliggør, at forældrene typisk ikke enten anvender regler, kontrol eller samtaler, men anvender en kombination af tilgange, som er tilpasset deres øvrige opdragelsesstil, deres børns behov og de oplevede muligheder og rammer. Kontrol og specifikke regler anvendes generelt mest for de yngste aldersgrupper i undersøgelsen.

Der er hos børnene generelt en anerkendelse af forældrenes regler, så længe reglerne ledsages af forklaring og opleves at have et beskyttende formål, mens overvågning i højere grad anses for et signal om manglende tillid.

Langt hovedparten af forældrene til børn på mellemtrinnet anser sig selv for aktivt involverede i deres børns online liv, hvilket bekræftes af undersøgelsens børn og unge. Det samme er tilfældet for godt halvdelen af forældrene til børn i udskolingen. Forældrene er således i mindre omfang involveret i deres teenagers online liv. Det er overordnet vurderingen fra teenagerne, at forældrene interesserer sig mest for online risici og ikke er generelt interesserede i deres børns online aktiviteter. Forældrene udtrykker dog, at deres manglende involvering bl.a. skyldes, at de ikke føler sig kompetente nok til at involvere sig, men også at de gerne vil give de unge ret til et privatliv.

Der ses i undersøgelsen ikke en sammenhæng mellem forældrenes involvering i børnenes online-liv, forældrenes digitale viden og deres tilgang til at beskytte børnene fra digital risikoadfærd.¹⁰ Halvdelen af forældrene, som anvender kontrol og teknisk overvågning, oplever sig således som både aktivt involverede i deres børns online liv og kyndige ift. digitale medier. Forskning viser da også, at der ikke er en entydig sammenhæng mellem forældrenes digitale vidensniveau og den rolle, de vælger at have i forhold til deres børns online-adfærd. Hverken forskning eller interviews giver således belæg for at tro, at fx øget forældreviden giver flere frihedsgrader for børnene eller omvendt.

Det er samtidig vurderingen hos undersøgelsens børn og unge, at forældrene generelt ikke har kendskab til og forståelse for internettet og digitale medier. Mange forældre italesætter også selv en manglende digital viden, ligesom flere forældre er nervøse for ikke at kunne beskytte deres børn godt nok. I alt 30 af undersøgelsens 42 forældre angiver således, at de pga. manglende tid, viden og interesse ikke føler sig klædt godt nok på til at støtte deres børn og unge omkring digital adfærd. De bruger derfor i høj grad kontrol, regler og overvågning som redskab til at skabe en oplevet sikkerhed omkring deres børns adfærd.

Generelt italesætter forældrene, at de forsøger at følge en strategi baseret på nysgerrighed og tillid, men at det i hverdagen kan være svært at efterleve – især hvis

¹⁰ Forældrestrategier defineres her som forældreskab ift. at påvirke børns adfærd positivt – her set ift. børns online-liv – med fokus på risikoadfærd.

der er elementer i børnenes adfærd, der giver anledning til bekymring og tvivl om deres sikkerhed.

Potentialer og barrierer for forældres involvering i børns digitale adfærd

Med undersøgelsen kan der peges på både potentialer og barrierer, som er forbundet med forældres beskyttende rolle ift. børn og unges digitale risikoadfærd.

Engagement, vilje og bekymring

Der er hos forældrene generelt et stort ønske om at sikre deres børn trivsel og sikkerhed på digitale medier. Der ses dog som nævnt samtidig et mønster ift. aftagende involvering og engagement efterhånden som børnene bliver ældre.

Børn og unge vil gerne dele deres online interesser med forældrene, så længe det ikke handler om at dele detaljeret viden om deres konkrete beskeder og billeder. Især unge i alderen 14-17 år efterspørger dog, at deres forældre viser øget anerkendelse af og interesse for deres online liv. Der er således et potentiale for at styrke forældre-barn relationen gennem øget forældreinvolvering – drevet af nysgerrighed og interesse.

Det er imidlertid vurderingen hos mange af undersøgelsens børn og unge, at deres forældre ikke forstår, hvad de taler om, og heller ikke anerkender deres interesse for fx spil eller sociale medier. Forældrene selv har en oplevelse af, at deres forsøg på interesse fremstår som dumt og ligegyldigt for deres børn – især når det handler om teenagebørnene. Der er således en barriere, som skal nedbrydes, hvis forældre skal få en tillid til egne evner og værdien af deres involvering. Samtidig er der også behov for, at forældrene udviser en øget anerkendelse af børnenes online interesser.

Børn og unge oplever sig selv som fornuftige – og endda fornuftigere end andre børn og unge. De anskuer derfor de digitale medier som en vifte af muligheder og er ikke særligt bekymrede for risici. Også deres forældre oplever at have fornuftige børn, som opfører sig ansvarligt på de digitale medier. Men mange forældre er alligevel bekymrede – ikke mindst som følge af mediernes omtale af risici. Både undersøgelsens forældre og den grå litteratur peger således på, at forældre i høj grad påvirkes af mediernes omtale af risici. Især er undersøgelsens forældre nervøse for deres døtre og risikoen for grooming og seksuelle krænkelser.

Forældrene stoler således på deres børn, men er bange for, at personer med ondsindede hensigter kan snyde eller lokke deres børn. Forældrene anskuer deres beskyttende rolle ud fra en opfattelse af, at deres barn er potentielt offer og ikke kan være potentiel udøver af risikoadfærd overfor andre.

Forældrenes store fokus på risici og deres forventede reaktioner ved risikoadfærd udgør en barriere ift. børnenes tillid. Der er således børn og især unge, som ikke involverer forældrene ved ubehagelige oplevelser på nettet, fordi forældrene ventes at reagere overilet, overdramatiserende eller med (for) stor bekymring og store sanktioner mv. Især teenagere italesætter sådanne forklaringer på, hvorfor de fx ikke involverer forældre ved uønsket kontakt fra fremmede.

Hvor børnene i alderen 10-13 år ved behov for hjælp til online problemer typisk henvender sig til forældre, involverer de unge i alderen 14-17 år i højere grad deres venner. Dette viser både forskningen og undersøgelsens interviews. De unge i interviews angiver dog også, at de typisk vil involvere forældrene, hvis problemet ikke løses eller udvikles i alvorlig grad.

Det skal derfor være en alvorlig problemstilling, før de bringer forældrene på banen. Det er dog også kendetegnende, at de unge har en anden digital "alvorstærskel" end deres forældre (og faglige aktører som fx SSP-konsulenter). De unges reaktion på uønskede seksuelle kontakter er således ofte blokering uden yderligere involvering af forældre eller andre. De fleste unge i undersøgelsen betegner ikke en sådan situation som alvorlig.

Både børn og unge peger i undersøgelsen også på, at de med stor sandsynlighed vil inddrage deres lærer ved ubehagelige oplevelser. De oplever, at læreren er en fortrolig voksen, som vil møde dem med forståelse og have redskaber til handling. Det er samtidig i høj grad også lærer og skole, som forældrene peger på, at de vil henvende sig til, hvis de oplever, at deres barn er havnet i en ubehagelig situation på nettet. Lærer og skole tilskrives således en central rolle fra både børn og forældre i forhold til hjælp til sikker online-adfærd.

Sociale fællesskaber via digitale medier

Næsten alle undersøgelsens børn og unge i alderen 10-17 år er aktive på mindst ét socialt medie, ligesom mange benytter spil på telefon og/eller computer. Mange forældre oplever i den sammenhæng et dilemma i forhold til, om deres børn skal have adgang til sociale medier og spil, som de ifølge de vejledende aldersgrænser er for unge til, men som deres venner måske allerede benytter. Forældrene vurderer typisk mediets egnethed ud fra deres børns behov og under hensyn til mulige sikkerhedsforanstaltninger, fx privatindstillinger. Der ses her en tendens til, at det sociale fællesskab vægtes højere end aldersgrænser.

De sociale fællesskaber via digitale medier spiller da også en meget stor rolle hos både børn og unge, hvis foretrukne medier i høj grad afspejler vennernes valg. Det vigtige er således at kunne være i kontakt med vennerne. Her er Snapchat det absolut mest benyttede sociale medie hos undersøgelsens børn og unge, mens kun få forældre er på Snapchat. De benytter i stedet primært Facebook, som de er trygge ved, men som kun få børn og unge bruger aktivt.

2.2. Anbefalinger til øget involvering og styrkede forældreroller

Digital dannelse og tillid

Digital dannelse og beskyttelse mod risikoadfærd hænger som begreber sammen, idet digital dannelse også indbefatter evnen til at kunne forstå og forholde sig til netop online risiko. Digital dannelse kan således forstås som paraplybegrebet, der både omhandler IT-kompetencer til at kunne anvende digitale medier, men også evnen til at anvende dem på et socialt og etisk fundament med kritisk refleksion over deres indhold og opbygning. Når der med denne undersøgelse er sat fokus på beskyttelsen

af børns risikoadfærd, rækker resultater og anbefalinger derfor ind over selve dannelsesaspektet.

Hvor børnene tidligt får IT-kompetencer til at anvende digitale medier, er der brug for at sætte fokus på behovet for en tidlig digital dannelse – båret af forældrene. Den tidlige digitale dannelse giver børnene kompetencer til at kunne begå sig socialt og etisk på de digitale medier med en kritisk sans for andre brugeres intentioner. Det forhindrer ikke børnene i at havne i situationer med online risici, men giver dem redskaber til at agere i situationer af ubehagelig og/eller ulovlig karakter. Digital dannelse har således en forebyggende indflydelse på børns og unges online risikoadfærd.

Det er ligeledes et resultat af undersøgelsen, at det handler om at opbygge tillid mellem børn og forældre ift. brugen af digitale medier. Her er det anbefalingen, at forældrene meget tidligt anlægger en engageret og nysgerrig tilgang til børnenes online-adfærd og respekterer, at interesser på digitale medier er en vigtig del af børnenes liv.

Det er således ikke et konkret redskab, som forældre og børn på dette punkt har brug for, men en opmærksomhed på værdien af de almene forældrekompetencer overført til det digitale område. Forældrene vil fx kunne tale med børnene om generelle adfærdsformer, værdier og det at være en god ven mv. – egenskaber, som børnene kan bringe med sig i deres online liv og som ikke forudsætter digital viden hos forældrene.

Forældrene skal således ikke være digitale eksperter og derfor heller ikke trække sig i relationen, fordi de oplever, at de ikke ved lige så meget som deres børn om sociale medier og spil m.m. Der kan her være behov for en målrettet oplysningskampagne til forældrene ift. at få udbredt dette budskab og styrke forældrenes selvoplevede autoritet. Med kampagnen skal der samtidig sættes fokus på vigtigheden af forældrenes involvering.

Med undersøgelsen giver børn og unge selv forældrene følgende råd ift. at styrke deres børns åbenhed:

- ⇒ At forældrene har en overordnet forståelse af og respekt for deres børns online aktiviteter i form af værdien og betydningen heraf.
- ⇒ At forældrene udviser interesse og har en (overordnet) viden om digitale medier.
- ⇒ At forældrene udviser tillid til deres børns brug af digitale medier.
- ⇒ At man også snakker sammen om online vaner på tidspunkter, hvor der ikke er tale om risiko og problemer.
- ⇒ At forældrenes reaktioner og eventuelle sanktioner ved opståede risikosituationer ikke placerer skyld og skam hos barnet/den unge.

Både forskning, aktører og børnene peger således på, at forældre godt kan have en beskyttende rolle uden at vide alt om digitale medier. Forældrene skal bruge deres almene forældrekompetencer og involvere sig på samme vis i børnenes online liv, som de gør med børnenes øvrige fritidsinteresser og skolegang mv. Forældre skal ikke blot spørge til børnenes liv offline, de skal også til at spørge til deres online liv.

Indsatser ved risikoadfærd og hvordan de formidles

På baggrund af undersøgelsen kan der peges på en række anbefalinger, som kan styrke forældres beskyttende rolle ift. børns online risikoadfærd. Anbefalingerne handler i høj grad om at understøtte forælderrollen i børnenes tidlige alder (før teenalder) og i begrænset omfang om behov for udvikling af nye oplysningsmaterialer og indsatser. Der eksisterer således allerede meget og relevant informationsmateriale, som både formidler viden om digital dannelse og målrettet oplysning om digitale risici.

Det er da heller ikke generel viden, som forældrene efterspørger, og mange af forældrene har en forventning om, at der online allerede findes mange og gode redskaber til at få indsigt i digital dannelse og risikoelementer. De har ikke opsøgt de eksisterende indsatser, da de oplever, at det er en mere specifik rådgivning, de har brug for. De oplever således et behov for konkrete handlingsanvisninger, fx om det er i orden at give deres barn adgang til sociale medier, inden de er nået den officielle aldersgrænse eller om skærmfri tid er acceptabelt ift. ikke at skade børnenes sociale liv. Jo tydeligere konklusioner og retningslinjer, des bedre oplever forældrene den modtagne information.

Forældrene efterspørger således en tydelighed i de tilgængelige materialer, ligesom de lægger stor vægt på, at materialerne er overskuelige. De ønsker generelt ikke materialer i fysisk form, men har ellers forskellige ønsker til formidlingsveje. Der er således nogle forældre, som sætter pris på videomateriale eller dokumentarfilm, som de kan se sammen med deres børn, mens andre foretrækker online flyers med enkle råd og anvisninger.

Forældre og aktører peger på, at der (som rapportens indsatsoversigt illustrerer) er mange indsatser og materialer, som er tilgængelige på forskellige hjemmesider, men som alle er målrettet forældre og omhandler digital dannelse og opmærksomhed på risikoadfærd. Forældrene efterspørger en fælles platform, som vil give et overblik over relevant materiale og hjælp ift. digital dannelse og risikoadfærd. De efterlyser også et konkret handlingskatalog med letforståelig viden og anbefalinger ift. at understøtte deres barns digitale dannelse og beskyttelse mod online risikoadfærd. Kataloget kan fx give råd til den anerkendende samtaler om digitale medier og risici.

Halvdelen af undersøgelsens forældre foretrækker samtidig indsatser, der bygger på lokal rådgivning, hvor der fx kan tages udgangspunkt i konkrete situationer for barnet, klassen eller skolen. Her har de gode erfaringer med dialogmøder og dilemmaspil, hvor børnene eventuelt også deltager. Dette opleves af forældrene som særligt brugbart ift. at understøtte samtalen mellem barn og forældre og samtidig få en øget viden om børnenes aktuelle online-adfærd. Denne oplevelse deles af bl.a. SSP-aktører og skoler, som er udførende på disse indsatser.

I den forbindelse er det også en anbefaling fra mange forældre, at tiltag via skolerne tilbydes på et tidligt tidspunkt – gerne i indskolingen – idet børnene er stadigt yngre, når de får adgang til telefoner og sociale medier. Den tidlige indsats giver også mulighed for at styrke det forebyggende element ved at koble det digitale liv med

barnets almene trivsel. Indsatsen vil fx kunne sætte spot på, hvordan man skriver en sød besked eller hvordan man sørger for, at der ikke er nogen, der holdes udenfor digitalt.

Endelig peger forældrene også på, at de i høj grad bruger skolen (typisk klasselæreren) som rådgiver i konkrete tilfælde, hvor deres barn har oplevet ubehagelige ting online. Dette har de også gjort i situationer, hvor der findes centrale rådgivningsmuligheder. Der kan således være behov for at gøre yderligere opmærksom på eksisterende centrale indsats, men der kan også være behov for at etablere lokale rådgivningsmuligheder udenfor skoleregi, fx i regi af SSP. Dette findes allerede i nogle kommuner, hvor forældre og aktører oplever stor værdi af den lokale tilgang.

Både faglige aktører og forældre peger på, at der er begrænset tilgængelig viden for forældre ift. gaming og risici forbundet med spillenes økonomiske risici. Forældrene oplever umiddelbart, at de har overordnet viden om spil og skærmtid, men er ikke klar over spillenes forretningsmodeller og har derfor ikke en opmærksomhed på de evt. risici forbundet hermed.

Howdan understøttes forældres brug af indsats?

Mange forældre er klar over, at der findes hjælp online, men kender ikke til indholdet af de konkrete indsats, som allerede findes i form af onlinematerialer, telefonrådgivning mv. De udtrykker dog som nævnt, at de vil kunne søge sig frem til disse. Dette betyder så også, at de ikke præcist ved, hvad de allerede nu vil kunne finde af konkret brugbar hjælp i eksisterende indsats.

Der er derfor brug for at finde en kommunikationsvej til forældrene ift. at synliggøre, at der er hjælp at hente – også på en række områder, hvor forældrene kan have brug for hjælp uden selv at være klar over det. Der er således en række blind spots hos forældrene, hvor de er uvidende om, hvad der findes af information og vejledning, som de vil kunne have gavn af.

Forældrene i undersøgelsen peger selv på en række kanaler, hvor de vil opdage og/eller søge hjælp. De anbefaler:

- ⇒ Informationsspot via Facebook. En stor del af forældrene er aktive brugere af Facebook og flere organisationer har allerede haft succes med kommunikation ad den vej. Det er dog iflg. organisationernes målinger især kvinder, som er aktive brugere af Facebook.
- ⇒ TV-spots med information om konkrete indsats – fx hvorfor man skal være opmærksom på risici i relation til nye forretningsmodeller i gaming, og hvor man kan finde mere hjælp herom.
- ⇒ Opslag på Aula, hvor der kort beskrives nyt om anbefalelsesværdigt materiale – fx med link til en fælles portal med information.

Derudover anbefaler de faglige aktører, som har kontakten med forældre og erfaring med oplysningskampagner mv.:

- ⇒ Quiz via sociale medier eller Aula, hvor forældre – evt. sammen med børn – kan svare på spørgsmål, som fanger deres interesse og kan guide dem videre mod mere viden.
- ⇒ Brug af rollemodeller – fx gamere og influencere – som fortæller deres historier om oplevede risici. Derved får forældrene en viden, som ikke er teoretisk og som de samtidig vil kunne drøfte med deres børn, som har kendskab til rollemodellerne.
- ⇒ Omtale i TV-programmer med stor publikumsbredde, som fx Aftenshowet, med besøg af forældre og unge, som har fundet en vej til håndtering af risici.

Det er vurderingen, at der kan være behov for at anvende en bred vifte af kanaler for på den vis at ramme forskellige forældregrupper. Derved højnes sandsynligheden for et øget forældre-kendskab til de eksisterende informations- og støttemuligheder.

Faglige aktører peger desuden på, at det kan være en god idé også at informere børnene selv om digital dannelse og risiko. Dette gør man i forvejen på mange skoler – ofte i samarbejde med SSP – men en stor del af risici ved online-adfærd vil, ifølge aktørerne kunne kobles til øvrig undervisning i skolen. Fx vil der som led i seksualundervisning kunne gives oplysning om fx grooming og billeddeling. Ligeledes er der nu udviklet skolemateriale til brug for undervisning i online-spillenes økonomiske forretningsmodeller, som indebærer elementer af gambling¹¹. Her er der tale om et online område, hvor forældrene har begrænset viden, hvorfor aktører vurderer behov for at informere ad flere veje, hvis alle børn skal sikres opmærksomhed på spillenes risikoelementer og håndteringen heraf.

Der opleves fra aktører en udfordring med at få skabt kontakt til fædre, som børn og organisationer også gerne vil have på banen. De er således i mindre grad end mødre aktive på såvel forældremøder som Aula og Facebook, ligesom mænd i mindre grad end kvinder er tilbøjelige til at klikke på links på nettet. Der er derfor behov for at tænke i andre informations- og inddragelsesveje for at få fædre med ombord. Her kan der med fordel etableres et samarbejde med fx fritidslivsaktører i såvel professionelle som civilsamfundsdrivne organisationer for at drage nytte af deres erfaringer omkring inddragelse af forskellige målgrupper ift. alder, køn og baggrund.

Øvrige anbefalinger

Brug for løbende overvågning af området

I Norge og Sverige er der gennem mere end ti år foretaget en løbende monitorering af børn og unges digitale mediebrug med fokus på bl.a. forældres interesse og regelsætning og bestemte typer af risikoadfærd. Dette giver både et indblik i børnenes

¹¹ Center for Ludomani og Alinea, Gaming eller gambling, 2020

risikoadfærd, men også en viden om de indsatsbehov, der findes ift. at styrke forældrenes beskyttende rolle og børns risici på nettet.

Der eksisterer ikke noget tilsvarende i Danmark. Her har en række statslige råd, NGO'er og interesseorganisationer løbende udgivet rapporter som bidrager med væsentlige perspektiver, men ikke på en så systematisk og kontinuert facon, at det er muligt at identificere tendenser på tværs af årene. Det anbefales derfor, at der også i Danmark skabes et øget og dynamisk vidensgrundlag ved gennemførelse af faste og løbende målinger af børn og unges digitale mediebrug.

Andre målgrupper har brug for andre tiltag

Der er med undersøgelsen sat fokus på familier med en gennemsnitlig socioøkonomisk profil. Perspektivering af undersøgelsens resultater viser, at mindre ressourcestærke familier har et andet og øget vidensbehov, ligesom der til denne gruppe ikke kan anvendes samme typer af indsatser og kommunikationsveje. Der er således behov for en særlig opmærksomhed på børn, unge og forældre fra mindre ressourcestærke familier ift. at klæde forældre på til at mindske børnenes online risici.

3. Kort om metoden

Undersøgelsen hviler på et metodisk design, som består dels af en litteraturafdækning af eksisterende forskning og grå litteratur på området, og dels en kvalitativ undersøgelse i form af interviews med forældre, børn, unge og faglige aktører¹².

Undersøgelsespopulationen er afgrænset til at omfatte forældre og børn med gennemsnitlige socioøkonomiske ressourcer, og undersøgelsen har særskilt fokus på børn i alderen 10-17 år.

3.1. Afdækning af eksisterende viden

Litteraturgennemgangen omfatter forskningsartikler, der fokuserer specifikt på digital mediebrug, forældrestrategier og risici¹³. Der er tale om forskningsartikler med fokus på børn i alderen fra 0 til 15 år, som er udgivet fra 2010 og frem.

Litteraturgennemgangen er afgrænset til perspektiver, der er relevante i regi af Det Kriminalpræventive Råd (DKR). Der indgår derfor ikke artikler med fokus på sundhedsvidenskabelige vinkler såsom fedme eller udvikling af autisme samt artikler, der adresserer tidsforbrug som en risiko i sig selv. Med hensyn til forældresiden er der inkluderet artikler, der beskæftiger sig direkte med forældrestrategier.

Foruden gennemgang af den videnskabelige litteratur, er der foretaget en søgning i danske og nordiske rapporter med fokus på digital mediebrug, forældrestrategier og risiko. Søgningen har fokuseret på interesseorganisationer, statslige råd og tilsyn samt danske forskningsinstitutioner udenfor universiteterne.

Samlet er der på dette grundlag fundet 22 relevante forskningsartikler og 26 rapporter med relevante vinkler på DKRs problemstilling.¹⁴

¹² Faglige aktører anvendes i denne rapport som samlet terminologi for forskere og praktikere med særlig viden omkring forældrestrategier og/eller børn og unges digitale mediebrug. Faglige aktører dækker således over forskere samt repræsentanter fra relevante interesseorganisationer, elev- og forældreorganisationer, boligsociale medarbejdere og SSP-konsulenter/SSP-lærere mv.

¹³ Forældrestrategier defineres her som forældreskab mhp. at påvirke børns adfærd og udvikling positivt – her set ift. børns online-liv med fokus på risikoadfærd.

¹⁴ For yderligere metodeudbygning henvises til bilag C.

3.2. Kvalitativ undersøgelse

Interviews

Metodisk bygger den kvalitative undersøgelse på følgende datakilder:

- ⇒ 38 børn fra mellemtrinnet fordelt over 8 gruppeinterviews
- ⇒ 38 individuelle interviews med unge fra udskolingen
- ⇒ 42 interviews med forældre til børn i alderen 10-17 år
- ⇒ 25 interviews med faglige aktører

Børn, unge og forældre er blevet rekrutteret til interviews gennem 9 folkeskoler i Danmark fordelt over hele landet (og 6 kommuner).

Børn og unge er rekrutteret i samarbejde med skoler (og med forældres samtykke) Her er børnene udvalgt ud fra et frivillighedsprincip – dvs. dét er elever, der selv har tilkendegivet, at de havde lyst til at deltage i undersøgelsen.

Rekrutteringen af forældre til interviews er dels sket via opslag på Aula og dels via samtykkeerklæringerne for de deltagende børn og unge, hvor forældrene også er blevet spurgt til, om de også ønskede at deltage i interview. 22 forældre er rekrutteret gennem samtykkeerklæringerne (og er derved forældre til børn/unge, der også har deltaget i interview) og 20 forældre er rekrutteret via Aula.

Fokus for interviewene med børn og unge har været deres online liv samt deres dialog med forældrene herom – herunder hvor de henter hjælp og rådgivning, hvis de oplever noget forkert eller ubehageligt på nettet. Fokus for interviewene med forældre har bl.a. været deres viden om deres børns onlineliv, deres strategi for online-adfærd samt kendskab til understøttende indsatser på området.

Interviews med forskere og praktikere (de faglige aktører) har bidraget med faglig indsigt i problemstillingen om forældrestøtte til imødegåelse af børn og unges online risikoadfærd. De har samtidig bidraget med viden om nuværende indsatser samt anbefalinger til fremtidige indsatser.

3.2.1. Indsatsafdækning

Som led i undersøgelsen er der desuden gennemført en afdækning af danske indsatser, der har til hensigt at involvere forældre i deres børns online liv. Afdækningen af indsatser tager udgangspunkt i undersøgelsens øvrige elementer (forældreinterviews, ekspertinterviews og vidensafdækningen) samt en supplerende systematisk søgning kombineret med høring hos relevante aktører.

3.2.2. Følgegruppe/workshops med faglige aktører

Der har i tilknytning til undersøgelsen været nedsat en følgegruppe bestående af relevante aktører fra Det Kriminalpræventive Råds medlemsorganisationer samt Medierådet for Børn og Unge, Red Barnet og Børns Vilkår. Følgegruppen har bl.a. bidraget til at kvalificere anbefalinger og konklusioner.

Herudover er der blevet afholdt en workshop med henblik på at generalisere undersøgelsens fund og anbefalinger til brug for evt. udvikling af støtte til mindre ressourcestærke familier. Det primære fokus for workshoppen har således været på omsætteligheden af indsatser til mindre ressourcestærke grupper, og deltagerne i workshoppen har været faglige aktører med viden om mindre ressourcestærke familier og deres online vaner (bl.a. SSP, skole med en under gennemsnitlig socioøkonomisk profil, aktør fra boligsocial helhedsplan samt relevante organisationer).

4. Risikobegrebet

og dets betydning for børn og forældres tilgang til digitale medier

Nærværende undersøgelse har fokus på forældres strategier i relation til deres børns digitale mediebrug, og hvad sådanne strategier betyder for børn og unges online risikoadfærd. Undersøgelsen skal således bidrage med viden til reduktion af børns online risikoadfærd.

Risiko-begrebet er imidlertid i sig selv en uklar størrelse, der kan opfattes meget forskelligt¹⁵. Forskere – bl.a. Leslie Haddon¹⁶ – peger på, at der er et uhensigtsmæssigt stort fokus på risiko i forhold til egentlig skade, og at den risiko, der henvises til, kan være af harmløs karakter (fx venneanmodninger fra ”ufarlige” fremmede). Dette fokus på risiko påvirker både forældre og børn.

Børns online-adfærd er da også hos mange forældre i høj grad associeret med potentielle risici og farer. Et billede som også kendetegner en stor andel af forældrene, der har deltaget i undersøgelsens interviews. Turnbull & Spence påpeger, at børn og unge på den baggrund risikerer at blive defineret som ’risikable individer’ i kraft af deres tilhørsforhold eller adfærd - uanset om det i praksis har udmøntet sig i problemer eller ej¹⁷.

Især de forældre i undersøgelsen, som ikke selv er vante brugere af digitale medier, er bekymrede for, om og hvordan de kan beskytte deres børn ift. uønskede kontakter, mobning og overgreb mv. på især de digitale sociale platforme.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 12 ÅR

”Ja, det er klart, at jeg har bekymringer. Man kan ikke åbne en avis eller en webside uden at få smækket i hovedet, at der er en pige, som er gået galt i byen på nettet. Vi får fx konstant at vide, at unge piger får sendt nøgenbilleder, som bliver delt til Gud og hvermand.”

¹⁵ Graham et al (2017)

¹⁶ Dr. Leslie Haddon, Department of Media and Communications, London School of Economics and Political Science, har deltaget i undersøgelsen via interview

¹⁷ Turnbull, G., & Spence, J. (2011). What's at risk? The proliferation of risk across child and youth policy in England. *Journal of Youth Studies*, 14(8), 939-959.

Det stærke fokus på risiko i relation til unge mennesker kan betyde, at andre relevante perspektiver af digitale medier som for eksempel dannelse og medborgerskab falder i baggrunden. Disse forbehold vedrørende risikobegrebet går både igen i den identificerede forskningslitteratur og i de gennemførte interviews. Graham et al (2017) påpeger i forlængelse af dette, at risiko-begrebet i sig selv er en uklar størrelse, der kan opfattes meget forskelligt. Hvorvidt noget opfattes som en risiko er både individuelt og kulturelt betinget, og i nogle tilfælde kan det, der af omgivelserne tolkes som risikabelt, opleves som det mindre risikable valg for det enkelte individ. På den måde må risiko ses i kontekst.

4.1. Definition af risiko

I nærværende undersøgelse er risiko defineret ud fra et kriminalitetsforebyggende perspektiv med fokus på følgende områder¹⁸:

- ⇒ Online mobning/shitposting
- ⇒ Ulovlig billeddeling
- ⇒ Kontakt med fremmede – herunder online chikane
- ⇒ Forretningsmodeller i relation til gaming

Undersøgelsen har ikke fokus på sundhedsmæssige risici som fedme eller ensomhed.

Der er også andre risikoperspektiver, som fx alment køb og salg på online markedspladser, som kunne have været inddraget, men er udeladt. Dette skyldes, at det dels ikke har været muligt indenfor den afgrænsede ramme at favne alle kriminalpræventive aspekter, dels at området ikke er blevet italesat af undersøgelsens unge eller forældre som oplevet risikoområde, ligesom det heller ikke er fremkommet som særligt risikoområde i den gennemgåede litteratur.

Andre temaer (fx adgang til seksuelt indhold) er ikke inddraget, da disse ikke vurderes som kriminalpræventivt betydningsfulde i nordisk perspektiv (vurderet ud fra forskning og defineret risikoopfattelse). I forhold til pornografi og seksuelt indhold indgår deling af nøgenbilleder uden samtykke dog som risiko i nærværende undersøgelse.

¹⁸ For definition af de enkelte risikoområder henvises til bilag D

5. Hvad siger forskningen?

Der er som led i undersøgelsen foretaget en litteraturgennemgang med det formål at identificere og gennemgå international forskning og grå litteratur¹⁹ omkring forældrestrategier i relation til børn og unges online aktiviteter.

Litteraturgennemgangen adresserer mere specifikt forskning og grå litteratur, der er udgivet indenfor de seneste 10 år, og som undersøger sammenhængen mellem forældrestrategier og børn og unges online risikoadfærd. Gennemgangen er endvidere begrænset til den forskning, der undersøger vestlige børn og unge samt til den grå litteratur, der dækker den nordiske kontekst (Danmark, Norge og Sverige). I alt er der identificeret 22 forskningsartikler og 26 rapporter.

I dette og det efterfølgende afsnit præsenteres hovedresultaterne af litteraturgennemgangen med fokus på forskningen i afsnit 5 og den grå litteratur i afsnit 6. Den samlede rapport vedr. litteraturgennemgangen, herunder det metodiske grundlag, fremgår af bilag A.

5.1. Hvad fortæller forskning om forældrestrategier og deres virkning?

Ved forældrestrategier forstås i denne rapport forældres syn på opdragelse og deres rolle ift. børns online liv – med fokus på risikoadfærd.

Forskningen benytter ift. forældrestrategier en bred vifte af begreber, der gør det vanskeligt at gruppere dem og sammenligne dem på tværs²⁰. De 22 forskningsartikler, der er identificeret i litteraturgennemgangen, anlægger således forskellige perspektiver på spørgsmålet om forældrestrategier, der både defineres med begreber som kontrol, overvågning, opdragelsesstil og mediering. Der er også stor forskel på den måde, hvorpå forskerne i praksis spørger ind til fænomenet.

De forskellige tilgange betyder, at man ikke uden videre kan konkludere på tværs af de fundne undersøgelser. Endvidere er der for hovedpartens vedkommende tale om tværsnitsstudier, hvorfor man skal være forsigtig med at tolke de sammenhænge, der påvises, som årsagssammenhænge. I de kommende afsnit præsenterer vi forskellige typer af forældrestrategier og deres effektivitet med udgangspunkt i det, vi vurderer til at være de fire mest centrale tilgange til spørgsmålet: parental controls, parental monitoring, parenting styles og parental mediation²¹.

¹⁹ Med grå litteratur mener vi undersøgelser og rapporter udgivet af aktører udenfor de etablerede forskningsinstitutioner, for eksempel NGO'er og statslige myndigheder

²⁰ Forældrestrategier adresseres for eksempel både som 'parental control', 'parental monitoring', '(internet) parenting style' og 'parental mediation'.

²¹ For definition henvises til bilag D

I forlængelse af dette vil vi se nærmere på strategiernes betydning for:

- ⇒ forældres viden om deres børn og unges online adfærd
- ⇒ balancen mellem online risici og muligheder
- ⇒ forældres betydning i forhold til venners betydning for børn og unges risikoadfærd online.

5.1.1. Hvordan ser forskningen forældrestrategier og deres betydning?

Parental control

Parental control/forældrekontrol defineres i forskningen som forældres aktive begrænsning af børn og unges mediebrug gennem for eksempel regler for tidsforbrug eller indhold. Fire af litteraturgennemgangens studier beskæftiger sig på forskellig vis med forældrekontrol og risikoadfærd blandt børn og unge²². Studierne har forskellige og i nogen grad modsatrettede konklusioner, idet:

- ⇒ To artikler peger på, at forældrekontrol øger risikoadfærd, enten i form af risikoen for at blive mobbet eller risiko i bredere forstand.
- ⇒ Den tredje artikel finder, at mindre forældrekontrol er forbundet med øget risiko for udøvelse af online mobning blandt drenge.
- ⇒ Den sidste artikel finder, at effektiviteten af forældrekontrol afhænger af den kulturelle kontekst og de familieværdier, der karakteriserer den.

Samlet set peger resultaterne altså på, at spørgsmålet om forældrekontrol må håndteres med en vis forsigtighed.

Parental monitoring

To af de fundne studier i litteraturgennemgangen beskæftiger sig med 'parental monitoring'²³ i relation til børn og unges risikoadfærd online²⁴.

Det skal her påpeges, at forfatterne primært definerer monitorering som forældres viden om børn og unges digitale liv rapporteret af børnene selv, mens teknisk monitorering gennem fx trackere og kontrol af søgehistorik falder ind under begrænsninger (parental control).

Studierne viser, at manglende viden om barnets digitale aktiviteter øger barnets risiko for involvering i online mobning, ligesom monitorering synes at have en mere direkte

²² Álvarez-García et al. (2015), Baldry et al. (2019), Shapka & Law (2013) og Gómez et al. (2017)

²³ Parental monitoring er i litteraturen et lidt tvetydigt begreb, der både kan forstås som decideret overvågning eller som en grad af forældreopsyn.

²⁴ Brighi et al. (2019) og Khurana et al. (2015)

effekt end restriktioner, når det kommer til at reducere barnets involvering i online mobning²⁵.

Parental mediation

Fem fundne studier²⁶ tager udgangspunkt i begrebet ”parental mediation” – et begreb som ikke har et tilsvarende udtryk på dansk. ”Parental mediation” kan dog fortolkes som noget i retning af forældres ’formidling’ eller ’mellemskomst’.

De fem studier varierer en anelse i deres begrebsbrug, men skelner overordnet set mellem en restriktiv og en instruerende form for parental mediation. Hvor den første strategi har fokus på at begrænse barnets adgang til online aktiviteter, har den anden strategi fokus på at vejlede og rammesætte barnets online aktiviteter.

- ⇒ Fire af studierne finder, at en restriktiv medieringsstrategi øger sandsynligheden for, at børn og unge udsættes for online risiko.
- ⇒ Et af studierne finder derimod, at en restriktiv tilgang reducerer sandsynligheden for, at børn og unge involveres i offline ungdomskriminalitet, mens forældres eventuelle negative indstilling til børn og unges digitale mediebrug (i dette tilfælde spilaktivitet) øger denne sandsynlighed.

Hovedparten af studierne viser således, at en restriktiv medieringsstrategi øger sandsynligheden for, at barnet involveres i forskellige typer af risikoadfærd. En instruerende medieringsstrategi har den modsatte effekt. Dette modsiges dog af et af studierne, ligesom andre studier, der præsenteres nedenfor, peger i en anden retning.

Parenting styles

Der er i litteraturgennemgangen fundet tre studier²⁷, der forholder sig mere overordnet til ”parenting styles” (eller opdragelsesstil) som en vinkel på børn og unges risikoadfærd online. Studierne anlægger meget forskellige teoretiske og empiriske vinkler, men opererer alle med forældreinvolvering eller forældrestøtte som en af de faktorer, der undersøges.

- ⇒ Det første studie finder, at børn og unge, der beskriver deres forældre som autoritative eller autoritære, er mindre involverede i online mobning
- ⇒ Det andet studie finder, at en høj kvalitet i forældre-barn kommunikationen reducerer sandsynligheden for, at børn og unge mødes med fremmede

²⁵ Involvering i online mobning adresseres i nogle studier som hhv. at være offer eller udøver af mobning, mens andre studier slet ikke adresserer en forskel. Dansk forskning i mobning (i bred forstand) peger på, at der er tale om et kunstigt skel, da positionerne skifter konstant, og mange er både ofre og mobbere (jf. Kofoed/Søndergaard: *Mobning gentænkt* (2014))

²⁶ Navarro et al. (2013), Wachs et al. (2020), Wright & Wachs (2018), Padilla-Walker et al. (2018) og Martins et al. (2017)

²⁷ Vale et al. (2018), Van den Heuvel et al. (2012) og Ferguson et al. (2014)

- ⇒ Det tredje studie finder, at manglende forældreinvolvering har større betydning end fx computerspil, når det gælder påvirkningen af børn og unges involvering i offline ungdomskriminalitet

Da det første studie definerer den autoritative opdragelsesstil som et spørgsmål om høj grad af involvering/høj grad af forbud og en autoritær opdragelsesstil som lav grad af involvering/høj grad af forbud, må resultatet tolkes således, at forbud betyder mere end forældreinvolvering. Dette modsiges dog af de to andre studier, der finder, at en høj kvalitet af forældre-barn-relation reducerer risiko, og at manglende forældrestøtte øger risiko. Dette kan skyldes, at studierne adresserer forskellige typer af risiko: mobning, møde med fremmede og offline ungdomskriminalitet. En sådan tolkning understøttes af en af artiklerne i næste afsnit.

5.2. Hvad betyder forældrestrategier for forældres viden om børn og unges online liv?

To af de fundne studier fokuserer på, hvad forældrestrategier betyder for forældres viden om børn og unges onlineliv.²⁸

Det første studie peger på, at strategiernes betydning for forældrenes viden om børn og unges online liv afhænger af, om det handler om mobning, seksuelt indhold eller mødet med fremmede. For eksempel har autoritære forældre i højere grad kendskab til, om deres børn har været onde mod andre online, end det er tilfældet for eftergivende forældre. Omvendt undervurderer eftergivende forældre i mindre grad (dvs. har mere viden om), hvorvidt deres børn har mødt fremmede. Forskellige strategier har således forskellige effekter for forskellige typer af risiko.

Det andet studie viser, at regelsættende forældre har en mere præcis viden om, hvorvidt deres børn har været udsat for online mobning. Studiet viser således, at forældre, der laver regler for internetadgang, internetbrug og interaktion, har mere præcis viden om deres børns risikoadfærd online.

5.3. Hvad betyder forældrestrategier for balancen mellem muligheder og risici?

Fire fundne studier beskæftiger sig mere specifikt med balancen mellem risiko og muligheder – forstået som viften af formål, som internettet bruges til²⁹. Studierne peger således på, at forældrestrategier kan have både positive og negative konsekvenser i den forstand, at de beskytter mod risiko, men samtidig afskærer barnet fra muligheder.

²⁸ Byrne et al. (2014) og Symons et al. (2017)

²⁹ Livingstone et al. (2017), Rodríguez-de-Dios et al. (2018), Garmendia et al. (2012) og Mascheroni et al. (2013)

Undersøgelserne viser samlet, at børn af forældre, der benytter en vejledende forældrestrategi, både møder flere risici, men også har flere muligheder online. Det forholder sig omvendt for børn af forældre, der benytter en begrænsende strategi. Der ses samtidig en negativ sammenhæng mellem den restriktive strategi og digitale færdigheder i den forstand, at de børn, der beskriver deres forældre som restriktive, også har færre digitale færdigheder.

På tværs af de fire studier kan det altså konkluderes, at restriktiv mediering beskytter mod risici, men samtidig reducerer børnenes online muligheder og derigennem børnenes udvikling af online færdigheder. Forenklet kan det udtrykkes således, at børns manglende adgang til digitale medier fjerner risiko forbundet med at bruge disse medier, men fratager også barnet dets muligheder og den kompetenceudvikling, der er forbundet med brug af medierne.

5.4. Hvad er forældrenes rolle ift. vennernes?

Der er med litteraturgennemgangen fundet to artikler, som adresserer forældres indflydelse på børn og unges online risikoadfærd sammenlignet med vennernes indflydelse³⁰. Dette perspektiv tager udgangspunkt i Nathansons teori fra 2001 om, at venner får en større indflydelse på børns handlinger, efterhånden som barnet bliver ældre. Denne teori bekræftes i store træk af de fundne artikler.

Begge studier peger således på, at forældrefiguren mister betydning, efterhånden som børnene bliver ældre, ligesom venner over årene får en større indflydelse på det indhold og de platforme, de unge tilgår via internettet. Forskningen giver ingen entydige pejlinger om, hvordan dette skifte konkret kommer til udtryk i de unges medievaner.

Forskningen peger samtidig på, at børn i nogle tilfælde løber online risici, selv om de er bevidste om risici. Risikoviden er således ikke nødvendigvis ensbetydende med ændret risikoadfærd. Når børn undlader at fortælle deres forældre om erfarerede risici, er det dels, fordi de er bange for forældrenes reaktion, og dels fordi det har involveret et brud på nogle af de regler, forældrene har opstillet.

5.5. Opsamling af forskningsresultater

Samlet set bruger de fundne studier meget forskellige begreber for forældrestrategier i relation til børn og unges online risikoadfærd, og begreberne bruges ikke ens på tværs af artiklerne.

Desuden peger studierne resultater i flere retninger. Det kan konstateres, at

- ⇒ Spørgsmålet om forældrekontrol må håndteres med forsigtighed, ligesom betydningen af forældreinvolvering er uklar. (Sidstnævnte afhænger muligvis af den type risiko, der er tale om).

³⁰ Iglesias et al. (2015) og Nikken & de Graaf (2013)

- ⇒ Et flertal af studier finder, at restriktiv mediering øger sandsynligheden for, at børn er involveret i online risikoadfærd, mens instruerende mediering gør det modsatte. Dette modsiges dog bl.a. af de studier, der fokuserer på medieringsstrategier i relation til muligheder og risici.
- ⇒ Forældres viden om børns online adfærd synes at betyde mere end restriktioner, men der synes ikke at være nogen entydig sammenhæng mellem forældrestrategi og forældres vidensniveau i relation til børn og unges online risikoadfærd.
- ⇒ Forældres mulighed for at øve indflydelse på deres børns online risikoadfærd bliver mindre, efterhånden som børnene bliver ældre, og forældrenes indflydelse på risici må desuden basere sig på en afvejning af muligheder og risici. Når forældre beskytter deres børn mod risici ved en restriktiv tilgang, reduceres børnenes online muligheder og hermed deres digitale færdigheder.

Både forskningslitteratur og rapporter peger endvidere på, at køn, alder og kulturel kontekst er afgørende, hvis man skal forstå, hvordan forældre gennem deres håndtering af børn og unges digitale mediebrug støtter dem i deres sociale udvikling. Her bliver det tydeligt, at kulturelle mønstre, især forskellige forventninger til piger og drenge, er afgørende.

Samlet set kan forskningen ikke bidrage med entydige anvisninger til, hvordan forældre skal håndtere deres børn og unges online aktiviteter for at undgå, at de involveres i online risikoadfærd. Dette kan skyldes de store forskelle i begrebsbrugen og dermed den måde, hvorpå forskerne spørger ind til fænomenet. Det kan også skyldes, at det er nogle helt andre forhold, der afgør børn og unges involvering i online risikoadfærd, herunder den mere generelle forældre-barn-relation eller den konkrete måde, hvorpå forældre opstiller regler eller håndterer kommunikationen med barnet.

Haddon (2015)³¹, der også er blevet interviewet i forbindelse med nærværende undersøgelse, peger således på, at reglernes tydelighed og forældrenes troværdighed er afgørende for, om børnene accepterer regler, ligesom de adspurgte børn og unge oplever deres forældres forsøg på at overvåge dem som et udtryk for manglende tillid. Navnlig tilliden mellem børn og voksne er et centralt tema i de interviews, der er blevet gennemført i forbindelse med denne rapport, og interviewene kan således bidrage til en "oversættelse" af de modstridende forskningsresultater og inspirere til konkrete handlingsanvisninger.

³¹ Haddon, L. (2015).

6. Hvad viser den grå litteratur?

6.1. Børn og unges risikoadfærd

Betegnelsen grå litteratur dækker over rapporter, som er udgivet af NGO'er og andre aktører udenfor forskningsinstitutionerne.

Den grå litteratur afspejler i et vist omfang børns online risikoadfærd på samme vis som den videnskabelige litteratur på området. Det vil sige, at fokus er på mobning, seksualiseret kommunikation og personlige møder. De nordiske rapporter adskiller sig dog fra den internationale forskning ved, at fokus på seksuelt indhold i højere grad handler om deling uden samtykke og om uønskede seksuelle kommentarer. En række rapporter sætter endvidere fokus på deling af personlige oplysninger³² og børn og unges forståelse af, hvad de bruges til.³³

De norske og svenske undersøgelser gentages hvert andet år over en længere årrække og gør det muligt at iagttage historiske tendenser på området. De norske medietilsyns rapporter peger således på en mindre stigning i online mobning. 5 pct. angiver i 2010 at være blevet mobbet online på ugentlig eller månedlig basis, mens tallet i 2018 er steget svagt til 8 pct. Det svenske medieråds rapporter peger endvidere på, at online mobning målt hen over årene er en af de største bekymringer, hvis man spørger forældre.³⁴ I en rapport fra det danske undervisningsministerium påpeges det, at det især er de 15-19-årige piger, der udsættes for online mobning³⁵.

Det norske medietilsyn finder endvidere en stigning i seksualiseret indhold. Mængden af unge, der modtager uønskede seksuelle kommentarer, er relativt stabil på 18-20 pct. gennem målingsperioden 2010-2020, men vokser dog i den seneste undersøgelse fra 2020 til 30 pct. Tilsvarende vokser andelen af børn og unge, der har delt nøgenbilleder af sig selv fra 4 pct. i 2010 til 13 pct. i 2020. Ligeledes kan man indenfor aldersgrupperne se en tendens til, at de ældre børn deler flere nøgenbilleder af sig selv.

Det svenske medieråds rapporter peger på, at også seksualiseret kommunikation er en central bekymring blandt forældre, ikke mindst bekymringen vedrørende henvendelser fra fremmede med seksuelle hensigter.³⁶

I dansk kontekst viser en undersøgelse fra Børns Vilkår (2019), at 29 pct. har oplevet, at andre har delt billeder af dem uden samtykke, og 16 pct. angiver, at de selv har delt

³² Medietilsynet, Norge (2010-2020)

³³ Børnerådet (2014c, 2019b)

³⁴ Medietilsynet, Norge (2010, 2018) og Statens medieråd, Sverige (2017, 2019)

³⁵ Undervisningsministeriet, Danmark, 2018.

³⁶ Medietilsynet, Norge (2010-2020) og Statens medieråd, Sverige (2015, 2017, 2019 og 2020)

billeder af andre uden samtykke. (Det fremgår ikke, hvilken type billeder der er tale om). Flere børn fra familier med færre penge oplever at få delt deres billeder³⁷.

Foruden mobning og intim billeddeling sætter det norske medieråds rapporter fokus på børn og unges beskyttelse af private oplysninger. De finder således, at knap en tredjedel af de adspurgte børn og unge angiver at have delt deres password med andre, mens omkring to tredjedele har ændret indstillinger på deres sociale medier med henblik på at beskytte personlige oplysninger.³⁸ En rapport fra det danske undervisningsministerium (2018) beskriver endvidere danske børn og unge som 'digitalt selvsikre' i den forstand, at de oplever at have kontrol over deres data, men dette afspejles imidlertid ikke i deres konkrete handlinger³⁹.

En undersøgelse fra Børns Vilkår viser i forlængelse af dette, at 7. klasses elever ved mere end 4. klasses elever om fx algoritmer og cookies, men samtidig ses det også, at 7. klasses elever i højere grad end 4. klasses elever har delt deres passwords med andre⁴⁰. Dette peger samlet set på, at der ikke er en direkte overensstemmelse mellem viden, selvopfattelse og adfærd.

6.2. Forældrenes rolle i forhold til børn og unges online liv

I Det Kriminalpræventive Råds rapport "Fra barndommens gade til cyberspace" fra 2017 understreges det, at man på tværs af en lang række undersøgelser finder en stærk sammenhæng mellem, hvor inkluderede eller integrerede de 14-15-årige er i deres familie på den ene side og kriminaliteten på den anden.⁴¹ Rapporten beskæftiger sig ikke specifikt med online kriminalitet, men med kriminalitet i bred forstand. En tilsvarende overordnet tilgang til forældre-barn-relationen findes i det nordiske ministerråds rapport fra 2019, som finder en sammenhæng mellem forældres emotionelle opbakning og barnets sociale mediebrug og mistrivsel i den forstand, at det navnlig er blandt piger med ringe emotionel opbakning, at sociale medier synes at øge mistrivselen. Disse rapporter peger således på, at den mere generelle relation imellem forældre og børn er afgørende for børnenes trivsel og eventuelle risikoadfærd.

En dansk undersøgelse foretaget af Medierådet for Børn og Unge i 2017 sætter også fokus på forældrenes egen digitale adfærd ift. at være rollemodeller. Undersøgelsen viser, at der blandt forældrene til de 8-10-årige kun er 7 pct., der spørger deres børn om lov, før de deler deres billeder. Hos de 14-15-årige er tallet 19 pct. Dette skal ses i lyset af, at billeddeling uden samtykke ikke er lovligt og derfor må anses som en risikoadfærd.

³⁷ Børns Vilkår (del 4), 2019.

³⁸ Medietilsynet, Norge (2012, 2014, 2018)

³⁹ Undervisningsministeriet, Danmark (2018)

⁴⁰ Børns Vilkår (del 4) (2019)

⁴¹ Flemming Balvig, 2017, rapport udarbejdet for DKR (s. 142)

6.3. Forældrenes interesse for børn og unges online liv

Flere rapporter peger på, at forældrene udviser større interesse for børn og unges øvrige fritidsinteresser og traditionelle mediebrug end for børn og unges online liv⁴². I dansk kontekst finder Børns Vilkår, at halvdelen af børnene i 4. klasse oplever, at de voksne er interesserede i, hvad de foretager sig på internettet, mens 13 pct. i 7. klasse oplever noget tilsvarende.⁴³

Dette understøttes i en rapport fra Børnerådet i 2014, der viser, at 39 pct. oplever, at forældrene sjældent eller aldrig viser interesse for, hvad de laver på nettet. En undersøgelse fra 2020 om forældres håndtering af børns brug af YouTube (Medierådet for børn og unge) peger dog på, at forældre interesserer sig for deres børns brug af YouTube, og at en stor majoritet taler med deres børn om YouTube dagligt (10 pct.), ugentligt (41 pct.) eller månedligt (34 pct.). Denne forskel kan dels skyldes, at YouTube med sit fokus på streaming lægger sig tættere op ad det medieindhold, som forældre traditionelt har skullet håndtere, og dels at det i medierådets undersøgelse er forældrene og ikke børnene, der bliver spurgt, og at forældrene muligvis overdriver omfanget af samtaler med deres børn.⁴⁴

Børnerådet finder i førnævnte rapport også en sammenhæng mellem oplevelsen af god stemning i hjemmet og forældrenes interesse for børnenes online liv. Det vil sige, de børn, der oplever en god stemning i hjemmet, også oplever en større interesse fra forældrenes side.⁴⁵

Børns Vilkårs undersøgelse fra 2019 viser samtidig, at forældres oplevede kompetenceniveau har betydning for, hvor meget de er sammen med deres børn om digitale medier. 56 pct. af de forældre, der oplever sig selv som mest kompetente, er ofte sammen med deres børn om digitale medier, mens kun 6 pct. af de forældre, der oplever sig selv som mindst kompetente, angiver noget tilsvarende.

En tilsvarende iagttagelse gøres i en YouTube-undersøgelse fra Medierådet for Børn og Unge, som finder, at signifikant flere af de forældre, der føler, at de ved nok om YouTube, finder det nemmere at tale med deres børn om mediet.⁴⁶

Endelig giver rapporten 'Unges kriminelle adfærd på nettet' fra 2018 et tredje perspektiv på dette spørgsmål. Den peger således på skismaet mellem børns og unges manglende lyst til at invitere forældrene indenfor, sammenholdt med børnenes ønske om at forældrene har en dybere forståelse for, hvad de unge laver på internettet. Rapporten beskriver endvidere, hvordan de adspurgte unge undertiden oplever deres forældres forsøg på involvering som 'kejtet' og 'hensynsløs'. Det kan således være

⁴² Medietilsynet, Norge (2016, 2018) og Statens medieråd, Sverige (2012/13).

⁴³ Børns Vilkår (2019a)

⁴⁴ Børnerådet (2014b)

⁴⁵ Børnerådet (2014b, s. 6)

⁴⁶ Medierådet for Børn og Unge, Danmark (2020)

svært for forældre at involvere sig i børn og unges online liv uden at komme til at overskride deres grænser.⁴⁷

6.4. Forældres regelsætninger vedrørende børn og unges online liv

Forældres regelsætning i relation til børn og unges online mediebrug er et centralt spørgsmål indenfor forskningen, hvor regelsætning bl.a. holdes op imod andre typer af forældrestrategier. Spørgsmålet adresseres også i et vist omfang i den grå litteratur, med fokus på, hvad forældre sætter regler op omkring, og hvordan børnene reagerer på det. Her viser en rapport fra Undervisningsministeriet i 2018, at de danske forældre generelt vægter dialog om digital mediebrug højere end regler.⁴⁸

Rapportserien fra det svenske medieråd peger på, at mobilen er det medie, der er mindst regelsætning omkring. Dette bekræftes i dansk kontekst i en rapport fra Børnerådet (2014) som finder, at 83 pct. af de adspurgte unge ikke oplever, at der er regler for, hvor meget de må bruge mobilen. De tilsvarende tal for fjernsyn er 73 pct., computer 71 pct. og spil 65 pct. Undersøgelser fra det svenske medieråd viser samtidig, at der generelt ikke opstår konflikter omkring mediebrug, men de konflikter, der rent faktisk opstår, handler i høj grad om, hvor meget tid der bliver brugt på medierne.⁴⁹ Eftersom det netop er dette, forældrene sætter regler op omkring, er det svært at afgøre, om tidsforbrug udgør et større problem end andre aspekter af børn og unges mediebrug, eller om forældres regelsætning i bredere forstand er den typiske anledning til konflikt i familier.

Endelig spiller alder og køn en central rolle i den forstand, at regelsætningen bliver mindre efterhånden, som børnene bliver ældre.⁵⁰ Forældrene følger generelt mere med i pigernes mediebrug (hvis man ser bort fra computerspil).⁵¹ I det hele taget er køn og alder helt afgørende faktorer i forhold til forældres interesse og regelsætning, som nu vil blive beskrevet.

6.5. Betydning af børnenes alder og køn

Som nævnt i afsnittet vedrørende forældrenes interesse for børn og unges onlineliv, synes forældrenes interesse for børnenes mediebrug at falde fra 4. til 7. klassestrin.⁵² Dette kommer bl.a. konkret til udtryk i forældrenes tilstedeværelse i forhold til børnenes online liv. Mens majoriteten af børnene i den svenske rapportserie angiver, at forældrene kan se med i deres aktiviteter på de sociale medier, falder denne andel med alderen, ligesom medierådets YouTube-undersøgelse finder, at forældre taler mere med deres yngre børn om YouTube, end de gør med de lidt ældre børn. De

⁴⁷ Det Kriminalpræventive Råd (2018)

⁴⁸ Undervisningsministeriet, Danmark (2018)

⁴⁹ Statens medieråd, Sverige (2012/13, 2015, 2017 og 2019)

⁵⁰ Statens medieråd, Sverige (2015, 2017 og 2019)

⁵¹ Statens medieråd, Sverige (2017, 2019)

⁵² Børns Vilkår (2019a)

svenske og norske rapportserier peger desuden på, at forældres regelsætning falder med børnenes alder.⁵³

Fra et noget andet perspektiv peger undersøgelsen af danske forældres billeddeling fra Medierådet for Børn og Unge på, at forældre bliver mere tilbøjelige til at spørge deres børn om lov, før de deler et billede, efterhånden som børnene bliver ældre.⁵⁴

I forhold til dette er det måske mere interessant, at der også er stor forskel på, hvordan forældre forholder sig til piger og drenge. Forældre til piger bekymrer sig mere om børnenes mediebrug, og mødre bekymrer sig mere end fædre.⁵⁵ Typen af bekymringer varierer også i den forstand, at bekymringerne vedrørende piger i højere grad angår seksuelle henvendelser, mens bekymringerne vedrørende drenge i højere grad angår afhængighed og social isolation.

Forældre til piger kan i højere grad følge med i deres aktiviteter på de sociale medier. En større andel af pigerne er således forbundet med deres forældre på sociale medier.⁵⁶ I dansk kontekst finder Børnerådet, at markant flere drenge (39 pct.) end piger (24 pct.) har gjort ting på nettet, som de ved, at deres forældre ikke vil have. Dette kan muligvis skyldes, at forældrene er mindre til stede i forhold til drengene.

6.6. Opsamling ift. grå litteratur

Som nævnt adresserer ingen af de fundne rapporter direkte relationen mellem forældrestrategi og børn og unges online risikoadfærd, men rapporterne supplerer ikke desto mindre den videnskabelige litteratur på mange relevante måder.

De nordiske rapporter viser, at forældre tilsyneladende har lettere ved at sætte sig ind i børns andre fritidsinteresser og i traditionel mediebrug end i deres digitale aktiviteter. Der peges endvidere på, at det muligvis kan hænge sammen med forældrenes selvoplevede kompetencer i forhold til digitale medier og med stemningen i hjemmet. Her kan de nordiske rapporter således supplere de fundne studier, der beskæftiger sig med forældrenes viden om børn og unges online liv. De nordiske rapporter peger endvidere på, at forældrenes regelsætning (og forældre og børns konflikter) har mere fokus på tidsforbrug end på indhold, hvilket kan være med til at forklare, at regelsætning i forskningslitteraturen kun i begrænset grad er virkningsfuldt.

Endelig peger rapporterne på forskelle i, hvordan forældrene håndterer børn og unges digitale mediebrug alt efter deres alder og køn, hvilket vidner om, at det ikke er muligt at forholde sig til spørgsmålet om forældrestrategier og digital mediebrug uden samtidig at forholde sig til mere generelle antagelser om forælderroller, kønsroller og alderssvarende opdragelse.

⁵³ Statens medieråd, Sverige (2015, 2017 og 2019)

⁵⁴ Medierådet for Børn og Unge, Danmark (2017)

⁵⁵ Statens medieråd, Sverige (2012/13, 2015, 2017 og 2019)

⁵⁶ Statens medieråd, Sverige (2017, 2019)

7. Hvad siger undersøgelsens børn og unge?

Som en væsentlig del af undersøgelsen er der gennemført interviews med 76 børn og unge fra 9 skoler – fordelt på små og store skoler – placeret i 6 af landets kommuner. Det skal her igen understreges, at der er tale om børn fra familier, som vurderes at have en gennemsnitlig socioøkonomisk profil.

Børnene og de unge har ved personlige interviews fortalt om deres egne oplevelser med brug af nettet, deres oplevelser af forældrenes roller og deres ønsker til forældres involvering i deres online liv mv. I rapporten omtales elever på skolens mellemtrin (4.-6. klasse) som børn, mens elever i udskolingen (7.-10.kl) omtales som unge.

I dette afsnit præsenteres børn og unges perspektiver ift. deres erfaringer med online risikoadfærd, deres regler og råd fra forældre, deres villighed til at dele deres online liv med forældrene samt hvad de anbefaler forældre at gøre for at skabe tillid mv.

7.1. Tidlig debut på digitale medier

Undersøgelsens børn og unge er generelt fortrolige og vante brugere af digitale medier og muligheder. De har alle en telefon, og de fleste af dem har også PC og/eller tablet. De unge i udskolingen fortæller typisk, at de har fået deres telefon, da de blev 10 år (og stoppede i fritidsordning), mens flere børn på mellemtrinnet har fået telefonen tidligere.

Undersøgelsen peger således på, at der over de seneste fem år er sket en ændring i tidspunktet, hvor børn får deres første telefon eller tablet – en ændring som formentlig stadig pågår, da flere af børnene og de unge fortæller, at deres mindre søskende har fået deres første telefon og/eller tablet før skolestartsalderen. En tendens der bekræftes i forældreinterviews.

CITAT, PIGE 12 ÅR

”Jeg har telefon og computer, men bruger mest min telefon. Computeren har jeg bare, og jeg bruger den også lidt til at spille på. Jeg fik telefon, da jeg var 7 eller 8 år – det kan jeg ikke lige huske. Men jeg har Snapchat, TikTok, Facebook og Instagram”.

CITAT, DRENG 12 ÅR

”Jeg fik min første Ipad, da jeg var tre år gammel, så jeg kan slet ikke huske, at jeg ikke har haft den”.

Den tidlige adgang til telefon og tablet mv. betyder, at børnene og forældrene meget tidligt skal forholde sig til både muligheder og risici ved digitale medier. Samtidig

betyder det også, at børnene tidligt tilegner sig en fortrolighed med digitale medier og har en (potentiel) adgang til fx sociale medier, inden de aldersmæssigt opfylder de vejledende aldersgrænser.

7.1.1. Populære sociale medier

Undersøgelsens børn på mellemtrinnet bruger i høj grad deres tablet og PC mv. til spil og YouTube og lignende underholdningskanaler, men anvender iflg. deres egne udsagn mest telefonen til sociale medier – især TikTok og Snapchat. Drengene på mellemtrinnet er typisk også på sociale medier, men de fleste drenge i denne aldersgruppe fortæller, at de egentlig ikke bruger sociale medier så meget – mest til at være en del af grupper på fx SnapChat. Dette billede er dog forskelligt fra skole til skole og fra klasse til klasse, da nogle drenge på mellemtrinnet er mindst lige så aktive på sociale medier som klassens piger.

Langt hovedparten af børnene på mellemtrinnet er aktive på mindst ét socialt medie.

Tablet 7.1. Antal børn på sociale medier (mellemtrinnet)

Aktivitet på sociale medier	Børn på mellemtrinnet (N=38)
Andel aktive på min. 1 socialt medie	34

Kilde: Interviews, LG Insight, 2020

Mange af undersøgelsens børn på mellemtrinnet – både piger og drenge – ser også YouTube-videoer, som er relateret til deres hobby – fx klip med skating eller heste. Men de fortæller også, at de bruger meget tid på at se videoer med sjove og søde klip. Enkelte af dem har deres egen YouTube-kanal, hvor de uploader klip, hvor de fx gamer, spiller guitar eller tegner etc. Andre poster deres videoer på andre medier – fx TikTok.

CITAT, PIGE 12 ÅR

”Jeg synes, det er rigtig sjovt at følge med i seje danse på TikTok. Jeg lægger også selv tit en video op – enten hvor jeg danser alene eller sammen med nogle veninder”.

De unge i udskolingen er generelt (og ikke overraskende) aktive på mange digitale platforme – Discord, Twitch, Instagram, TikTok, Snapchat og meget andet.

Tablet 7.2. Antal unge på sociale medier (udskolingen)

Aktivitet på sociale medier	Unge i udskolingen (N=38)
Andel aktive på min. 1 socialt medie	38 (alle)

Kilde: Interviews, LG Insight, 2020

De unges formål med brug af digitale medier er selvsagt forskelligt, ligesom deres omfang af timer online varierer⁵⁷. Det er derfor svært at lave entydige kategoriseringer af de unge brugere, idet interviewundersøgelsen dog viser en tendens til (underbygget af forskning), at drengene i udskolingen i højere grad bruger nettet til gaming, mens pigerne i denne aldersgruppe er mere aktive på sociale medier med mulighed for billeddeling – fx TikTok og Instagram. Men både udskolingens piger og drenge er i undersøgelsen generelt aktive på alle typer af medier.

En del af de unges præferencer for online aktiviteter og digitale medier kan tilskrives deres interesser – fx om de gamer og/eller følger hobby på nettet, mens andre valg i højere grad er knyttet til sociale netværk samt nysgerrighed efter nye muligheder og tilbud. Flere af de unge peger da også på, at det skifter, hvad der er populært at bruge af platforme og apps, ligesom de kan have forskelligt formål med brug af de enkelte medier. Nogle af de unge bruger fx kun Snapchat til at skrive med deres ”gamle” venner, mens de er aktive på andre medier for at finde nye venner.

Pt. er flere af undersøgelsens børn og unge optaget af computerspillet AmongUs, ligesom flere unge fremhæver det sociale netværkssite Yubo, som de selv betegner som ”Tinder for unge”. De unge beskriver selv, at de nye apps og platforme ikke altid er noget, som deres forældre kender til, og at det heller ikke nødvendigvis er noget, som de selv vil blive ved med at bruge.

CITAT, PIGE 14 ÅR

”Jeg brugte Yubo før, men efter at jeg har mødt min kæreste, slettede jeg det igen”.

CITAT, PIGE 15 ÅR

”Jeg har også haft Yubo i en kort periode, men det var vist mest bare, fordi det var noget alle andre havde, og så prøvede man det lige. Og det var jo ikke noget særligt. Der var da mange, der brugte det til sådan noget dating ligesom tinder, men jeg slettede det hurtigt igen”.

De fleste børn og unge fremhæver, at Snapchat er deres foretrukne sociale medie, da de ofte bruger det til at sende beskeder til en enkelt ven eller i grupper mv. Der er samtidig også skole-/klassegrupper, der er oprettet på enten Snapchat eller Discord, som betyder, at disse konkrete medier bliver brugt til dialogen mellem klassekammeraterne – fx også om sociale begivenheder eller skolerelaterede drøftelser.

⁵⁷ De unges skærmtid er ikke en del af denne undersøgelses fokus

Hos især børn på mellemtrinnet er der status og sport i at samle på streaks⁵⁸ i Snapchat. Nogle af undersøgelsens børn og unge kan dog også fortælle, at det kan være en stressfaktor at passe sine streaks – fx når man er på ferie. Så skal man finde en, der kan passe sine streaks i perioder, hvor man er ude at rejse eller er syg osv. De sender ofte bare et sort foto, da det vigtige ikke er budskabet, men at holde streaken kørende.

CITAT, DRENG 13 ÅR

”Det er sejt, når man har mange streaks. Jeg kender en, der har over 1000 dage i streak. Nogen venner er virkelig dårlige at have streak med, hvis de glemmer at åbne beskederne. Så har man mistet sin streak”.

CITAT, PIGE 17 ÅR

”Jeg var på ferie, og der var kun meget dårlig internetforbindelse, så jeg havde aftalt med en veninde, at hun passede mine streaks, mens jeg var væk. Det var faktisk dejligt ikke selv at skulle gøre det og ikke selv skulle tjekke min telefon hele tiden. Det var lidt som en stor befrielse i et par dage.”

De fleste børn og unge i undersøgelsen bruger ikke Facebook, og hvis har de en konto på Facebook, bruger de den primært til at skrive beskeder på Messenger - fx ved at være en del af en gruppe ift. fodboldtræning. Eller for at være forbundet med familien. Det er således et gennemgående udsagn hos undersøgelsens børn og unge, at ”Facebook er for gamle mennesker”.

CITAT, PIGE 14 ÅR

”Jeg har også en profil på Facebook, men den har jeg bare, fordi man ellers går glip af begivenheder og sådan noget. Det er også dér, jeg kan være venner med de fleste af dem fra min familie – også min moster og sådan noget”.

Mange af de unge oplever, at deres forældre er tillidsfulde overfor brugen af både Facebook og Instagram, fordi de selv er vante brugere af disse medier og ikke anser dem som ”farlige”. Som det fremgår af senere afsnit omkring forældrenes involvering, opleves forældrene også som mest positivt interesserede, når det handler om medier, som de selv er fortrolige med.

⁵⁸ Streak er en ubrudt kæde, hvor man min. 1 gang i døgnet sender et billede til hinanden. En streak beskriver således, hvor mange dage i træk to venner på Snapchat har sendt billeder til hinanden.

CITAT, PIGE 17 ÅR

"Jeg er venner med min mor på Snapchat. Hun fik Snapchat, da jeg fik det, for hun vil gerne vide, hvad det er, men hun bruger det ikke til så meget andet end at se beskederne fra mig. Hvis hun selv vil skrive en besked, bruger hun Facebook. Det er nok bare sådan, hendes generation er".

7.2. Børn og unges oplevelse af forældrenes viden

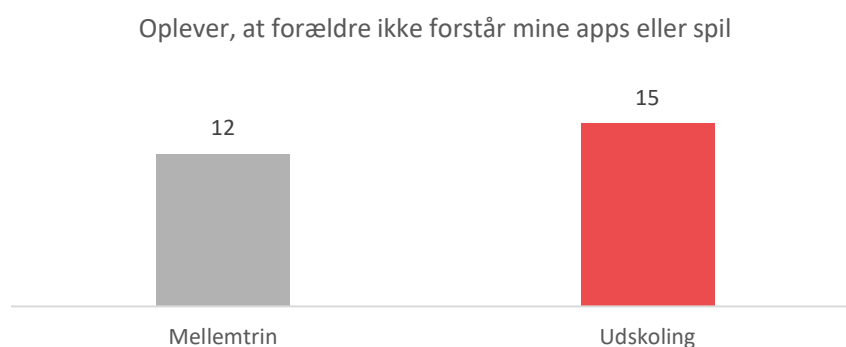
Hovedparten af undersøgelsens børn og unge udtrykker, at der er mange ting, som deres forældre ikke kender til, når det angår digitale medier. Det er således børn og unges vurdering, at forældre ikke altid forstår, hvad de taler om, men alligevel synes børnene, at det er godt, at forældrene prøver.

CITAT, DRENG 12 ÅR

"Vi har haft mange snakke derhjemme – rigtig mange! Og selvom det nogle gange har været irriterende, så er det også rart, for hvis der så sker noget, så ved jeg, hvad jeg skal gøre. Og når vi har snakket om det, så er det også som om, at mine forældre lærer noget nyt – fx hvad jeg bruger Snapchat til, og at jeg er med i nogle grupper derinde og sådan noget".

Børnene og de unge udtrykker også, at de synes, at det er rarest, når forældrene har en forståelse for de sociale medier og spil, som de bruger. Hovedparten af børn og unge i undersøgelsen fortæller således, at det er lettere at tale med deres forældre om noget, hvis forældrene forstår og anerkender, hvorfor fx det sociale medie eller det digitale spil er vigtigt for barnet/den unge. Det vigtige er ifølge børn og unge ikke så meget, om forældrene forstår, hvordan man fx chatter eller spiller, men at de forstår, hvorfor det har en betydning at have de rette skins, følge en bestemt influencer eller passe sine streaks osv.

Figur 7.1. Børns oplevelse af forældres forståelse af apps og spil (faktiske tal)

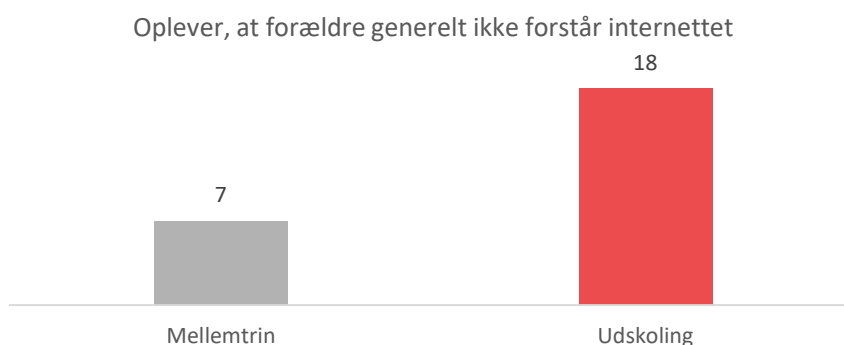
Kilde: Interviews, LG Insight, 2020. N=38 for melletrin og N=38 for udskoling

Mange af undersøgelsens børn og unge fortæller samtidig, at det i familien er sådan, at mor kender til nogle medier og far til nogle andre. I andre familier er hverken mor eller far dog specielt vant brugere af sociale medier eller spil, mens der i atter andre familier er en mor og far, som begge har et godt kendskab til de digitale medier.

Uanset forældrenes vanthed med medier, er det dog kun få børn og unge, som oplever, at forældrene har tilstrækkelig viden og forståelse for deres online aktiviteter.

Knap hvert femte barn på mellemtrinnet har da også en opfattelse af, at deres forældre generelt ikke forstår internettet, mens det samme gælder for knap halvdelen af de unge i udskoling.

Figur 7.2. Børns oplevelse af forældres forståelse af Internettet (faktiske tal)

Kilde: Interviews, LG Insight, 2020; N=38 for mellemtrin; N=38 for udskoling

Der ses i undersøgelsen en tendens til, at børnene især taler med mor om de sociale medier, mens det er far, de taler med omkring spil og tekniske spørgsmål som fx opsætning af konti. En opdeling som bekræftes af forældrene og ser ud til at gælde for børn og unge i hele aldersspektret.

7.3. Hvordan oplever børn og unge deres forældres involvering og interesse for deres digitale liv?

Børn og unge er forskellige – og det samme er deres oplevelse af forældrenes involvering og interesse. Med nærværende afsnit tegnes imidlertid de generelle tendenser, som kendetegner undersøgelsens svar. Da der tegner sig aldersmæssige forskelle ift. forældreinvolvering, er afsnittet opdelt ift. børn på mellemtrin og unge i udskoling.

7.3.1. Børn på mellemtrin

Børn på mellemtrinnet oplever generelt en større interesse og involvering fra deres forældre end de unge i udskoling. Børnene i aldersgruppen 10-13 år giver overordnet udtryk for, at deres forældre gerne vil vide, hvad de laver, når de er online og også gerne vil snakke med dem om det. Samtalerne foregår iflg. børnene ofte over aftensmaden eller på vej til sport. Det er samtaler, der ikke er ansporet af en aktuel bekymring, men mere af en forebyggende nysgerrighed. Samtalerne kan dog også opstå som følge af noget, som har været i nyhederne eller noget, som er sket i skolen mv.

Det er kendetegnende for mange af undersøgelsens børn (10-13 år), at deres brug af telefon og PC i hjemmet ofte foregår i stuen. Dette er i flere familier et krav for børnenes brug af digitale medier. Børnene fortæller, at det giver en naturlig platform for samtale, når man som familie sidder sammen og måske kigger på samme YouTube-videoer. Efterhånden som børnene bliver ældre, foregår mere af deres online aktiviteter dog udenfor forældrenes nærhed.

Der er således flere af børnene på 13 år, som ikke længere sidder i stuen, når de er på digitale medier. Dette skyldes iflg. børnene, at de gerne vil have et privat frirum til deres online aktiviteter, og at forældrene har fået tillid til, at de godt kan administrere de aftalte regler. Der er dog iflg. børnene (og forældre) også et ønske fra flere forældre om at flytte spilaktiviteter med voicechat ud af stuen, så det virker mindre forstyrrende for resten af familien.

Det er generelt børnenes indtryk, at forældrene spørger ind til deres online-adfærd, fordi de er interesserede i, hvad de laver og også gerne vil kunne hjælpe dem, hvis der opstår problemer ift. brugen af apps eller opsætning af konti osv. Samtidig er børnene også bevidste om, at det i høj grad er forældrene, som bestemmer, hvad de har af muligheder på fx deres telefoner, så børnene har også en egen interesse i, at forældrene får en indsigt i og tillid til de forskellige programmer. Ellers oplever børnene, at det primært er forældrenes "egne medier" (fx Facebook og Instagram), som definerer, hvilke medier de er trykke ved, og børnene må bruge.

CITAT, PIGER PÅ HHV. 11 OG 12 ÅR

"Min far har også fået TikTok, så han ved lidt om, hvad det handler om, og det er rart. Så kan jeg også spørge ham om hjælp, hvis der er noget."

"Det er rart, når de (forældre, red.) kender lidt til de apps, jeg bruger, for så skal jeg ikke altid forklare. Eller også kan jeg vise en video fra TikTok, og så kan min mor godt se, at den er sjov, uden at jeg behøver at forklare, hvorfor den er sjov".

Børnene giver udtryk for, at de især taler med deres mødre omkring sociale medier, og hvad der sker derinde ift. klassechats og billeddeling mv. Derimod er det fædrene, som ofte gamer sammen med deres børn i Fortnite, CS:GO/Counter Strike eller GTA mv. Somme tider spiller de ikke samme spil, men har fået lavet et gaming-rum, så far og børn kan sidde ved siden af hinanden og game og på den måde være en del af hinandens digitale liv. Denne konstruktion med et gaming-rum fortsætter op i børnenes ungdomsår.

Børnene på mellemtrinnet er generelt tilfredse med graden af deres forældres involvering.

CITAT, PIGE 12 ÅR

”Jeg er glad for, at min mor og far interesserer sig for, hvem jeg skriver sammen med, og måske spørger ”hvad laver Katrine i dag”, for de ved, at jeg skriver meget sammen med hende”.

Men hvor flere af børnene udtrykker, at det ville være rart, hvis forældrene havde lidt mere indsigt og forståelse for deres online aktiviteter, er det samtidig børnenes vurdering, at forældrene ikke skal involveres yderligere i deres digitale aktiviteter. Der er således en oplevelse af, at forældrene ville blande sig unødigt og uhensigtsmæssigt i børnenes adfærd og relationer, hvis de fx fik yderligere viden om børnenes gruppesamtaler og øvrige online-adfærd. Samtidig peger flere af børnene på mellemtrinnet også på deres ret til et privatliv.

CITAT, PIGE 10 ÅR

”Min forældre ved ikke alt, hvad jeg laver på nettet – især når jeg spiller. Jeg laver nogle ting i spillet, som de nok ville blive sure over. Men det er ikke, fordi det er dårlige ting, men bare fordi det er sådan, spillet er, og det forstår de ikke”.

CITAT, DRENGE 12 ÅR

”Jeg er venner med mine forældre på Snapchat, men så laver jeg bare private stories for alle andre end dem. For ellers så stiller de bare så mange spørgsmål, og de skal bare ikke altid se alt”.

Det er således det samlede billede, at børnene på mellemtrinnet er glade for deres forældres interesse, men samtidig heller ikke ønsker deres tættere involvering i deres konkrete aktiviteter. Børnene vil således gerne have dialogen med deres forældre om deres aktiviteter og oplevelser, men har ikke lyst til at forældrene er involveret i fx deres digitale samtaler mv. Et af børnene sammenligner det med, at forældrene jo heller ikke er med på banen i fodbold, selvom de følger med på sidelinjen.

7.3.2. Unge i udskolingen

For de unge i udskolingen tegner der sig et andet billede af forældreinvolvering, end det som opleves af børn på mellemtrinnet. Det er således kendetegnende, at flere af de unge i udskolingen ikke oplever deres forældre som særligt interesserede i deres online aktiviteter, men alene har fokus på risici. De fortæller samtidig, at deres forældre tidligere har været mere engagerede i deres online aktiviteter, men at deres spørgsmål og interesse er blevet mindre med årene.

De unge vurderer dog selv, at forældrenes begrænsede interesse i høj grad skyldes, at forældrene ikke forstår, hvad de laver på nettet og derfor ikke føler, at de kan spørge meningsfuldt ind til deres online aktiviteter. Og de unge udtrykker da også en vis træthed ift. at skulle forsøge at forklare forældre noget, som de har svært ved at forstå.

CITAT, PIGE 16 ÅR

"Helt ærligt – så forstår mine forældre ikke, hvad jeg laver på nettet, og jeg tror også godt selv de ved, at de ikke forstår det, for det er også, som om de ikke rigtig spørger. En gang imellem stiller de nogle spørgsmål, og så taler vi lidt om tingene. Men mest af alt, så forstår de det faktisk ikke".

CITAT, DRENG 15 ÅR

"Forældre lever bare i en anden verden. Hvis de spørger, så svarer jeg nok lidt. Men de spørger heller ikke så tit. Heldigvis. Det er ikke, fordi jeg vil lyve for dem, jeg vil bare ikke fortælle alt, for det er jo slet ikke noget, de vil interessere sig for - uanset hvad".

CITAT, PIGE 14 ÅR

"Jeg tror, at jeg deler mindre med mine forældre, efterhånden som jeg bliver ældre. Jeg kan egentlig godt lide at snakke med min mor om internettet, og hvad man kan opleve på internettet, men der er bare så meget, hun ikke forstår, og derfor er det lettere at tale med mine veninder. Så skal jeg ikke bruge tid på at forklare tingene først".

Samtidig fortæller knap 2/3 af undersøgelsens unge i udskoling, at de laver digitale ting sammen med deres forældre. Ved digitale ting forstår de bl.a. at se klip fra YouTube og TikTok sammen med deres forældre, ligesom nogle unge medregner at være forbundet på sociale medier eller at se film på nettet sammen. Definitionen er således meget bred, hvorfor tallet også er relativt højt. De unge udtrykker dog, at de stadig sætter pris på at lave digitale ting sammen med deres forældre, men oplever, at forældrene ikke forstår deres online verden og ikke engagerer sig i den. Mere end 1/3 af de unge i udskoling (15) fortæller da også, at de ville fortælle mere om deres online aktiviteter, hvis deres forældre havde mere viden omkring nettet og digitale medier. Det gælder både viden om de tekniske forhold ved medierne, men især også viden om værdien af medierne for de unge.

Mange af de unge ønsker dog ikke, at forældrene skal have yderligere viden om deres konkrete aktiviteter og fx se deres billeder, deltage i spil eller kende indholdet af deres beskeder til venner og kæreste. Det er alene forståelsen og nysgerrigheden for deres interesser og aktiviteter, som de savner.

Flere af undersøgelsens unge fortæller således, at de har oplevet, at de ting, som de gør eller skriver for sjov, ikke opleves som sjove af deres forældre. I stedet afføder disse interne jokes mange spørgsmål om alt muligt, og så er det lettere ikke at sige noget. Samtidig udtrykker mange af de unge også, at det kræver meget tålmodighed at inddrage forældrene, og at det også derfor er lettere ikke at fortælle dem noget - hverken om almindelige ting eller noget, som har fået den unge til at undres eller reagere.

CITAT, DRENG 15 ÅR

”Det er lettere ikke at sige noget til dem (forældre, red), for de forstår det virkelig ikke, og så skal man bare sidde sammen ved bordet og snakke herrelænge om noget, de alligevel ikke fatter, og det gider jeg ikke. De lytter ikke til det, jeg siger, og de tror kun på det, de selv siger.”

De fleste unge udtrykker selv, at det egentlig ikke er fordi, at de vil have hemmeligheder for forældrene, eller fordi de laver noget farligt og/eller forbudt. Men de oplever bare, at deres beskeder og billeder er private, og at det samtidig vil give anledning til unødige drøftelser og misforståelser samt evt. sanktioner, hvis forældrene involveres.

CITAT, DRENG 14 ÅR

”Jeg fortæller ikke alt til mine forældre. De kan være nogle drama queens”.

CITAT, PIGE 14 ÅR

”Det er bare ikke altid, jeg synes, det er nødvendigt at bekymre mine forældre med noget, hvis jeg bare kan blokere. Mine forældre ved da ikke, hvor mange jeg har blokeret, for hvorfor skal de vide det? Det gør jo ingen forskel”.

CITAT, DRENG 15 ÅR

”Jeg fortæller dem ikke rigtig noget om, hvad jeg laver. Der er ikke nogen speciel grund til det. Jeg synes bare ikke, at det kommer dem ved.”

De fleste af udskolingens piger giver i interviews udtryk for, at de taler mest med deres mødre om online aktiviteter og især om de sociale medier, bl.a. hvad de ser og deler med deres venner.

CITAT, PIGE 15 ÅR

”Min mor er bare mega nysgerrig, og jeg vil også gerne tale med hende som regel. Det kan godt være lidt akavet at tale med min far om det, synes jeg”.

CITAT, PIGE 14 ÅR

”Min mor spørger mig tit hvad jeg laver på de sociale medier, hvad jeg ser af videoer og billeder og sådan noget. Hun er meget nysgerrig, men jeg synes, hun er det på en god måde. Så vil jeg også gerne vise hende nogle ting”.

Fædrene er – iflg. såvel de unge i udkolingen som børnene på mellemtrin – mere involveret i spil og teknisk hjælp. Der er således en række af de unge, som enten spiller samme spil som deres far eller har haft far til at hjælpe med at lave privatindstillinger for konto eller købe skins osv.

7.4. Hvordan oplever børn og unge de digitale mediers muligheder og risici?

7.4.1. Opfattelsen af aldersgrænser

De fleste børn på mellemtrinnet er egentlig for unge til at være på sociale medier, hvis man følger de retningsgivende aldersgrænser. Men det er meget forskelligt, hvad børnene i undersøgelsen får lov til at bruge af medier.

CITAT, PIGE 11 ÅR

"Jeg fik min telefon, da jeg var 8 år. Jeg bruger den mest til spil og sådan nogle ting. Der er nogle ting, jeg først må få, når jeg bliver 13. Men jeg har Snapchat."

Børnene anser ikke aldersgrænserne på de sociale medier som værende særligt retvisende eller beskyttende for deres adfærd. De påpeger selv, at det i høj grad handler om at kunne navigere på de forskellige medier, og at det derfor ikke er afgørende, om man fx er 12 eller 13 år.

Hvor de fleste børn i alderen 14-17 år selv har lov til at installere apps og sociale medier på deres telefoner, er det for de yngste børn i undersøgelsen i høj grad forældrene, som styrer, hvilke programmer og tjenester, de har lov til at installere og benytte. Det er således forældrene, som skal navigere ift. apps og programmets muligheder og risici og dermed egnethed for deres børn. Det ser børnene generelt ikke som et problem.

CITAT, PIGER 12 ÅR

"Jeg må ikke få TikTok for mine forældre. De synes, det er en dårlig idé, og jeg har heller ikke brug for det. De andre ting må jeg gerne bruge, så jeg kan skrive med venner fra klassen".

"Jeg må vist ikke bruge TikTok. Men det er ok. Det interesserer mig faktisk ikke så meget alligevel".

Som det fremgår af ovenstående eksempler på citater, har nogle børn af forældrene fået lov til at lave en konto på fx TikTok⁵⁹, før de blev 13 år, men har forbud mod andre sociale medier, indtil de er 13 år. For andre børn er det Snapchat, som er forbudt af forældrene⁶⁰, mens atter andre (især drenge) primært fremhæver aldersgrænser ift. spil – bl.a. CS:GO og GTA⁶¹. Det forekommer derfor lidt vilkårligt – også for børnene selv – hvad de må og ikke må og hvorfor. Som det fremgik af tabellerne 7.1 og 7.2 har de fleste børn og unge – uanset alder – dog adgang til minimum et socialt medie.

Børnene fremhæver, at adgangen til sociale medier har stor betydning for deres oplevelse af at være en del af et fællesskab. De fortæller således, at det er vigtigt for dem at kunne bruge de samme apps og medier, som deres kammerater bruger. Der er enkelte af undersøgelsens børn, som ikke har adgang til samme apps som resten af klassen, og de har oplevet at føle sig udenfor og er gået glip af sammenkomster, fordi de ikke er på fx Snapchat eller Discord.

CITAT, DRENG 11 ÅR

"Jeg må ikke få Snapchat, og det er irriterende. Nogle gange i skolen, så snakker de andre om noget, de har skrevet sammen om i gruppen, og så ved man bare slet ikke, hvad de snakker om. Jeg kommer heller ikke med til de ting, som de aftaler over Snapchat".

CITAT, PIGE 11 ÅR

"Jeg må ikke få Snapchat, fordi det tager al min tid. Jeg må gerne have TikTok, men der følger de (forældrene, red.) med i alt, jeg ser. Men det er lidt irriterende, at jeg ikke kan have Snapchat, for så er jeg ikke med i klassegruppen".

Det afgørende for børnenes ønsker til brug af digitale medier er således i høj grad betinget af de muligheder, som deres kammerater har. Dette beskrives i senere afsnit omkring regler, restriktioner og muligheder.

7.4.2. Oplevelsen af muligheder og risici

Det er gennemgående blandt undersøgelsens børn og unge, at de ikke oplever utryghed ved online-adfærd. De er klar over, at der er risici forbundet med fx billeddeling, ligesom de kender til online-mobning og hacking mv., men deres udgangspunkt er, at de er trygge ved at bruge internettet og de digitale medier. De anser sig selv for fornuftige og i

⁵⁹ Alderskravet er 13 år for at oprette en profil på TikTok, men man bliver ikke spurgt om sin alder, når man opretter en profil.

⁶⁰ Man skal være 13 år for at kunne bruge alle Snapchat-funktioner, fx at sende billeder og videoer. Hvis man er under 13 år, kan man bruge "SnapKidz", som kun giver adgang til at tage billeder, redigere dem og gemme dem på telefonen.

⁶¹ GTA har en vejledende aldersgrænse på 18 år.

stand til at agere sikkert på nettet. Dette gælder for hele aldersgruppen 10-17 år. De unge i undersøgelsen har dog samtidig generelt et meget afslappet forhold til risici og alvorsgraderne heraf. Mange anser det fx ikke som nødvendigt at inddrage forældre, hvis de "bare" modtager anmodninger om nøgenbilleder fra en ukendt og ældre person, men løser det ved at blokere afsenderen.

CITAT, PIGE 12 ÅR

"Jeg er fornuftig og ved godt, hvordan jeg skal bruge de forskellige apps og hvad jeg skal passe på".

CITAT, DRENG 14 ÅR

"Jeg ved godt, hvordan jeg skal opføre mig. Jeg er ikke sådan en dum en, der bare stoler blindt på alt og alle".

Børn og unge i undersøgelsen har fokus på de mange muligheder, som findes på de digitale medier – herunder ikke mindst mulighederne for at skabe og/eller fastholde sociale relationer. De fremhæver den inkluderende betydning af fx både sociale medier og spil, ligesom de peger på, at de oplever at få styrkede sproglige kompetencer (når de taler og skriver på engelsk) og styrkede IT-færdigheder. Når de i undersøgelsen er blevet spurgt, hvem der fx har lært dem at bruge deres apps, kan de fleste fortælle, at de har lært det af deres venner, ligesom de selv deler deres viden om apps og spil mv. med andre unge.

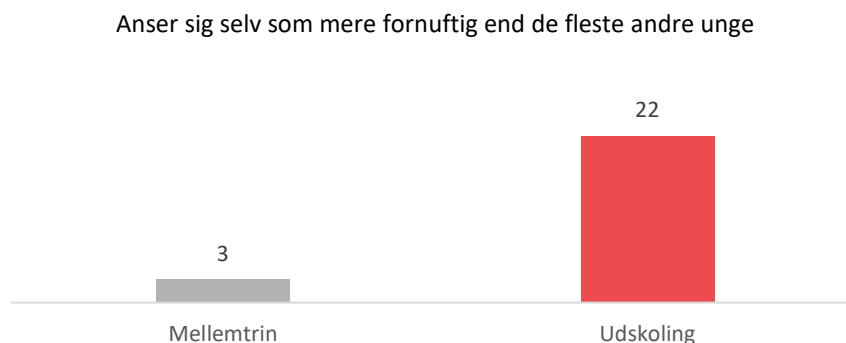
Undersøgelsens børn og unge vurderer generelt, at deres forældre har meget fokus på sikkerhed og risiko på nettet. Forældrenes fokus på risici er iflg. børn og unge uafhængigt af, om forældrestrategien er baseret på kontrol eller den mere tillidsbaserede tilgang.

De unge i undersøgelsen fortæller, at de og deres venner primært taler om online aktiviteter, mens de mest taler med forældrene om risici og farer på internettet. I den sammenhæng kan det bemærkes, at mange af forældrene i undersøgelsen selv oplever, at de taler (for) meget om påpasselighed og risici på nettet. Dette beskrives senere i rapportens afsnit 8. Både børn og unge tilkendegiver dog samtidig, at deres forældres bekymring er med til at styrke deres egen opmærksomhed på risici og dermed deres kompetencer til at kunne agere sikkert på nettet. Mange børn og unge har udover forældrenes råd også fået viden om digital sikkerhed i skolen. Der er således blandt især de unge generelt en oplevelse af, at de har brugbar og tilstrækkelig viden om risikosituationer, som de skal passe på.

Undersøgelsens unge har samtidig en oplevelse af, at der er mange (andre) unge, som har en usikker online-adfærd. De unge i undersøgelsen italesætter således sig selv om sikre online brugere og mere fornuftige end andre unge. Godt halvdelen af undersøgelsens unge i alderen 14-17 år anser sig selv som værende mere fornuftige

end andre unge. Det samme gælder alene for knap hver tiende af undersøgelsens børn i alderen 10-13 år.

Figur 7.3. Børn og unges selvopfattelse (faktiske tal)

Kilde: Interviews med 76 unge – 38 fra mellemtrin og 38 fra udskoling.

Fornuftsbilledet er også gennemgående hos en række forældre, der tilkendegiver, at de ikke har brug for at sætte strikse retningslinjer for deres teenage-børns adfærd på digitale medier, da de har ”fornuftige” børn. Dette beskrives nærmere i afsnit 8.

Nærværende undersøgelse tyder på, at forældre har en tendens til at vurdere, at andres børn har dårligere digital adfærd end deres egne – en opfattelse som deres børn bestyrker dem i.

7.5. Børn og unges oplevede regler og retningslinjer for brug af digitale medier

Forældre anvender forskellige strategier til at opdrage deres børn i digital dannelse og beskytte dem mod risikoadfærd. Dette har undersøgelsens interviews med børn og unge (samt forældre) i høj grad afdækket.

Børnenes fremstilling af forældrenes strategier kan overordnet kategoriseres således:

- ⇒ Overvågning og kontrol
- ⇒ Regler og retningslinjer
- ⇒ Råd og vejledning

De enkelte strategier står oftest ikke alene. Typisk er der tale om én dominerende strategi med brug af elementer af en eller flere af de øvrige strategier.

Alle børn og unge udtrykker, at deres forældre har givet/giver dem råd og vejledning, men der er stor variation i omfang og hyppighed. Hvor mange af de unge i udskoling oplever at have fået rigelig og god rådgivning fra forældrene, mens de var yngre, giver de udtryk for, at de nu ikke får så meget rådgivning. De unge fortæller selv, at forældrene er mindre aktive med rådgivning, fordi de stoler mere på dem, eller fordi forældrene oplever, at de ikke har nok viden til at kunne give råd og vejledning. Hos nogle forældre relaterer deres vejledning sig nu primært til episoder, der dukker op i nyhederne. Her kan forældrene fx spørge de unge om, hvorvidt de husker, at de ikke må dele deres telefonnumre med personer, de ikke kender osv.

CITAT, DRENG 14 ÅR

"Mine forældre ved godt, at jeg siger nej til anmodninger fra fremmede. Men vi har talt om ham der fra Esbjerg, som har afpresset 170 unge. Så kan man se, hvorfor man ikke skal dele billeder".

CITAT, DRENG 17 ÅR

"Jeg synes, mine forældre har givet mig nogle gode råd, men det er svært for dem at følge med i alt, der foregår. Jeg tror i virkeligheden, at de føler, at jeg ved mere om internettet, end de gør".

CITAT, PIGE 16 ÅR

"Mine forældre har lært mig meget om opførsel på nettet - det er jeg glad for. Det gør de ikke så meget mere - det var mest da jeg var lidt yngre".

For børnene på mellemtrinnet er råd og vejledning næsten altid ledsaget af regler og retningslinjer. Reglerne er således den dominerende strategi for de fleste børn på mellemtrinnet, hvor 29 ud af i alt 38 børn har regler for deres brug af internet – enten i form af billedregler, brug af apps, skærmtid eller andet.

Som det fremgår af nedenstående tabel, er der for børnene på mellemtrinnet især regler for sprog/ tone i beskeder, godkendelse af venneanmodninger og billeddeling. Det ses samtidig, at en række af de unge også har regler for online-adfærd – og der er endda flere unge end børn, der er underlagt regler for billeddeling. Der er dog tale om et meget lille udsving. Denne forskel skyldes antageligt, at mange af børnene i interviews slet ikke var klar over, hvad billeddeling er (de forbandt det i høj grad med nøgenbilleder), og at forældrene endnu ikke havde talt med dem om risici herved.

Tablet 7.3. Børns oplevede regler for brug af online-adfærd (faktiske tal)

Forældres regler for online-adfærd (tilkendegivet af undersøgelsens børn og unge)	Børn på mellemtrin	Unge i udskolingen
Må ikke dele billeder af sig selv (m. ansigt)	5	0
Må kun dele billeder af sig selv efter aftale/regler	14	16
Må ikke dele videoer af sig selv	3	2
Må ikke godkende venneanmodninger fra fremmede	18	12
Må ikke dele private oplysninger, fx tlf.nr. eller adresse	7	7
Må ikke skrive/chatte med fremmede	13	12
Må ikke skrive ting, man ikke vil sige ansigt til ansigt	22	14
Må ikke spille online med personer, man ikke kender i forvejen	3	3

Kilde: LG Insight, 2020. N=76, heraf 38 på mellemtrinnet og 38 i udskolingen.

For børnene følges reglerne op af overvågning, så forældrene kan se, om børnene faktisk også overholder deres aftaler. Der er derimod kun tre unge, hvis online-adfærd er underlagt en form for forældrekontrol.

Nedenfor er angivet fire typer af overvågning, som børn i undersøgelsen oplever. De to første kategorier afspejler to forskellige typer af godkendelsesprocesser. Det er således ikke de samme 11 børn, som der er tale om. Hvor nogle forældre har opsat konto i eget navn og dermed selv skal downloade og installere børnenes programmer, har andre forældre installeret en funktion, så de får en pop-up-besked, når barnet gerne vil have godkendt en ny app el. lign.

Tabel 7.4. Børns oplevelser med kontrol og overvågning (faktiske tal.)

Forældres kontrol/overvågning	Børn på mellemtrin
Barnet har ikke selv koder til at kunne downloade	11
Forældre skal godkende nye programmer/profiler	11
Forældrene overvåger gennem app/teknik	3
Forældre kigger på telefon el. computer	12

Kilde: LG Insight, 2020. N=38 (antal deltagende børn på mellemtrinnet).

Alene tre af undersøgelsens børn er sikre på, at deres forældre overvåger dem med app/teknik, men flere af de andre børn regner med, at der er installeret en form for software, så forældrene fx kan se, hvor de er. Derudover er der børn, som fx selv aktiverer kortet i Snapchat og derved deler deres placering med forældrene. Dette er der bl.a. nogle der gør, når de skal cykle hjem om aftenen fra træning eller besøg hos venner.

Knap en tredjedel af undersøgelsens børn oplever, at forældrene foretager systematisk eller sporadisk gennemgang af deres telefon, tablet eller PC. Der er fx børn, som ved, at forældrene kigger deres telefon igennem hver søndag. Nogle af forældrene tjekker her, hvilke kontakter barnet skriver med på fx Snapchat, mens andre ser, hvilke billeder og beskeder de har modtaget osv.

9 af de 38 børn på mellemtrinnet har ingen faste regler, kontrol eller overvågning, men angiver, at forældrenes strategi er baseret på tillidsforhold. De har en aftale om, at de kommer til forældrene, hvis de bliver utrygge eller har brug for et godt råd.

7.6. Reaktioner på oplevet risiko

Der er pga. undersøgelsesdeltagernes forskellige aldersniveau også stor forskel på de erfaringer, som de unge har gjort sig ift. risikoadfærd og ubehagelige oplevelser på nettet. Det er kendetegnende, at børn på mellemtrin generelt ikke har stor erfaring med risikoadfærd – dog undtaget online mobning. De unge i udskoling har i langt højere grad selv oplevet både onlinemobning, ulovlig billeddeling, uønsket kontakt med fremmede og uigennemsigtige forretningsmodeller i spil. Ved nedenstående gennemgang af reaktioner på ubehagelige oplevelser, lægges der derfor i særlig grad vægt på oplevelserne hos de unge i udskoling.

7.6.1. Online mobning (herunder shitposting)

Børn og unge i undersøgelsen skelner ikke som sådan mellem online mobning, shitposting og online chikane⁶². I denne rapport bruges online mobning derfor også som en samlebetegnelse for alle tre typer af risiko, idet det dog primært er den ”regulære” mobning, som børn og unge har erfaring med.

Der har således blandt undersøgelsens deltagere været både børn og unge, som enten har været tilskuer, offer eller udøver af online mobning. En række af de konkrete situationer har været bragt op i skolen, hos SSP eller i forældrekrædsen. Andre situationer har børn og unge håndteret selv. Af hensyn til de unges anonymitet gengives ikke citater, der refererer til konkrete episoder.

Det er kendetegnende, at børn på mellemtrinnet i høj grad vil gå til deres forældre, hvis de ser eller selv oplever noget ubehageligt online - herunder mobning. Flere af dem fortæller således, at de har sagt det til deres forældre, hvis der har været situationer, hvor de fx har oplevet mobning på Snapchat, eller hvor der er blevet skrevet ubehagelige ting til opslag på Instagram osv. Meget få af børnene har dog selv oplevet mobning.

Der er dog også mange børn, der er lidt usikre på, hvornår de vil inddrage forældrene. Der er således hos mange af undersøgelsens børn en oplevelse af, at forældrene meget hurtigt kan eskalere en konflikt eller fremstå pinlige. For børnene på mellemtrinnet er det kendetegnende, at de helst vil inddrage forældrene, hvis det handler om at de selv har oplevet mobning, som de har svært ved at håndtere. Hvis det handler om, at fx klassekammerater mobbes på Snapchat, ønsker flere af børnene ikke at involvere deres forældre, da de frygter, at deres forældre vil overreagere og gøre sig selv og deres eget barn til grin. Derfor vil flere af børnene også helst selv løse eventuelle mindre konflikter.

De fortæller, at deres forældre (ofte mødre) meget hurtigt skriver på Aula, kontakter klasselærer og involverer ”alle mulige”, hvor barnet er bange for at fremstå som en sladrehanke med forældre, som måske endda har misforstået situationen.

Relativt få af de unge har selv været udsat for online mobning, og endnu færre har fortalt, at de selv har udøvet mobning. De fleste af de unge har således været tilskuere til online mobning. De har fx oplevet, hvordan der i klassen eller i vennegruppen har været andre, som har udøvet eller været offer for mobning. Der er derfor også mange af de unge, som peger på, at de selv ville forsøge at løse problemet (for deres ven) – enten ved selv at gøre noget eller ved at søge hjælp hos venner og lærer.

De fleste unge i udskolingen (26) fortæller, at de typisk først vil henvende sig til deres venner eller ældre søskende, hvis de oplever mobning eller andre problemer online. De udtrykker selv, at de først går til andre unge, fordi de vil have en fælles referenceramme og forståelse for den situation, som de er havnet i. Vennerne kan

⁶² For definition henvises til bilag D

derfor give gode råd, fordi de ofte selv har prøvet noget lignende. Samtidig fortæller flere af de unge også, at vennerne konkret har været med til at løse et mobbeproblem for dem. Der er således unge, som har set nogen skrive grimt om dem i en tråd eller i en særskilt gruppe til formålet, hvor venner af eget initiativ eller ved offerets anmodning har bakket dem op i gruppen eller konkret taget fat i udøverne og bedt dem holde op. Dette peger de unge på som en bedre løsning, end at de unge selv skriver tilbage eller får deres forældre på banen.

CITAT, PIGE 15 ÅR

”Det er nok mest mine venner (jeg ville gå til, red.). Jeg kunne måske også godt tale med min søster om det. Hvis jeg taler med hende, så ved jeg, at hun nok har prøvet det selv, og derfor kan hun være god at tale om det med. Og jeg ved, at hun ikke siger noget til mor og far”.

CITAT, DRENG 14 ÅR

”Der var en dreng fra min gamle klasse, der blev mobbet virkelig meget på internettet. Jeg sagde, at de skulle stoppe, men de var ligeglade. Jeg vidste godt hvordan han havde det, for jeg havde prøvet det selv. Jeg kan ikke helt huske det, men jeg tror nok, jeg sagde noget til vores lærer til sidst. De andre blev mega sure på mig, men jeg var ligeglad. De kunne jo bare lade være. De var selv ude om, at de fik skældud”.

Der er som tidligere nævnt en opfattelse (og hos flere børn og unge en erfaring med), at forældrene kan komme til at gribe mobbesituationen an på en måde, som både opleves som pinlig og til ulempe for deres eget barns deltagelse i et socialt fællesskab. Nogle af de unge kan fortælle, at forældrene også ville reagere ”pinligt”, hvis det handlede om mobning i skolegården, men at forældrenes adfærd ved skolegårdssituationen ville mere være indenfor forældrenes komfort zone og derfor ikke i samme grad ville opleves som upassende – både ift. kontekst og pinagtighed.

Der er da også flere af de unge, som fortæller, at de vil kontakte klasselæreren, før de vil sige noget til deres forældre. Læreren opleves typisk som værende mere objektiv og mindre bebrejdende ift. forældrene, ligesom nogle af de unge oplever det mindre flot at fortælle det til en tredjepart. Der er således flere af de unge, som fortæller, at de selv i starten af tråden har været med til at skrive noget dumt om andre, og det ønsker de ikke, at forældrene skal se.

CITAT, DRENG 14 ÅR

”Jeg ville tale med mine venner og måske snakke med læreren. Jeg tror, det skulle være meget alvorligt, før jeg ville tale med mine forældre om det”.

2/3 af de unge i undersøgelsen fortæller dog i interviews, at de på et tidspunkt vil fortælle forældrene om situationen. Dette gælder ikke kun ift. mobning, men også ift. ulovlig

billeddeling eller uønskede kontakter mv. Der er således et tillidsrum blandt de unge og deres forældre, men de unge foretrækker dog at få hjælp til at løse problemerne af andre først, og så derefter orientere forældrene eller inddrage dem, når problemet er løst. Det er således typisk først, når forældrene ikke længere har grund til at være urolige eller tage handling på situationen, at de involveres. Hvis problemerne har en alvorsgrad, hvor de unge bliver bange eller har brug for at inddrage politiet, vil de dog typisk også inddrage forældrene.

CITAT, PIGE 15 ÅR

"Jeg ville snakke med min storesøster og måske få hende til at hjælpe mig med at sige det til vores forældre. Jeg ville helt sikkert sige det til vores forældre, men det er rart at snakke med min søster først. Hun er jo ældre og har måske prøvet noget lignende selv, og så kan hun hjælpe først".

CITAT, PIGE 14 ÅR

"Jeg ville starte med at snakke med min bedste veninde om det, men på et tidspunkt ville jeg også sige det til mine forældre. Det er jeg sikker på".

7.6.2. Uønskede henvendelser fra fremmede

Størstedelen af de unge piger i udskolingen fortæller, at de har fået henvendelser fra fremmede, som enten "bare" gerne vil være venner med dem på sociale medier, sender dem billeder eller beder om billeder, mens meget få af drengene har oplevet det samme. Pigerne på mellemtrinnet har også kun i beskedent omfang modtaget uønskede henvendelser fra fremmede.

Det er dog et tema, som både børn og unge i høj grad har drøftet med både deres forældre og venner, og de er meget opmærksomme på, at de skal forsøge at undgå sådanne henvendelser. De har også gjort sig både overvejelser og erfaringer med, hvordan henvendelserne skal håndteres.

Det er ikke alle, som tænker, at det er nødvendigt at søge hjælp eller informere andre omkring modtagelsen af henvendelser fra fremmede. Og det er samtidig heller ikke altid, at der er grundlag for at vurdere, om der er tale om en reel risiko. Nogle gange er det således en henvendelse om fx hobbyfotos, som den unge har delt på Instagram, og som andre spørger ind til – fx opslag om tegneteknikker eller skating. Andre gange har henvendelserne karakter af opfordring til sex eller grooming. Og nogle gange er det en blanding af begge dele eller noget helt andet.

Hvor de yngste (mellemtrinnet) tilkendegiver, at de vil involvere deres forældre, når de modtager uønskede henvendelser, håndterer de unge i udskolingen ofte selv problemet.

CITAT, PIGE 12 ÅR

"Jeg har selv prøvet, at en fyr skriver til mig og spørger, om jeg vil sende billeder af min røv, og at jeg kan tjene fx 3000 kr. på at sende røv-billeder. Men hvis de spørger om sådan noget, blokerer jeg dem bare med det samme. Det er mega klamt. Jeg siger det også altid til min mor, og hun siger, det er godt, at jeg blokerer dem med det samme".

CITAT, PIGE 14 ÅR

"Nogle gange kan jeg godt skrive sammen med en, fordi jeg tror, at de interesserer sig for de tegninger, jeg har lavet, men hvis de så fx spørger, om jeg er single eller vil sende et billede af mig selv, så ved jeg jo godt, at de er ude på noget andet, og så blokerer jeg dem bare. Videre! Jeg synes tit, man hurtigt kan fornemme om deres interesse er rigtig, eller om der er noget andet og en klam bagtanke".

CITAT, PIGE 14 ÅR

"Jeg tror, at jeg har lavet mere end 100 blokeringer af andre profiler, og mange af dem var på QuickMatch. Mange af dem, der kontaktede mig, var fx mænd fra Indien. De ville altid gerne have, at jeg skulle sende billeder til dem. Det gider jeg ikke. Jeg taler ikke med mine forældre om det, og de aner ikke, hvem jeg skriver med. Noget er bare privat".

Det er kendetegnende, at de unge (og til dels også børnene på mellemtrin) har en mere ubekymret tilgang til fx uønskede nøgenfotos end deres forældre har. De unge i undersøgelsen stoler meget på sig selv og mener ikke, at de hverken kan lokkes eller tage skade af de uønskede henvendelser, de modtager. De har også et ret frit sprog ift. at fortælle, hvad de modtager af uønskede billeder eller uønskede opfordringer til at dele billeder.

De anser det således ikke for noget, som kræver forældres indblanding – ikke mindst fordi de vurderer, at forældrene ikke vil kunne gøre andet, end de selv gør i forvejen. Det er de fleste unges vurdering, at forældre ville overreagere og evt. indføre kontrol og restriktioner eller "bare" blive bekymrede. Derfor ser mange af de unge ingen grund til at inddrage forældrene, hvis ikke det er meget alvorligt.

7.6.3. Ulovlig billeddeling

Både børn og unge i undersøgelsen er meget opmærksomme på ulovlig billeddeling. De fortæller selv, at "Umbrellasagen"⁶³ har været med til at skabe opmærksomhed omkring, hvad man kan og må ift. at dele billeder uden samtykke

Undersøgelsens børn og unge har således generelt viden om, at de ikke skal uploade billeder af venner og familie uden at have fået lov, men opfattelsen af, hvad ulovlig billeddeling rummer, er derimod lidt mere utydelig. Flere børn på mellemtrinnet har en oplevelse af, at billeddeling kun er ulovlig, hvis der er tale om nøgenbilleder eller lignende.

På mellemtrinnet har få af børnene erfaring med ulovlig billeddeling. Det har primært været enkelte tilfælde med fotos, som er blevet taget i skolen og delt med andre, uden at alle på billedet var informeret.

CITAT, DRENG 12 ÅR

"Der var engang i klassen, hvor nogen lagde en video op på TikTok, hvor der så kom nogen med på videoen, uden at de vidste det. Det blev de kede af, og vi snakkede om det i klassen. Der har også været et billede, hvor vores lærer var med på uden at blive spurgt".

Hos børn på mellemtrinnet er utrygheden omkring ulovlig billeddeling derfor primært knyttet til risikoen for, hvad der kunne ske og ikke til egne oplevelser. Og de fortæller, at de ville vælge at involvere deres forældre, hvis deres billede blev delt. Det er også forældrene som i høj grad giver dem råd ift. at undgå selv at dele billeder eller at blive udsat for ulovlig billeddeling.

CITAT, DRENG 13 ÅR

"Mine forældre har sagt, at jeg ikke må sende billeder videre, hvis jeg får et sjovt billede af nogen – også selvom jeg ikke kender dem, der er på billedet. Og hvis nogen sender mig et nøgenbillede fx – så skal jeg slette det med det samme. Det har min mor sagt!"

Derudover forklarer de, at de vil snakke med deres lærer, hvis billeddelingen har noget at gøre med andre elever på skolen. Generelt er børn på mellemtrinnet meget opmærksomme på, at sendte billeder kan havne i andre hænder, end de var tiltænkt.

⁶³ I Umbrellasagen blev flere end 1000 danske unge den 15. januar 2018 sigtet for at distribuere seksuelt krænkende materiale. De havde delt en sexvideo fra 2015 med en 15-årig pige og flere drenge fra Nordsjælland.

CITAT, PIGE 13 ÅR

"Man er altså også bare dum, hvis man sender billeder, som man godt ved er lidt private. Hvis man fx sender et røvbillede, så er man altså næsten 99 pct. sikker på, at det bliver delt med nogle andre. Jeg tror, at alle drenge, der har fået et røvbillede, har vist det til andre. Sådan er det jo bare, så man skal slet ikke sende sådan nogle billeder i første omgang".

De unge fra udskolingene har, modsat børn på mellemtrinnet, i højere grad selv eller via deres omgangskreds stiftet bekendtskab med ulovlig billeddeling. Der er i nærværende undersøgelse både unge, som har modtaget ulovligt billedmateriale eller har oplevet at få delt deres eget billede ulovligt. I undersøgelsen er der flere af drengene, som har fået tilsendt ulovlige billeder, mens pigerne i højere grad har prøvet eller kender veninder, som har prøvet at få delt deres billeder uden tilladelse.

CITAT, DRENG 17 ÅR

"Jeg har prøvet at få sendt nøgenbilleder af en pige fra en anden person. Dem slettede jeg bare med det samme, fordi jeg vidste, at det var ulovligt".

CITAT, PIGE 14 ÅR

"Engang kom jeg til at sende et billede forkert, hvor jeg prøvede noget tøj, og i stedet for at sende billedet til min veninde, sendte jeg det til en tilfældig fyr, jeg var venner med, men ikke rigtig kendte. Selvfølgelig tog han screenshot, for jeg havde ikke så meget tøj på. Han sagde, at han ville have flere billeder, og ellers ville han dele det her billede med andre. Det var mega pinligt!"

Ved ulovlig billeddeling og deling af nøgenfotos af dem selv, fortæller mange af de unge fra udskolingene, at især billeddelingen af nøgenfotos er både tabubelagt og skamfuld. Mange af de unge har derfor ikke lyst til at sige noget til deres forældre – både fordi de finder det pinligt, men også fordi de har forbrudt sig mod hjemmets aftalte spilleregler.

De unge peger da også på, at de i første omgang vil forsøge at løse problemet selv eller sammen med venner – typisk ved at forsøge at blokere.

CITAT, PIGE 15 ÅR

"Jeg talte mest om det med mine veninder, og de var bare guld værd! Det havde ikke været det samme uden dem, for de fik mig til at slappe af, og de sagde, at det ikke engang var sikkert, at nogen havde set det. Og da jeg kom i skole, var der ingen der sendte de der blikke, som jeg havde frygtet. Det var bare sådan en lettelse. Men det havde jeg jo ikke opdaget, hvis ikke mine veninder havde overtalt mig til at komme i skole".

CITAT, PIGE 16 ÅR

"Min veninde synes, det er sjovt at sende nøgenbilleder. Hun får også billeder. Og så tager hun bare screenshots af dem også, for så er det hendes sikkerhed for, at de ikke gør noget med hendes billeder, fordi hun også har billeder af dem".

De unges reaktioner på billeddelingen bygger i høj grad på deres vurdering af alvorsgraden af billeddelingen. Det er således mange unge, der angiver, at de først vil involvere deres forældre, hvis ikke de selv kan løse problemet, og det bliver mere alvorligt. Hvor grænsen for alvor går, er imidlertid forskelligt.

CITAT, DRENG 16 ÅR

"For et par måneder siden fik jeg og en af mine andre venner tilsendt noget ulovligt børneporno fra en person, som vi kender fra nettet. Vi kontaktede politiet og talte bagefter også med min far. Her blev vi enige om, at det var det rigtige, jeg havde gjort. Andre gange - når det ikke er så alvorligt - kan det være fint nok bare at tale med en ven om det".

CITAT, PIGE 15 ÅR

"Alle har set et røvbillede. Det er der sgu ikke nogen, der deler mere. Men derfor er det ikke sjovt, at der bliver delt billeder, man har sendt, og så at der bliver skrevet grimt. Men det er måske også noget, man skal lade være med at gøre så stort nummer ud af. Måske kan man sige det til nogen, der så siger til dem, at de skal stoppe".

De unge fra udskolingen italesætter generelt selv i interviews, at de bør holde sig fra at sende billeder, der ikke kan tåle at blive delt. Og mange af undersøgelsens unge har fået et påbud fra forældrene i et eller andet omfang ift. billeddeling - fx en regel om ikke at tage og sende nøgenbilleder af dem selv, hvor de er genkendelige. Alligevel har de unge lyst til at sende fotos til fx deres kærestes, og så rammes de af skyldfølelse, hvis billedet bliver misbrugt og delt.

Nogle skoler har forbudt brugen af telefon i skoletid, bl.a. fordi de har observeret, at der foregår uønsket billeddeling i løbet af skoledagen. Børnene og de unge er selv bevidste om, hvorfor telefonerne nu skal afleveres eller være slukkede i skoletid og udtrykker også en forståelse for dette.

Der foregår dog stadig ulovlig billeddeling, men det er i et andet omfang og af en anden karakter end tidligere, fortæller undersøgelsens børn og unge. I stedet for at tage billeder og sende, tager nogen i stedet billeder af skærmen på andres telefon. Der ligger på den måde ikke digitale beviser på, at der er sket en deling af billedet. Denne form for deling når på ingen måder så bredt ud som delingen online, da kun personer, som er fysisk nær hinandens skærme, kan udveksle billeder. Alligevel peger nogle af de unge på, at det giver en utryghed, når billeder på fx Snapchat deles utilsigtet med andre modtagere.

7.6.4. Gaming⁶⁴

Det er i denne undersøgelse primært drenge, som anser sig selv for gamere, og som spiller klassiske spil som fx CS:GO, Fortnite og GTA mv. Pigerne angiver derimod, at de ikke opfatter sig selv som gamere, selvom enkelte af dem spiller Fortnite og lign. Flere af pigerne spiller i stedet casual games som fx AmongUs og Undercover⁶⁵.

Der er – baseret på undersøgelsen – stor forskel på, hvor mange timer hhv. drenge og piger bruger på at spille. Drengene (der gamer) tilkendegiver således, at de bruger mange timer ugentligt på spil på PC, mens pigerne generelt bruger langt mindre tid på spil og især spiller over telefon. Der er da også forskel på, hvordan forældrenes involvering udmønter sig for hhv. drenge og piger. Drengene oplever således i høj grad at få begrænsninger på deres skærmtid, ligesom flere af dem fortæller, at forældrene også har fokus på og regler for deres sprogbrug under spil. Regler om sprog fokuserer iflg. børnene mest på, at de skal tale pænt over voicechatten. Den diskriminerende (racistiske eller sexistiske) tone, som iflg. børnene ofte kan forekomme over chatten, er ikke noget, de deler med deres forældre. De er således nervøse for at det vil kunne føre til, at forældrene begrænser deres spilmuligheder.

Derudover er der mange af drengene, der af forældrene har fået regler om kun at spille med dem, de kender. Pigerne har kun i meget beskedent omfang begrænsninger ift. spil.

CITAT, DRENG 14 ÅR

”De vil altid vide, hvem jeg spiller med, og det er sgu okay. Jeg kan ikke se, hvad de bruger det til, men jeg synes, det er fint, de spørger. Men de siger jo også, at jeg kun må spille med mine venner, og at jeg ikke skal spille med nogen, jeg ikke kender”.

Flere af undersøgelsens gamere fortæller, at forældrene generelt mangler viden om spilverden og fx bare anser CS for ”et skydespil”. Især oplever børn og unge, at forældrenes opmærksomhed er begrænset, hvad angår spillenes forretningsmodeller. Børn og unge i undersøgelsen fortæller således, at deres forældre generelt er opmærksomme på, at de ikke uden forudgående accept må købe fra forældrenes kontokort – hvad enten det er til FIFA eller CS mv. Men de fortæller også, at forældrene ellers typisk ikke er særligt engagerede i deres spilaktiviteter og heller ikke er meget involveret i deres køb og salg i spil.

⁶⁴ Med gaming forstås i denne sammenhæng elektroniske spil, som spilles online på PC, spillekonsol, mobiltelefoner eller andet elektronisk udstyr. Spil med karakter af egentlige pengespil (fx sportsbetting, poker, væddemål og roulette) indgår ikke i definitionen.

⁶⁵ Casual games defineres i denne sammenhæng som et videospil, der målretter sig et bredt publikum og ikke lægger op til at skulle bruges som hobby eller profession.

Børnene og de unge er i nogen grad selv meget bevidste om, at der er mange risici forbundet med gaming – primært er de opmærksomme på faren for at få ”stjålet” deres login/bruger og miste deres skins etc. Mange af især de unge (drengene) har også en opmærksomhed på de fastholdelsesmekanismer, som er indbygget i mange spil og som koster penge, og de italesætter selv, at spillenes økonomiske opbygning kan minde om gambling.

CITAT, DRENG 14 ÅR

”Loot boxes er ligesom casino. Totalt vanedannende, og jeg har faktisk en ven – eller, vi er slet ikke venner mere, så en tidligere ven – der har brugt mega mange penge på spil, og det var blandt andet loot boxes, som han købte vildt meget. Jeg overdriver ikke, hvis jeg siger, at han har brugt 15.000 kroner på spil”.

Alle drengene fortæller dog, at de selv har ”godt styr på det” og køber og sælger på forsvarlig vis. Enten ved kun at købe, når forældrene giver lov (primært børn på mellemtrinnet) eller ved at sikre balance i køb og salg-regnskabet. De fleste drenge på mellemtrinnet har således regler for, hvor mange penge de må bruge (fx fødselsdagspenge mv.), hvilket forældrene oplever, at de kan styre ved, at børnene kun kan købe med deres godkendelse eller betalingskort.

De unge (drengene) har oftere friere rammer (og egen adgang til penge i form af Mobile Pay eller betalingskort) og beskriver selv, at forældrene ofte ikke kender til de økonomiske elementer af spillet. Mange forældre kender iflg. børn og unge hverken til mulighederne for køb eller risici-elementerne forbundet hermed.

Der er dog også her en tendens til, at det ikke er alt, som børn og unge fortæller deres forældre omkring spil og køb. Både fordi forældrene ikke forstår det, men også fordi de kan have en formodning om, at forældrene ikke vil synes, at det er en god idé. Derudover er der også unge, som fortæller, at forældrene ikke kender til de forskellige betalingsmuligheder, som de kan bruge i spillene, og de heller ikke ønsker, at forældrene skal kende dem. Dette bekræftes af undersøgelsens forældreinterviews, hvor mange forældre med børn, som gamer, ikke kender til hverken de økonomiske elementer eller betalingsmuligheder.

CITAT, DRENG 13 ÅR

”Mine forældre siger, at jeg skal passe på med, at jeg ikke bruger alle mine penge på spil. Jeg må kun bruge mine egne penge, og jeg ved, at jeg aldrig ville få lov til at købe noget for mine forældres penge, så jeg snakker faktisk heller ikke rigtig med dem om det. Altså, når jeg køber eller sælger”.

FAKTABOKS

Forretningsmodeller i online gaming

Forretningsmodellerne indenfor computerspil har udviklet sig i takt med internettet over de seneste 30 år. Det mest centrale i denne udvikling har været bevægelsen fra 'boxed content' i form af CD-rom'er og DVD'er over forskellige former for abonnementsmodeller til det, der lidt misvisende kaldes 'free-to-play'. Når 'free-to-play' er lidt misvisende, er det, fordi det naturligvis koster noget, enten i form af vores opmærksomhed, der kan sælges videre til annoncører, eller i form af 'mikrotransaktioner', når man spiller spillene.

Mikrotransaktioner er tilkøb, ofte i form af relativt små summer, som ikke desto mindre kan beløbe sig til ganske meget, når man lægger dem sammen. I takt med at spillenes omsætning kommer til at afhænge af spillerens opmærksomhed og vilje til at foretage små tilkøb, designs selve gameplayet med dette for øje, for eksempel gennem forskellige typer af fastholdelsesdesigns og designs, der skal få os til at betale⁶⁶.

Med hensyn til sidstnævnte har der især været kritik af spildesigns, der bruger teknikker, vi kender fra pengespil. Et klassisk eksempel er 'daily spins' i gratisspillet Candy Crush, der både er et fastholdelsesdesign i den forstand, at det motiverer os til at spille det på en daglig basis for at få vores 'spin', og baseret på tilfældighed i den forstand at vi strengt taget ikke ved, hvad vi køber, når vi betaler os til et ekstra spin. Det har dog især været brug af loot boxes i spil som Counter-Strike, der har været genstand for kritik. Loot boxes er kasser, man finder i spillet, og som man først kender indholdet af, når man har købt en nøgle, der kan åbne dem. I Counter-Strikes tilfælde kan genstandene sælges videre på et spillermarked, nogle gange for ganske mange penge, hvilket er med til at øge ligheden til pengespil⁶⁷. Og når først der opstår et marked for sådanne genstande, og de bliver penge værd, kan de indgå i mange andre lyssky økonomiske handlinger som for eksempel tyveri, bedrageri og egentlig gambling på hjemmesider, hvor man i stedet for at satse med penge eller poletter satser med sine genstande fra spillet⁶⁸.

Det skal understreges, at der er forskel på at bruge teknikker fra pengespil i gratispil som fx Candy Crush og på egentlig gambling med spilelementer, som man ser det på sådanne hjemmesider, men der er tale om en flydende overgang, og det er under alle omstændigheder et forhold, forældre bør være opmærksomme på.

⁶⁶ Hamari, J., & Järvinen, A. (2011). Building customer relationship through game mechanics in social games. In *Business, technological, and social dimensions of computer games: Multidisciplinary developments* (pp. 348-365). IGI Global.

⁶⁷ Nielsen, R. K. L., & Grabarczyk, P. (2018, July). Are Loot Boxes Gambling? Random reward mechanisms in video games. In *DiGRA Conference*.

⁶⁸ Thorhauge, A.M. (2020). "Business models in online gaming and their implications for the protection of minors" in Wrońska, A, Lew-Starowicz, R. & Rywczyńska, A (eds.) *Education – Relationships – Play Multifaceted Aspects of the Internet and Child and Youth Online Safety*. FRSE publications

CITAT, DRENG 15 ÅR

"Jeg ville aldrig spørge min mor om penge, for jeg ved godt, at svaret er nej. Jeg må bruge mine egne penge, siger min mor. Men hun siger også, at det er en dum ting at bruge penge på".

CITAT, DRENG 14 ÅR

"Jeg tror bestemt ikke, at de (forældrene, red.) aner, hvad en loot box er – det interesserer dem slet ikke. Jeg har prøvet at købe engang imellem, og så har jeg altid spurgt dem først, men jeg forklarer bare lidt om, hvad jeg gerne vil købe, og nogle gange siger de ja, og andre gange siger de nej. Jeg ved ikke helt, hvorfor de siger ja eller nej faktisk. Sådan er det bare, siger de".

Flere af de unge eller deres venner har prøvet at miste deres skins, hvis deres profil er blevet kompromitteret. Ofte har børnene/de unge i god tro trykket på et link, som de har troet førte dem til den rigtige hjemmeside med handel. Ad den vej er de kommet til at give en bedrager adgang til deres pc. Og snydelinks er iflg. digitale rådgivere efterhånden blevet så vellignende, at man nemt kan blive snydt.

De mistede skins betyder ofte meget for barnet/den unge, og det kan forældrene have svært ved at forstå, ligesom de unge fortæller, at deres forældre kan blive sure på dem, over at de har mistet penge på den måde. De fortæller, at forældrene vil bebrejde dem tabet og synes, at det er deres egen skyld. Det kan for barnet/den unge både opleves skamfuldt, at de er blevet snydt, samtidig med at de er kede af at have mistet penge og skins. Derfor er nogle af de unge tilbageholdende med at involvere forældrene, når de oplever at blive snydt i spil.

CITAT, DRENG 14 ÅR

"Men det kan da også godt være, at forældrene kunne hjælpe. Man skal bare være sikker på, at de ikke bare skælder én ud, fordi man måske har gjort noget, man ikke må, ved en fejl".

En del af drengene har fædre, som også gamer. Det giver et interessefællesskab og en fælles forståelse for værdien af at spille. I flere af familierne er det dog børnenes oplevelse, at forældrene/fædre ikke engagerer sig meget i børnenes konkrete spil, men at far og søn ofte spiller ved siden af hinanden, men forskellige spil og/eller forskellige niveauer. Fædre kender på den vis til den verden, som deres børn indtræder i, men de taler mere om strategier o. lign. og ikke så meget omkring fx køb og salg.

7.7. I hvilket omfang oplever børn og unge barrierer ift. forældrenes involvering?

I interviews med både børn, forældre og faglige aktører har barrierer forbundet med forældreinvolvering været et særligt fokus. Det går her igen hos børn og unge, at de ikke oplever, at forældrene er tilstrækkeligt involverede i deres online liv. De peger på,

at de gerne vil have forældre mere involveret, så de får en bedre forståelse for deres online interesser og oplevelser. Undersøgelsens børn og unge svarer dog samtidig også, at de ikke altid ønsker selv at inddrage forældrene i deres online liv.

Der er således tale om et paradoks, som undersøgelsen har forsøgt at belyse yderligere. Børn og unge har derfor i interviews svaret på, hvordan de selv involverer deres forældre i deres online aktiviteter, ligesom børn og unge har reflekteret over, hvad der i givet fald afholder dem fra at involvere deres forældre, og hvem de evt. involverer i stedet.

7.7.1. Manglende forståelse

Børnene udtrykker, at det især er forældrenes manglende forståelse for og indsigt i deres online liv, som har en betydning for deres lyst til at involvere forældrene. De peger på, at forældregenerationens verden er en anden. Dette gælder især for de unge i udkolingen, som i høj grad italesætter, at forældrene mangler en grundlæggende forståelse for og accept af digitale mediers betydning for de unges liv. De unge italesætter det selv som, at de voksne lever i en anden verden, hvor online-aktiviteter ses som noget andet end "virkeligheden". Børn og unge selv skelner – modsat deres forældre – ikke tydeligt mellem online-adfærd, øvrige spil, sociale medier og øvrigt samvær med deres venner. De ser i høj grad deres online-adfærd som en del af deres "virkelige" liv.

I forhold til spil har sondringen mellem virkelighed og virtuel verden en særlig betydning. Her oplever flere børn og unge, at forældrene fx ikke anerkender værdien af skins, som de opfatter som "bare pixels på en skærm". Denne manglende forståelse har betydning for gameres lyst til at inddrage deres forældre.

7.7.2. Privatliv

En anden årsag til børn og unges manglende lyst til involvering af forældre tilskrives ønsket om et privatliv. Det går således igen i interviews (særligt med unge i udkolingen), at de gerne vil have forældrenes interesse til et vist niveau, men at forældrene ikke skal blande sig i deres privatliv. Flere af de unge peger på, at forældrene går ind over deres privatsfære, hvis forældrene "liker" og deler fotos eller videoklip mv., som klassekammerater og venner har lagt op.

Børn på mellemtrinnet har en vis forståelse for, at forældrene gerne vil have muligheden for at overvåge eller gennemse deres telefon, ligesom de oftest også er forbundet med deres forældre på de sociale medier. De har dog samtidig også et ønske om, at forældrene ikke skal læse deres beskeder eller se deres fotos mv. De fleste unge i udkolingen værner mere om deres privatliv og ønsker ikke, at deres forældre skal overvåge telefon/PC eller følge dem på sociale medier. Flere af de unge, der alligevel er forbundet med deres forældre på fx Instagram, har derfor flere profiler eller har afskærmet deres stories, så forældrene ikke kan se de daglige opdateringer.

Samtidig er der dog også mange både børn og unge, som deler ting fra sociale medier med deres forældre (typisk mor), men på et overordnet niveau, hvor de fx snakker om musikers klip på TikTok eller nyt fra influencers mv. Det er således ikke, fordi de unge

ikke vil tale med deres forældre om interesser på nettet – det handler i højere grad om, at de unge ønsker at opretholde deres ret til et privatliv med deres venner.

7.7.3. Oplevet pinagtighed

En del af undersøgelsens børn og unge synes, at der er oplevelser og aktiviteter på digitale medier, som bare er pinlige at dele med forældrene. Det kan være mange forskellige ting som de oplever som pinlige. For børn på mellemtrinnet kan det fx være, at de har søgt på bestemte websider, at de har lavet en video, eller at de skriver i en tråd om en sød pige/dreng på Snapchat. Der er her ikke tale om, at børnene er havnet i en ubehagelig situation, hvor de burde involvere forældrene. Men der er ting, som børnene tænker er for akavede at tale med forældrene om, og som forældrene ikke behøver at se, når de tjekker eller overvåger telefonen.

Især de unge i udskoling fremhæver, at det er pinligt at inddrage forældrene, når noget er gået skævt - og ikke mindst, hvis det er sket som led i brud på regler og aftaler med forældrene. Samtidig er der også ubehagelige situationer, hvor de ved at involvere forældrene kommer til at afsløre en del af deres liv, som de anser for privat, og som føles pinligt at fortælle om. De unge udtrykker, at det kan være pinligt at skulle indrømme, at de måske har brudt regler, ligesom flere af pigerne fortæller, at de synes, det er pinligt at fortælle deres forældre, hvis de fx har sendt et nøgenfoto, som er blevet delt.

Samtidig er der også situationer, hvor børn og unge forudser, at forældrenes reaktioner vil være pinlige, fordi de ikke forstår konteksten. Flere børn og unge peger på, at forældres fejlfortolkninger af fx private beskeder kan give anledning til drama og pinlige situationer i skole og vennekreds.

7.7.4. Ikke skabe bekymring og undgå sanktioner

En del af undersøgelsens unge fremhæver, at de ikke vil skabe unødigt bekymring hos deres forældre ved at inddrage dem i deres oplevelser på de digitale medier. Det er bl.a. tilfældet ift. mange af pigernes holdning til uønskede kontakter og tilsendte billeder fra fremmede. Her er det pigernes vurdering, at forældrene vil blive unødigt bekymrede og måske tro, at mange af de sociale medier er farlige. Når de unge ikke vil bekymre deres forældre, er det dels for at være hensynfulde for forældrene, og dels (og mest) for at undgå, at bekymringen ender med, at den unges online-adfærd reguleres.

I tråd med ovenstående reaktioner, udgør frygten for sanktioner og skældud også en barriere ift. de unges forældreinvolvering. Hvis en pige fx har modtaget et billede fra en mand, hun ikke kender, kan det skyldes, at hun er kommet til eller bevidst har accepteret hans anmodning om venskab på fx Snapchat. Dette er hos de fleste unge ikke i overensstemmelse med deres aftaler med forældrene, hvor de kun må have venner, som de ”kender i den virkelige verden”. De unge er således bange for, at de vil blive bebrejdet den uønskede situation og på den vis skabe problemer for sig selv, selvom de ikke har gjort noget ulovligt, men alene modtaget et billede fra en fremmed. Det samme kan nævnes for andre situationer – eksempelvis unge, som har brugt for mange penge i gaming, og som ikke deler det, da de så er bange for, at de ikke får lov til at spille igen.

Det er samlet kendetegnende for både børn og unges adfærd på sociale medier og i gaming, at de er meget strategiske ift. graden af involvering, således at involveringen skal tjene til deres eget bedste – dvs., at den ikke skal stå i vejen for privatliv og frihed, hvis noget går galt.

7.8. Forældre fremstår enige

Generelt oplever børnene, at forældrene er enige om retningslinjer og strategier ift. online-adfærd.

Halvdelen af undersøgelsens børn og unge vurderer, at deres forældre er helt enige i tilgangen til deres børns brug af internettet. Der er således i alt 27 af de 76 børn, som angiver, at forældrenes retningslinjer, regler og holdning til børnenes online-adfærd er ens hos mor og far. Hertil kommer, at der er nogle børn, som angiver, at de ved, at deres forældre har forskellig tilgang, men også at forældrene overfor børnene forsøger at fremstå som enige. Størst forskel i oplevelsen af enighed ses hos de unge, som fortæller, at forældrene er fraskilte og har forskellige linjer og regler ift. brug af digitale medier mv.

CITAT, PIGE 16 ÅR

”Det er mest min mor, der taler med mig om det, hvis der er noget. Men jeg kan ikke komme i tanke om nogen gange, hvor jeg synes, at de har været uenige. Min far lader nok min mor bestemme, tror jeg”.

Ses der på de to aldersgrupper, er der dog tale om en mindre forskel, idet 15 af de 38 børn på mellemtrinnet oplever forældrene som enige, mens det samme gælder for godt halvdelen af de unge i udskoling. Der er således en oplevet større forældreuenighed om onlineregler hos de yngste børn i undersøgelsen. Det er også målgruppen, hvor forældrene i størst grad sætter regler, og hvor der derfor kan være øget anledning til uenighed – fx om børnenes adgang til sociale medier.

Der ses en forskel på, hvem børn og unge henvender sig til, hvis der er noget, som de gerne vil drøfte eller dele med deres forældre. Dette handler ikke om forældrenes overordnede linjer, men mere hvem man tænker bedst forstår, hvad man taler om. Det gælder både drenge og piger, ligesom det går igen hos både børn fra mellemtrin og unge fra udskoling.

CITAT, DRENG 15 ÅR

”Min far interesserer sig ikke for det, jeg laver online og synes, at internettet er latterligt. Min mor interesserer sig meget mere for det, og det, synes jeg, er godt. Det er også hende, jeg vil snakke med om tingene, for hun lytter rent faktisk. Jeg gider ikke nævne noget for min far”.

CITAT, PIGE 11 ÅR

”Jeg kan godt lide at snakke med min mor, for hun vil gerne lytte, og hun bliver ikke sur så nemt”.

7.9. Børn og unges anbefalinger til at involvere forældre og imødegå risici

Børn og unge fremhæver alle, at tillid er afgørende for deres involvering af forældre. Og både børn og unge italesætter det som afgørende for tillidsforholdet, at forældrene tydeligt skal vise og sige, at de vil hjælpe, hvis deres børn oplever ubehagelige ting på nettet. Også selvom barnet/den unge har brudt en indgået aftale om fx ikke at dele billeder eller telefonnummer.

CITAT, PIGE 14 ÅR

”De (forældrene) har hele tiden været tydelige og sagt, at jeg skal komme til dem, hvis der er problemer. Også selv om det er mig, som har gjort noget dumt. De vil hellere høre en dårlig sandhed end en løgn. De bliver først sure, hvis jeg prøver at snyde dem”.

Det går igen hos stort set alle unge, at de vil forsøge at undgå at fortælle forældrene om ubehagelige oplevelser online, hvis de ved, at de får skældud⁶⁹.

CITAT, DRENG 14 ÅR

”De skal bare tale med deres børn, tror jeg. Nogle gange er det tydeligt, hvis det er scam, når der er en, der skriver på Instagram – altså hvis navnet er mærkeligt. Men hvis nu barnet alligevel er kommet til det, så skal man ikke være bange for at få skældud, for så siger man bare ikke noget, tror jeg”.

CITAT, PIGE 14 ÅR

”Det er vigtigt, at forældre er nysgerrige og gerne vil snakke, men at de ikke skælder ud, for så kan man jo bare lyve, ligesom jeg gjorde. Jeg synes, det er rart, at min mor gerne vil snakke med mig, bare hun ikke er sådan en irriterende belærende type, for der er altså rigtig mange ting, hun ikke forstår!!!”

Både børn og unge lægger særlig vægt på, at forældrene løbende skal lytte, spørge ind til deres online aktiviteter og være åbne. De unge, der tidligere har været underlagt en form for overvågning fra deres forældre, peger samtidig på, at de ikke brød sig om overvågningen. De er klar over, at forældrene forsøgte at passe på dem, men de tager det som en manglende tillid, der har en dårlig indflydelse på tillidsrelationen mellem barn og forældre i såvel de yngste år som senere teenageår. Der er familier, hvor der er indgået en ”aftale”, om at børnene også må følge forældrene (så overvågningen går begge veje), men denne tekniske mulighed skaber iflg. børnene ikke mere tillid i relationen. De unge foretrækker regler fremfor kontrol og overvågning.

⁶⁹ Børn på mellemtrinnet har i begrænset omfang været i den situation og har derfor ikke konkrete erfaringer at bygge på. Der refereres derfor her kun til de unge i udskoling.

CITAT, PIGE 14 ÅR

"Tidligere kiggede de (forældrene, red.) i min telefon, men fandt ud af, at de kan stole på mig. Det kan jeg godt lide. Så tør jeg også fortælle dem noget".

De fleste af de unge peger på, at det er vigtigt, at forældrene har en indsigt og overordnet viden omkring internettet og de digitale medier/spil, som deres børn bruger. Det handler ikke om, at de skal kende programmer i detaljen, men at de ved, hvad deres børn interesserer sig for og hvorfor. Dette gør det muligt at spørge ind på en vedkommende måde, så børn og unge ikke oplever det som dumt, men som et tegn på oprigtig interesse.

Både børn og (især) unge udtrykker samtidig, at forældrene også skal have en situationsforståelse ift., hvor meget de blander sig i deres børns sociale netværk. Fx er flere børn og unge glade for, at deres forældre (primært mødre) er på de samme sociale medier, men mange ønsker ikke, at forældrene skal være forbundet med deres venner på fx Instagram eller Snapchat.

CITAT, PIGE 14 ÅR

"Jeg synes, det er fint, at forældre ved lidt om internettet og også selv kender lidt til det og bruger lidt af de samme ting, som deres børn gør. Det skal bare ikke være sådan, at en mor gør det alt for meget, for det bliver også bare pinligt og kikset".

Det er samlet set børn og unges anbefaling, at forældrene meget tidligt begynder at interessere sig for deres børn online liv og får en forståelse for, hvad de laver og hvorfor. Det er således kendetegnende for undersøgelsens børn og unge, at de efterspørger den nysgerrige interesse og indsigt, som forældrene har for børnenes andre fritidsinteresser. Og det er deres entydige anbefaling, at forældrene ikke skal reagere med straf, placering af skyld og omfattende sanktioner, hvis deres børn betror sig til dem om ubehagelige oplevelser eller snyd på nettet. Børn og unge er helt med på, at de har gjort noget forkert, men ønsker sig den samme forståelse, som de oplever at få, hvis de på andre måder er kommet galt af sted – fx ved at få stjålet en ulåst cykel eller have drukket for mange øl.

Opsamling børn og unge

Der er forskel på forældrenes involvering, når det handler om børnenes alder. Børnene i alderen 10-13 år oplever forældrene som interesserede og engagerede i deres online aktiviteter. Børnene deler også gerne selv deres oplevelser med forældrene og er fx forbundet med dem på sociale medier.

Situationen er anderledes for de unge (14-17 år). Her oplever mange af de unge, at forældrene ikke interesserer sig for deres online liv, men mest har fokus på risici forbundet dermed.

Det er både børn og unges vurdering, at forældrene ikke forstår deres spil og apps, og generelt heller ikke har kendskab til og forståelse for internettet og digitale medier.

Der er tydeligt flere regler for de yngste aldersgrupper i undersøgelsen. Pigerne og drengene tilkendegiver ikke umiddelbart forskellige begrænsninger og restriktioner. Som det vil fremgå af forældrenes udsagn, er det forældrenes vurdering, at de er mere opmærksomme på og bekymrede for pigernes adfærd end de er for drengenes – uanset om de har samme regler.

Hvor børnene i høj grad er underlagt kontrol og overvågning på deres telefon og PC, gælder dette kun i meget begrænset omfang for de unge. Flere af de unge har dog tidligere fået deres PC og telefon kontrolleret og/eller overvåget af forældrene. Det er de unges vurdering, at de hellere vil have regler for adfærd end overvågning. Der er således generelt en anerkendelse af forældrenes regler, så længe at de giver mening, mens overvågning er et signal om manglende tillid.

Undersøgelsens børn og unge oplever sig selv som værende fornuftige – og også mere fornuftige end mange andre unge. Og de fremhæver, at de gennem deres online aktiviteter både er en del af et socialt fællesskab, men også får både digitale og sproglige færdigheder.

Børn og unge peger på, at det i høj grad er forældrenes manglende indsigt i og forståelse for online-adfærd og muligheder, som udgør en barriere for børnenes involvering af forældrene i deres online liv. Samtidig er de unge også meget bevidste om, at de gerne vil have et privatliv – også når det gælder deres online aktiviteter.

Når det drejer sig om behov for hjælp i forbindelse med risikoadfærd, vender børnene sig i høj grad mod forældre og lærere, mens de unge i højere grad først går til venner og lærer. Det handler her om de unges tillid til, at forældrene reelt vil kunne hjælpe, at de vil lade være med at overreagere og ikke mindst, at de vil lade være med at placere skyld og skælde ud.

Børn og unge anbefaler da også, at tillid opbygges ved at spørge engageret, lytte og have en respekt for online aktiviteter og muligheder. Forældrenes tekniske og digitale kompetencer er ikke så vigtige.

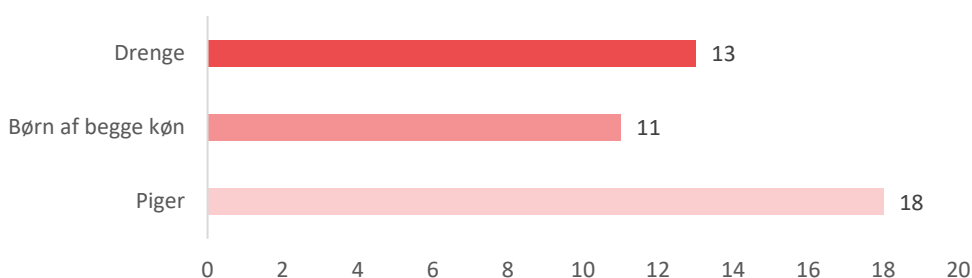
8. Forældre

8.1. Forældrenes karakteristika

Forældrene i undersøgelsen fordeler sig på hhv. 35 kvinder og 7 mænd. Det er således i høj grad kvinder, som har meldt sig til at deltage i undersøgelsens interviews. Forældrene tilskriver selv denne fordeling, at det i familien i høj grad er kvinden, som er mest engageret i børnenes online liv og er optaget af både børnenes digitale muligheder og risici.

Knap halvdelen af undersøgelsens deltagere er forældre til piger, mens knap en tredjedel af de deltagende forældre er forældre til drenge. De resterende er forældre til børn af begge køn.

Figur 8.1. Børnenes køn (oplyst af deltagende forældre), opgjort i faktiske tal

Kilde: Interviews, LG Insight, 2020. N = 42.

Cirka halvdelen af de 42 deltagende forældre har børn på mellemtrinnet (20 forældre), mens 15 forældre har børn i udskoling, og 7 forældre har børn på både mellemtrin og i udskoling.

Som det fremgår af nedenstående figur, opfatter de fleste forældre sig som moderate eller intensive online-brugere⁷⁰. Flest forældre ser sig selv som intensive brugere –

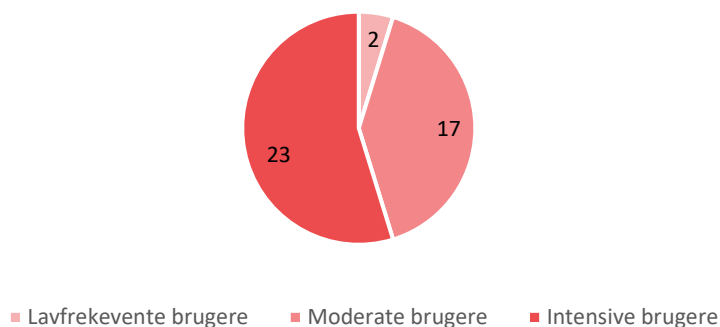
⁷⁰ Lavfrekvent bruger: Bruger sjældent eller aldrig digitale medier (her tænkes ikke kun på spil og SoMe – der er tale om forældre som IKKE bruger internettet og medier).

Moderat: Bruger jævnlige digitale medier. Enten ved at læse nyheder, være på SoMe, game eller bruge net som del af arbejde mv.

Intensiv = Bruger dagligt digitale medier - fx SoMe, gaming og andre tjenester.

forstået som at de dagligt bruger digitale medier som fx sociale medier, spil og andre tjenester. Næstflest forældre definerer sig selv som moderate brugere, idet de jævnligt, men ikke hver dag bruger digitale medier. De er jævnligt på sociale medier og har også online-aktivitet ifm. arbejde, læser nyheder, spiller o. lign. Kun to forældre fortæller, at de sjældent eller aldrig bruger digitale medier.

Figur 8.2. Forældrenes egen vurdering af deres online brugerstatus (faktiske tal)

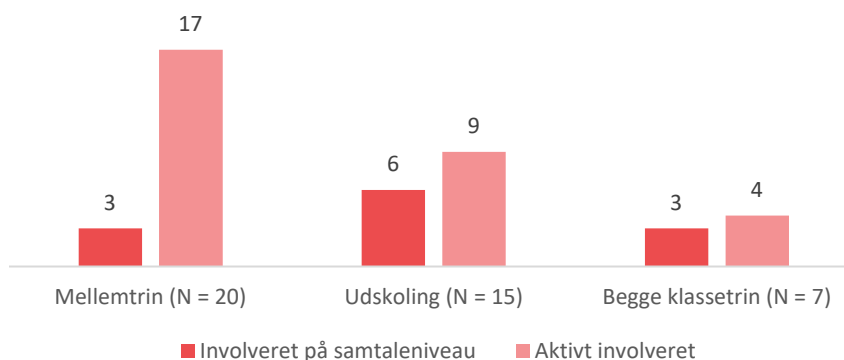
8.2. Forældrenes oplevede grad af involvering i deres børns digitale liv

8.2.1. Mest involvering ift. de yngste børn

Forældrene til børn på mellemtrinnet anser i høj grad sig selv som aktivt involverede i deres børns online liv. De kender til de spil og medier, som børnene anvender og oplever også, at de har en løbende dialog med børnene om deres oplevelser og aktiviteter på nettet.

Langt hovedparten af forældrene til børn på mellemtrin anser sig selv for aktivt involverede, mens det samme er tilfældet for godt halvdelen af forældrene til børn i udkolingen. Forældrene til børn i udkolingen udtrykker, at de tidligere har været mere involverede i deres børns online liv, men at involveringen er aftaget, efterhånden som børnene er blevet ældre. Forklaringerne herpå fremgår af senere afsnit.

Figur 8.3. Forældreinvolvering* opgjort ud fra børnenes klassetrin (melleltrin vs. udskoling) – faktiske tal

Note: *Involveret på samtaleniveau defineres som, at forældrene taler med barnet eller den unge om deres brug af digitale medier, mens aktiv involvering indikerer, at forældrene taler og laver ting sammen med barnet eller den unge på digitale medier. N = 42.

Kilde: LG Insight, 2020.

Forældrene fortæller – ligesom undersøgelsens børn – at de ofte taler om børnenes online aktiviteter over aftensmaden eller ved fredagshygge. Der er således tale om interessebårne samtaler, som ikke tager udgangspunkt i problemer eller bekymringer. Der bliver dog også talt om risici og behovet for at passe på.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 11 ÅR

”Vi taler meget om, hvad hun laver på sociale medier og internettet generelt. Hun er også rigtig god til selv at fortælle om, hvad hun har set og spørge til, hvad det er, hvis noget undrer hende. Vi har også været meget åbne omkring, at man kan blive krænket på nettet - at der findes grimme mennesker, som vil noget ondt”.

Forældre til unge i udskoling er ikke på samme måde involveret i deres børns online liv. De har en fornemmelse af, hvilke spil og medier de bruger, men er ikke sikre på, hvad de unge egentlig laver på nettet. De har en opmærksomhed på omfanget af skærmtid (især for drengene), men de fleste forældre oplever ikke at være ”tæt på ” de unges online liv. Mange af forældrene fortæller, at de tidligere har været mere engagerede i børnenes online liv, men at de i teenageårene oplever en mere distanceret rolle.

Der er i undersøgelsen ikke forskel på forældres involvering i hhv. drenge og pigers online liv. Den nysgerrige og almene interesse hos forældrene er således på samme niveau ift. både drenge og pigers online aktiviteter. Der ses dog en tendens til, at mødre i højere grad deler net-interesser med døtrene, mens fædre oftere engagerer sig, når det kommer til gaming.

Hvis involvering blev fortolket som bekymring og regelsætning, var der øget fokus på drengenes gaming i form af skærmtid og pigernes brug af på sociale medier. Men dette

opleves hverken af forældre eller børnene som aktiv involvering, men i stedet som overvågning og kontrol.

8.2.2. Forældres barrierer for involvering

Som det fremgår af tidligere afsnit, er det primært forældre, som selv er vant brugere af digitale medier, der har deltaget i undersøgelsen. Forældrene vurderer da også, at de overordnet set har et godt kendskab til internettet. Halvdelen af forældrene – såvel mødre som fædre – oplever dog alligevel, at der er områder, hvor de ikke føler sig kompetente til at forstå og støtte deres børn ift. online-adfærd. Det gælder både ift. børn på mellemtrin og unge i udskoling.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 15 ÅR

”Jeg synes, at det er svært at følge med. Der kommer hele tiden nye apps og nye ting, man skal forholde sig til. Fx det her med TikTok og selvmordsvideoer. Så der er hele tiden nye ting, som man skal forberede dem på”.

Forældrene oplever primært, at de mangler viden i forhold til konkrete medier og apps, som deres børn (store som små) bruger. De vil gerne vide mere for at kunne tale med børnene om deres online aktiviteter, men de vil også gerne have et større indblik i de muligheder og risici, som kan være forbundet med brugen af de enkelte medier og spil mv. Det er oplevelsen hos mange af forældrene, at de fremstår inkompetente og irriterende, når de forsøger at tale med børnene om sociale medier og spil mv. Denne oplevelse er helt i tråd med de udsagn, som børn og unge har givet i undersøgelsen.

Godt halvdelen af forældrene savner også tiden til at kunne støtte deres børn noget mere. De oplever, at det er tidskrævende at følge med i udviklingen og holde sig ajour med de spil og medier, som deres børn bruger.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 15 ÅR

”Selvom jeg har app'en, så bruger jeg det jo ikke rigtigt, og fx med Snapchat, ja, så gik der et halvt år, hvor jeg ikke brugte det, og så kom jeg til at trykke på alt muligt. Hvis jeg skulle lære det, ville det kræve meget tid og interesse. Nogen skulle sætte sig ned sammen med mig og undervise mig i det”.

Mange af forældrene erkender dog også, at de heller ikke har interesse for den digitale verden. De udtrykker, at de burde være interesserede af hensyn til deres børn, men at de har svært ved at finde engagementet.

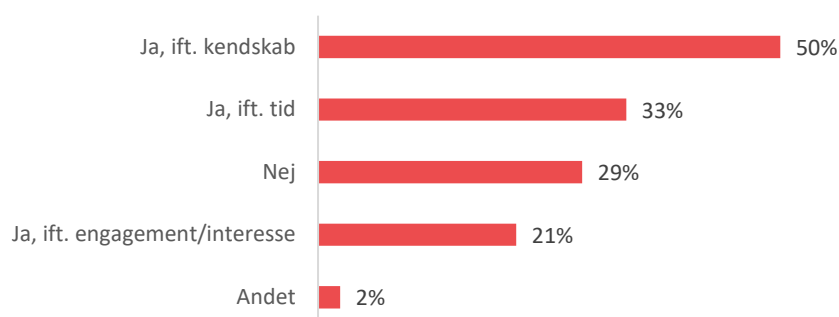
CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 16 ÅR

”Jeg synes, jeg er alt for gammel til at sætte mig ind i det hele. Jeg har Facebook, men jeg bruger det egentlig mest i forhold til arbejde. Så jeg er virkelig ikke en IT-type, og det interesserer mig ikke”.

I alt 30 af undersøgelsens 42 forældre angiver at de pga. manglende tid, viden og interesse ikke føler sig klædt godt nok på til at støtte deres børn og unge omkring digital adfærd. Forældrene er i høj grad af den opfattelse, at det er vigtigt at kende medier og spil i detaljer for at kunne spørge ind til børnenes aktiviteter og tale med dem om deres oplevelser. Og da der er tale om mange og forskellige medier med stor dynamik, oplever mange af dem, at det er umuligt at følge med.

Som det ses i figur 8.4 nedenfor, er det især viden og tid, som forældrene oplever som barrierer for at kunne understøtte deres børn og unges digitale liv. I figuren fremgår det, at halvdelen af de interviewede forældre ikke føler, at de har tilstrækkelig viden om deres børns digitale medier til at kunne understøtte deres børn, mens en tredjedel af forældrene oplever tid som en væsentlig barriere. Af disse forældre oplever hver fjerde., at kombinationen af tid og kendskab er en udfordring.

Figur 8.4. Forældrenes oplevelse af begrænsninger i egne støttemuligheder

Note: N = 42. Summen overstiger 100 pct., da nogen forældre har angivet mere end et svar.
Kilde: LG Insight, 2020

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 12 ÅR

”Jeg synes, at manglende viden og tid kan være en begrænsning. Men jeg må også bare erkende, at selvom jeg så havde mere tid, så ville jeg jo ikke kunne følge helt 100 pct. med. Det er en kombination af mangel på tid, viden og interesse”.

En del af forældrenes manglende involvering tilskrives også hensynet til barnets/den unges privatliv. Mange af forældrene lægger vægt på at give især deres teenagebørn frirum til at få venner, dyrke interesser og skrive med kæreste og kammerater uden indblanding. Men også ift. børn på mellemtrinet er forældrene opmærksomme på retten til privatliv. Forældre fra begge aldersgrupper fortæller således i interviews, at de passer på ikke at ”blande sig”. Og de oplever også, at deres børn selv værner om deres privatliv.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 12 ÅR

”Selvom jeg nogle gange kunne have lyst til at blande mig mere, så er det jo også min søns privatliv, og han er heller ikke interesseret i, at jeg blander mig hele tiden”.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 12 ÅR

”Jeg ved delvist, hvad hun (datter, red) laver på nettet. Men jeg ved ikke nok. Men hun har ikke lyst til at dele mere med os. Det er en balance mellem, at hun har lyst til at inddrage os og fortælle og så samtidig respektere hendes privatliv. Hun bliver irriteret, når vi spørger.”

Fle forældre er samtidig udfordrede ift. at skabe balance mellem privatlivshensyn og kontrol. Især hvis der har været konkrete episoder, som har givet anledning til bekymring og mistænksomhed hos forældrene. Her er forældrene igennem mange overvejelser, fordi de ønsker at tage hensyn til barnets ret til privatliv, men samtidig også føler ansvar for at gribe ind, hvis noget opleves forkert og farligt for deres barn. Dilemmaet viser sig – vurderet ud fra nærværende undersøgelse – typisk ved barnets 12-årsalder og følger med i teenageårene. Forældrene har ikke samme overvejelser ift. de yngste børn, hvor forældrene i højere grad oplever at have ret til at styre og gribe ind.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 14 ÅR

”Vi forsøger at have en tilgang, der er baseret på tillid og gensidig respekt. Det er en svær situation. Hun er jo 14 år, så hun har lov til privatliv. Men jeg må da også indrømme, at da vi tjekkede hendes telefon i fredags, havde hun skrevet med alle mulige hankønsvæsener i en dating-app”.

8.2.3. Fornuftige børn

Det er en gennemgående betragtning hos hovedparten af undersøgelsens forældre, at de oplever at have fornuftige børn, og de stoler på børnenes adfærd. Dette har også en betydning for forældrenes vurdering af behov for involvering. Der er således en tendens til, at forældrene forbinder involvering med et konkret behov for hjælp til at navigere sikkert. Dette vurderer hovedparten af forældrene ikke er relevant for deres teenage-børn. Der er således hos mange af forældrene en vurdering af, at deres yngste børn (op til 13 år) har brug for vejledning, mens de ældste børn kan og vil være i fred med deres online aktiviteter.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 14 ÅR

”Vi stoler på, at hun er fornuftig. Hun har en god holdning til medier og billeddeling. Hun har fx en privat profil på Instagram og fortæller os, hvis hun oplever noget, som giver anledning til bekymring eller går galt”.

Forældrenes vurdering af at have fornuftige børn er samtidig ledsaget af en oplevelse af, at andre børn og unge er mere ufornuftige i deres online-adfærd. Forældrene ser således generelt deres barn som et potentielt offer og ikke som potentiel udøvende part ift. risikoadfærd. Oplevelsen af, at det er ufornuft, som bringer andre børn og unge i fare, kan dog bidrage til en forståelse af, at børn selv bærer en del af skylden, hvis de havner i situationer, som indebærer bekymrende og/eller ulovlig adfærd fra andre.

Forældrenes oplevelse af deres egne børn som fornuftige online brugere stemmer overens med børnenes selvforståelse og forældreoplevelse. Børn og unge udtrykker således gennemgående, at deres forældre godt ved, at de er fornuftige.

8.3. Almene forældrekompetencer i spil

Hvor der er nogle forældrene, som er meget bekymrede for at tale med deres børn om digitale medier og online-adfærd pga. manglende indsigt, er der en anden gruppe af forældre, som føler sig godt klædt på ift. at have en beskyttende rolle i deres børns online liv. Også selvom de ikke har stor indsigt i hverken indhold i børnenes apps eller tekniske forhold. Disse forældre refererer til, at de i høj grad navigerer ud fra deres almene forældrekompetencer, som de overfører til det digitale område.

De har således en oplevelse af at have redskaber til både at tale med deres børn om deres online interesser generelt, men også at kunne give dem relevant råd ift. online mobning, billeddeling og adfærd på sociale medier mv. De giver således eksempler på, hvordan de i konkrete situationer har reageret med nysgerrighed og/eller handling. Og de angiver, at de har handlet i tråd med, hvad de ville gøre, hvis det ikke var relateret til online-adfærd.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 10 ÅR

”Det her er jo bare mobning på digital platform i stedet for i skolegården. Så her kommer skolens mobbepolitik til at gælde. Vi skal som forældre handle ens, om det sker online eller ’i virkeligheden’.”

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 12 ÅR

”Der har været mobning på klassechatten, og det håndterede klassen ligesom anden mobning. Der var telefonkontakt mellem forældrene, og så tog vi et køkkenbordsmøde med børn og forældre. Det var meget svært for børnene at kigge hinanden i øjnene og sige undskyld, men det var nødvendigt.”

Den samme gruppe af forældre er overvejende også af den opfattelse, at det ikke er nødvendigt at være fuldt orienteret om alle medier, deres funktion og indhold, for at kunne tale med deres børn. De får deres viden ved at høre, hvad børnene fortæller dem - uopfordret eller gennem nysgerrige spørgsmål fra forældrene. Flere forældre nævner som eksempler, at de spørger ind til de personer eller karakterer, som børnene følger på Instagram eller Twitch. Forældrene vurderer selv, at de ikke kender til fx

Instagram og influencers historie, men at de har nok viden til at skabe en samtaleplatform, hvor de kan vise deres interesse.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 10 ÅR

”Et godt eksempel er i morges i bilen, hvor han snakker om en youtuber og siger, ”jamen, ham kender alle” – men jeg kendte ham altså ikke. Så måtte jeg lige google. Man skal løbende forholde sig nysgerrigt, men man kan nok ikke vide alt”.

Forældrene er også meget opmærksomme på, at de skal forsøge at være rollemodeller og give deres børn en naturlig tilgang til sikker adfærd på nettet. Dette gælder bl.a. for billeddeling. Mens forældrene er bekymrede for deres børns billeddeling, angiver hovedparten af forældrene, at de selv husker at spørge om lov, inden de lægger billeder af deres børn op på sociale medier. Nogle af forældrene har ikke altid husket at spørge om lov og er af deres børn blevet gjort opmærksom på, at de skal have deres samtykke. Det har iflg. mange af forældrene betydet, at de også for de små søskende nu beder om lov, før de deler billeder på fx Facebook. Ad den vej får de skabt en samtale om, hvorfor det er vigtigt at spørge om lov.

8.3. Forældrenes bekymring og fokus på risici

En stor andel af forældrene i undersøgelsen er bekymrede for deres børns online sikkerhed – men i forskellig grad. De fleste af dem er usikre på de risici, som barnet kan møde, men er samtidig overbeviste om, at deres barn er fornuftigt og i høj grad vil kunne navigere uden om de potentielle farer på nettet. Der er således tale om en bekymring, der iflg. forældrene minder om andre bekymringer ved barnets overgang til teenage- eller voksenliv.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 15 ÅR

”Snapchat bekymrer mig mest. Men man er nok også som forælder altid lidt bekymret på børns vegne. Men ellers er det meget, hvis der fx har været noget oppe i medierne, at tager vi dialogen om, hvorvidt det er noget hun også har hørt om.”

Andre (og færre) forældre er langt mere bekymrede, og nogle italesætter sågar sig selv som værende bange. De er således i tvivl om, hvorvidt de selv har tilstrækkelig viden og handlemuligheder til at beskytte deres børn mod risici på nettet.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 11 ÅR

”Jeg er simpelthen så glad for, at der kommer en undersøgelse. For jeg synes godt nok, at det er et svært område, og godt hvis der kan komme mere hjælp til os som forældre. Det er SÅ svært”.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 12 ÅR

"Der er ikke styr på det. Eller... man bliver bare usikker på, at der er så meget, man skal forholde sig til".

Nogle af de bekymrede forældre vælger – for børn på mellemtrinnet – at forbyde de fleste sociale medier, mens andre bekymrede forældre vælger at give deres børn lov til at bruge et eller flere sociale medier – også selvom de ikke selv bruger medierne og/eller er bekymrede for risici. En del af disse forældre anvender kontrol og overvågning af deres børn i et forsøg på at beskytte børnenes liv på, hvad forældrene opfatter som risikable digitale medier (jf. afsnit 8.5).

8.3.1. Meget fokus på risiko

Det er de fleste forældres vurdering (og børnenes), at de taler meget med deres børn om bekymringer og risici på nettet. Og flere af forældrene vurderer også selv, at de nok taler lidt for meget om risici. De stoler dog ikke helt på, at deres børn har redskaber og skepsis nok til at undgå de risici, som færden på digitale medier også kan indebære. Forældrene oplever, at børnene løbende skal påmindes om risici. Der ses derfor også i undersøgelsen en tendens til, at forældrene er mest bekymrede for de yngste børn, som de oplever endnu ikke er vante og skeptiske nok ift. online risikoadfærd. Forældrenes formaninger følger dog børnene ind i teenageårene.

Det er grundlæggende ikke, fordi forældrene har en mistillid til deres egne børns fornuft og ønske om at følge regler. Forældrene har snarere en opfattelse af, at der på nettet er mange personer med dårlige intentioner, og at disse bliver dygtigere og dygtigere til at narre børn og unge.

Der ses desuden et mønster ift. at forældrene er særligt bekymrede for piger ift. billeddeling og uønskede kontakter. Bekymringen for drengene handler i højere grad om skærmtid, afhængighed af spil samt online mobning. Forældrene italesætter selv, at pigerne er mere udsatte og derfor giver anledning til stor bekymring – også selv om pigerne ikke har oplevet noget ubehageligt. Ses der bort fra skærmtid, giver drengene mest anledning til bekymring, hvis de har stiftet bekendtskab med fx hacking eller tilbud om køb af stoffer. Online mobning fylder dog i bekymring for både drenge og piger.

Bekymringen for pigerne tilskrives i høj grad mediernes dækning af risici, men flere af forældrene har også selv oplevet, at deres døtre har været i kontakt med fremmede og/eller har fået delt deres billeder uønsket mv.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 13 ÅR

"Hun kom og fortalte, at der var nogen, der havde tilbudt hende penge for at sende brugte trusser. Jeg tror, det var på Snapchat. Vist 400 kr. Vi snakkede med hende om, hvorfor der var nogen, der skrev sådan noget. Hun kunne slet ikke forstå, hvorfor man kunne finde på det, så hun var meget sådan: hvorfor?"

Forældrenes bekymring for deres børn retter sig således mod flere typer af risici, men følger i høj grad de samme elementer, som både forskning og grå litteratur sætter fokus på – og som også mange af undersøgelsens børn og unge har stiftet bekendtskab med.

8.3.2. Mest tillid til kendte medier

Det er i høj grad medier som Snapchat og TikTok, der gør forældrene bekymrede. Snapchat bekymrer særligt forældrene pga. billeddeling og historier omkring uønskede kontakter, mens TikTok især bekymrer forældrene pga. datasikkerhed. Det er her helt individuelt fra forældre til forældre ift. hvilke medier, der virker for risikable at benytte for deres børn (på mellemtrinnet).

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 13 ÅR

”Hun har fået lov til at bruge Snapchat og indtil for nyligt også TikTok. Jeg synes egentlig, at jeg havde forholdt mig virkelig grundigt til TikTok, men det måtte jeg slette igen, da det er blevet solgt til kineserne. Hun har stortudet over, at jeg slettede det, men så spurgte jeg, hvad gør resten af klassen, og de brugte så Snapchat, og så hentede vi det ned sammen”.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 10 ÅR

”Min datter må ikke få Snapchat. Hun fik kun lov at få adgang til TikTok, fordi man der kan vælge, hvilke områder man må se. Snapchat er sværere at begrænse og styre”.

Forældrene har generelt størst tillid til (og mest interesse for) de sociale medier, de selv anvender. Det gælder især Facebook og til dels også Instagram. For nogle forældre (især fædre) er der også en fortrolighed med bestemte spil, fx CS:GO.

CITAT, FORÆLDER TIL BØRN 15 ÅR

”Jeg er bedre klædt på til Facebook end fx TikTok. Men samtidig handler det også om interesse”.

”Jeg føler mig bedst klædt på i forhold til de sociale medier, som jeg selv bruger. Det er fx Facebook og Instagram”.

En del af forældrene er også kommet på ”nye” sociale medier som Snapchat og TikTok (ofte for at kunne følge deres børn), men mange af dem er sjældent særligt aktive på medierne. Det er for nogle forældre primært ifm. med oprettelsen af kontoen for deres børn, at de opretter egen konto og tjekker, hvad mediet har af muligheder og risici. Det er i mange familier fædre, som står for installationen af programmer – herunder

indstillinger vedrørende private data, mens både mor og far opretter egne profiler for at kunne forbindes og kigge med.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 12 ÅR

"Jeg har vist en Snapchat-konto, men jeg har opgivet. Og det samme med TikTok. Han har vist også selv afinstalleret TikTok. Vi er også på Instagram, men bruger det vist ikke så meget".

8.4. Enighed

Helt i overensstemmelse med børn og unges udsagn fortæller forældrene, at deres børn får deres første telefoner, tablets og/eller PC'er i en tidlig alder, ligesom det af forældresvarene ses, at debutalderen har rykket sig fra deres ældste til yngste barn. Der er således flere af undersøgelsens børn og unge, der har fået deres første telefon ved skolestart. Det er især tilfældet for nogle af børnene på mellemtrinnet.

Den tidlige adgang til telefon betyder også, at forældrene tidligt skal forholde sig til deres børns ønsker om at benytte forskellige apps – herunder sociale medier og spil. For de fleste sociale medier og spil er aldersgrænsen minimum 13 år. Aldersgrænsen giver anledning til en række overvejelser hos forældrene, men de fleste forældre i undersøgelsen søger generelt at skabe deres egne regler ift. aldersgrænser, hvor de spejder mod officielle aldersgrænser, men under hensyn til det enkelte barns behov og kompetencer.

Det er således vurderingen hos de fleste forældre, at de angivne aldersgrænser for spil og sociale medier ikke er særligt anvendelige eller logiske, og at man er nødt til at se på aldersbegrænsningen ud fra bl.a. barnets/den unges modenhed. Mange af forældrene oplever dog, at det er svært at gennemskue, hvad der ligger bag aldersgrænserne, og hvor alvorligt disse skal tages.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 12 ÅR

"Vi bruger som regel retningslinjerne som vejledning – men aldersgrænser er svære, for hvad nu hvis alle deres venner er der. Fx med Fortnite – der har vi jo overskredet aldersgrænsen med 140 km/t. Der er en grund til, at der er en aldersgrænse – det ved jeg godt, og med fx Instagram og Facebook og sådan noget – der overholder vi det".

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 12 ÅR

"Vi er ikke firkantede i forhold til aldersgrænser. Vi forholder os mere til, hvordan vi selv føler, at vi kender vores børn. Hun har Snapchat, og det er nok. Hun behøver ikke Insta og Facebook og sådan noget endnu".

Samtidig er der også enkelte forældre, som angiver, at de ikke er klar over, hvad der er den faktiske aldersgrænse for fx Snapchat og CS:GO. De er dog som regel klar over, at deres børn er for unge til at være officielle brugere, da forældrene oftest selv har sat

kontoen op for dem i deres eget navn – dels fordi de så kan styre kontomuligheder, dels fordi barnet ikke er gammelt nok.

Generelt er barnets forældre – iflg. eget udsagn – ret enige om, hvilke programmer barnet må bruge og hvornår. Der er dog også forældrepar, hvor mor og far diskuterer og heller ikke er helt enige om, i hvilken grad barnet skal have adgang til sociale medier og spil – set i relation til potentielle risici. Dette gælder især for børnene på mellemtrin.

Der er således en række af undersøgelsens forældre, som fortæller, at de har forskelligt fokus på balancen mellem risici ved sociale medier og eksklusionen fra sociale fællesskaber. Forældrene oplever begge, at sociale medier har en stor betydning for barnets inklusion i sociale fællesskaber, men de er ikke altid enige om, hvor meget de af den årsag skal gå på kompromis med deres sikkerhedsmæssige principper.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 11 ÅR

”Min mand og jeg er enige om, hvad de må. Men min mand ville måske gerne lægge begrænsninger på skærmtid, ligesom han tager mere afstand fra sociale medier. Her er det mest mig, der tænker, at de sociale medier er vigtige for vores børn og fællesskabet”.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 10 ÅR

”Hun (datter, red.) må ikke bruge sociale medier, før hun når aldersgrænsen. Det er hun ked af - hun må fx ikke bruge TikTok. Og det er da ikke sjovt, hvis hun føler sig udenfor de andres fællesskab. Men så må de finde noget andet at være sammen om”.

Forældrene når oftest frem til en løsning, hvor deres barns konkrete ønsker til medier afvejes med de sikkerhedsmæssige foranstaltninger, som er mulige at tilkoble – og med fokus på kun ét eller to medier.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 11 ÅR

”Vi har også talt meget om TikTok, og hvorvidt hun skulle have det eller ej. Men så hørte jeg en børnepsykolog, der fortalte, hvad det betød det her med, at man blev hevet ud af fællesskabet. Og så satte vi os ind i indstillinger og har ellers sagt, at hvis der kommer noget med voldelige mennesker eller sådan noget, skal hun komme til os”.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 10 ÅR

”Vi drøfter herhjemme, hvad der er vores fælles holdning. Fx var vi ikke enige om TikTok, men så fandt vi en model, hvor vi styrer konto, men hvor hun stadig kan være med i fællesskabet med de andre piger i skolen”.

For de ældre børn i udskolingen er forældrene i undersøgelsen mindre udfordrede ift. at lægge en fælles linje. Her er forældrenes rolle dog også af en anden og mindre styrende karakter, idet de ikke har kontrol over børnenes installerede programmer, men i højere grad sætter retningslinjer for fx billeddeling og kontakt til fremmede. Her udtrykker forældrene generelt stor enighed om, hvad der er acceptabelt – og samtidig anser de generelt også deres teenagebørn som fornuftige online brugere.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 15 ÅR

”Vi er dybest set enige – min mand og mig – om hvad der er i orden og ikke i orden. Jo ældre de bliver, jo mere styr på det har de også”.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 15 ÅR

”Vores søn har ingen restriktioner. Han er så gammel nu, at her må vi stole på ham. Det handler om tillid”.

8.5. Gaming og forretningsmodeller ved gaming

Undersøgelsens interviews med børn og unge viste, at det primært er drenge, som gamer – et billede forældreinterviews understøtter. Undersøgelsens forældre er således ikke særligt optaget af pigernes spiladfærd, men har i stedet fokus på pigernes færden på sociale medier.

Mange af forældrene i undersøgelsen er imidlertid opmærksomme på deres drenges spilaktivitet – især deres tidsforbrug på spil. De er nervøse for, at drengene får en usund livsstil og/eller bliver ensomme og falder udenfor de ”virkelige” sociale fællesskaber. Der er samtidig en bekymring for spilafhængighed.

Mange af forældrene forsøger at tackle bekymringen for børnenes mange timer med gaming ved at begrænse skærmtid. Det er således primært fysiske og mentale sundhedsaspekter ved gaming, som optager forældrene, og som de forsøger at løse med restriktioner på tid.

Der er dog også en opmærksomhed på det sprog, som deres børn anvender, når de spiller. Flere forældre har derfor lavet regler for, hvordan børnene må tale til de andre deltagere, når de spiller. Det kan fx være, at de ikke må bande og skal tale et sprog, som de også vil bruge til deres venner face-to-face. Ifølge både børn og aktører i undersøgelsen forekommer der i chatten ifm. gaming også racisme og sexism, men dette er forældrene i undersøgelsen imidlertid ikke bekendt med.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 16 ÅR

”Jeg har nogle gange været lidt efter ham i forhold til, at det er en meget grov tone, de har, når de spiller, og det er irriterende at høre på”.

Der er hos forældrene påfaldende lidt opmærksomhed på spillenes forretningsmodeller. Mange af forældrene erkender da også selv, at de har (for) begrænset indsigt i spillenes forretningsmodeller, ligesom mange af forældrene ikke helt er klar over, hvad der er formålet med og vilkårene for de køb, som deres børn ønsker at foretage i spillene. Forældrene, som selv spiller, kender til spilmekanikker som fx loot boxes, men anser det ofte ikke for et problem, at der er en forretningsmodel knyttet til spillene. De har en oplevelse af, at køb (og evt. salg) foregår på et oplyst grundlag og anser det ikke for en aktivitet, som er forbundet med risici. Specielt ikke hvis de selv er tæt på børnenes spilaktiviteter.

I mange spil er der bl.a. tale om såkaldte loot boxes, hvor barnet/den unge mod betaling kan åbne en boks med chance for en gevinst, der inden åbningen er ukendt. De fleste forældre i undersøgelsen har meget lidt kendskab til loot boxes og har i det hele taget ikke stor indsigt i, hvad der konkret er tale om, når deres børn foretager køb i fx CS:GO eller FIFA. Forældrenes opmærksomhed retter sig i højere grad mod, hvorvidt børnene køber på forældrenes regning. Tilfældighedselementet ift. de foretagne køb vægtes kun af få forældre.

Forældrene i undersøgelsen påpeger det som centralt, at deres betalingskort ikke er tilknyttet PC eller Playstation, og at de derfor føler sig ret sikre på, at der ikke foretages bekymrende køb. Der er samtidig også forældre, som helt har forbudt køb, men hvor flere af dem alligevel gradbøjer princippet, hvis det handler om, at barnet er en del af et fællesskab, eller der foretages køb for fødselsdagspenge mv.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 15 ÅR

"Når det er hans penge, må han selv om det. Han bruger aldrig mine penge. Og han skal bare være klar over, at det, han længe har sparet op til, kan forsvinde længere ud i fremtiden. Jeg prøver at gøre det håndgribeligt for ham".

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 12 ÅR

"Der er INGEN loot boxes hjemme hos os. Vi forsøger at præge vores børn ift., at man ikke bliver en bedre spiller gennem ting man kan købe. Men alligevel får de måske noget en gang imellem. Der kan være situationer, hvor de ellers føler sig udenfor. Så taler vi om, hvorvidt det er noget vi vil købe til dem – lige nu er det fx en Halloween-box med udstyr og skins, som alle vennerne har. De må ikke føle sig udenfor".

FAKTABOKS

Loot boxes

En loot box købes i computerspil og er en virtuel kasse indeholdende tilfældige genstande. Disse genstande kan eksempelvis være virtuelle guldmønter, der kan bruges i spillet, et særligt kraftfuldt våben eller andre virtuelle genstande, som man typisk skal bruge mange timer på at spille sig til i spillet.

En spiller køber en loot box med Dankort/Visakort eller et andet betalingsmiddel, og får en kasse med virtuelle genstande. Disse genstande kan både have en lavere eller en højere (relativ) værdi end det beløb, man betalte for den pågældende loot box.

Loot boxes skal - ligesom andre former for spil - have en tilladelse, hvis følgende tre kriterier er opfyldt:

- Der skal være et indskud
- Der skal være et element af tilfældighed
- Der skal være en gevinst (hvis gevinsten er en virtuel genstand, skal denne kunne omsættes til økonomiske midler)

Kilde: Spilmyndigheden.dk

Samlet må det vurderes, at spillenes gambling-lignende forretningsmodel generelt ikke opfattes som en risiko af forældrene.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 11 ÅR

"Jeg ved faktisk ikke, hvordan alt det med gaming og penge fungerer. Min mand har styr på det - tror jeg - men han kender vist heller ikke lige så meget til det med køb og salg. Måske skulle vi alligevel vide lidt mere om det med at købe i spil".

Der er enkelte af forældrene, som har oplevet, at deres børn har mistet deres account i CS:GO, ligesom enkelte af børnene har mistet et skin eller to. Forældrene i undersøgelsen udtrykker, at det er synd og ærgerligt for deres børn, hvis de mister deres skins, men tillægger det størst betydning, hvis det handler om mange penge og/eller forældrenes penge. Generelt er der dog få af undersøgelsens forældre, som har oplevet, at deres børn har mistet værdifulde skins eller brugt mange penge på loot boxes uden særlig værdi. Især det sidste er der ingen forældre, der udtrykker kendskab til.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 14 ÅR

"Det ville min dreng ikke få lov til (at købe og sælge skins, red.) Rigtige penge og computerspil hører ikke sammen. Men jeg vidste faktisk ikke, at man kunne vinde og sælge skins på den måde".

Mere end 2/3 af undersøgelsens forældre er kvinder, og en stor del heraf udtrykker, at de ikke kender til spil. Det samme gælder for enkelte fædre. Dette må vurderes at have stor betydning ift. den interesse og opmærksomhed, der tegner sig for risici forbundet med gaming. Kun få forældre efterspørger mere viden om spil.

8.6. Forældrenes strategier ift. deres børns brug af digitale medier

Forældre har ikke samme syn på opdragelse og derfor heller ikke på deres rolle i forhold til deres børns online-adfærd. Med denne undersøgelse er det søgt afdækket, hvorledes forældrene anskuer og definerer deres rolle som beskytter ift. børnenes online risikoadfærd. Der sondres i undersøgelsen generelt mellem strategierne overvågning/kontrol, regler og retningslinjer samt råd og vejledning, idet der dog findes mange hybridmodeller med elementer af flere strategier.

8.6.1. Overvågning og kontrol

Cirka en tredjedel af undersøgelsens forældre bruger overvågning og kontrol som en del af den beskyttende rolle i deres børns liv. Overvågning og kontrol anvendes især til børn på mellemtrinnet.

Godt en tredjedel af undersøgelsens forældre har installeret overvågningstiltag på deres børns telefoner/tablets mv. eller gennemgår jævnligt deres børns telefoner og tablets for at tjekke, hvad barnet laver. Det er især børnene på mellemtrinnet, som forældrene overvåger. 11 af de 15 forældre, som angiver, at de har installeret overvågning eller tjekker deres børns telefoner og tablets mv., har børn på mellemtrinnet. Det svarer til, at over halvdelen af de interviewede forældre på mellemtrinnet overvåger deres børns digitale enheder – enten ved hjælp af teknisk udstyr eller ved manuelle gennemsyn.

Figur 8.6. Forældreovervågning på mellemtrinnet (faktiske tal)

Noter: N = 20. Forældreovervågning forstås her ved, at mindst én forælder har installeret overvågningstjenester på børnenes enheder og/eller jævnligt gennemser deres telefoner/tablets mv. for at tjekke, hvad barnet laver.

Kilde: LG Insight, 2020.

Det er meget forskelligt, hvordan forældrene vælger at benytte den tekniske overvågningsmulighed. Nogle forældre har orienteret børnene om, at de har muligheden for at kigge med, men benytter reelt ikke den installerede overvågning. Andre forældre er dårligt selv bevidste om overvågningsmuligheden.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 10 ÅR

"Vi har ikke overvågning på hans telefon. Øh jo – nu siger min mand i baggrunden, at det faktisk er installeret på telefonen. Men vi bruger det aldrig".

De fleste forældre har en aftale med deres børn om, hvad de overvåger på deres telefoner mv., og hvornår de vil benytte sig af muligheden. Det kan fx være, at forældrene kan se, hvor børnene befinder sig og har en aftale om kun at benytte muligheden, hvis de ikke kommer hjem til aftalt tid.

Andre forældre overvåger, hvilke apps børnene tilgår, ligesom de kan se, hvor meget tid børnene bruger på forskellige medier og spil osv. Det er ikke altid, at børnene er informeret om overvågningen. Dette kom bl.a. til udtryk ved undersøgelsens interviews med børn, som fortalte, at de var usikre på, om de blev overvåget.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 11 ÅR

"Der er en app, som blev installeret på hendes telefon, da vi købte den. Det var sælgeren, der introducerede det for os. Her styrer vi, hvilke apps hun må installere, og vi kan sætte tidsbegrænsning på. Man kan også installere GPS, så man kan spore børnene, men det har vi ikke installeret. App'en giver en meget god føling med, hvad hun laver".

Der er også forældre, som anvender manuel overvågning ved gennemgang af deres børns telefoner mv. Her tjekker de, om børnenes kontakter og billeder efterlever de aftalte regler. Gennemgangen kan ske på faste tidspunkter – fx hver søndag – eller når der er en anledning til bekymring. Selvom forældrene alene gennemgår telefonerne af forebyggende nysgerrighed, oplever børnene denne form for tjek som kontrol.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 10 ÅR

"Ellers har vi også aftale om, at vi må kigge i deres telefon/ipad, hvis vi er bekymrede eller bliver mistænksomme. Det er dog ikke noget, vi gør ofte. Og så har vi også en aftale om, at vi lukker ned, hvis reglerne ikke overholdes".

Forældrene er meget åbne omkring, at de tjekker børnenes kontakter og billeder – og det samme er børnene, som undergår de manuelle tjek. Forældrene vurderer, at de med gennemgangen får mulighed for at reagere, hvis deres barn er på vej ud i farlige eller usikre situationer. Og flere af forældrene kan da også fortælle, at de ved kig på telefonerne har opdaget, at deres børn fx har kontakter, der strider mod aftalte regler og opfattes som risikoadfærd.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 11 ÅR

"Jeg opdagede på et tidspunkt, at min datter delte nummer og billeder og skrev med to fyre på snapchat – noget som klart var imod vores aftaler. Vi aftalte derfor, at hun fik frataget telefon i nogle uger".

Forældrene har en oplevelse af, at både de varslede og pludselige "tjek" giver et billede af børnenes online aktiviteter. Interviews med børn viser da også, at børnene generelt finder det i orden, at forældrene gennemgår deres telefon og beskeder mv. Nogle af børnene fortæller dog, at de forinden aftalte sig sørger for at slette de ting, som forældrene ikke må se, ligesom de løbende sletter beskeder og billeder, som ville være akavede at dele med forældrene. Forældrene er klar over, at der findes en mulighed for at de ikke ser alt, men stoler på, at de ser og opdager det væsentlige.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 12 ÅR

"Ved at kigge på hans telefon opdagede vi helt tilfældigt, at han var i en snap-gruppe, hvor der foregik nogle underlige ting, og det var helt skævt. Der var hash og alkohol – vi reagerede og sagde, at han måtte forlade den gruppe. Jeg ville ønske, at vi havde fundet ud af det, ved at han sagde det, og ikke ved at vi selv opdagede det, men jeg håber, at han fremover vil sige det".

Udover overvågning er der også en række forældre, som har en kontroltilgang, der her forstås som, at forældrene styrer installation af apps, deling af kontaktinformationer og venneanmodninger mv. De følger således ikke kun med, men skal løbende teknisk godkende børnenes aktiviteter.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 13 ÅR

"Man bliver virkelig skræmt som forælder. Vi valgte første gang (hun oplevede noget bekymrende, red.) at gå ind og lave nogle regler for hendes brug af Snapchat, hvor hun skulle gemme dét, hun skrev derinde, ikke måtte tilføje nogen, hun ikke kendte, og samtidig skulle hun have "del lokation" slået til. På den måde havde vi en mulighed for at se, hvad hun havde lavet, hvis vi følte os bekymrede".

Kun enkelte af undersøgelsens forældre har etableret både fuld overvågning og kontrol af deres børns online liv via tekniske installationer. Der er her tale om forældre til piger på mellemtrinnet. Disse forældre udtrykker, at de i deres dialog med børnene er meget tydelige omkring overvågningens formål – nemlig at beskytte dem for farer på nettet, ligesom forældrene er sikre på, at børnene på sigt vil blive glade for den tætte styring.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 10 ÅR

"Hun kan ikke selv acceptere følgere eller andet, ligesom jeg kan se alt, hvad hun kigger på. Det kan jeg faktisk generelt med alt, hvad hun laver på nettet. Jeg tjekker, hvad hun kigger på – via opsætning af nettet kan jeg tjekke alt, hvad hun gør. Der er meget, som man skal passe på, når man er på nettet. Det er bare for sent, hvis der er nået at ske hende noget. Og så længe hun bor hjemme, er det mig der styrer vaner og forbrug af nettet".

8.6.2. Regler og retningslinjer

32 af undersøgelsens 42 forældre angiver, at de har lavet regler, som relaterer sig til børnenes online-adfærd. 11 af forældrene har børn i udskoling, mens 21 er forældre til børn på mellemtrinnet. Dette er således den hyppigst anvendte restriktive forældrestrategi blandt undersøgelsens deltagere.

Regler og retningslinjer omfatter primært:

- ⇒ Deling af billeder – med venner og/eller på sociale medier
- ⇒ Kontakt med fremmede
- ⇒ Sprog og omtale af andre
- ⇒ Brug og køb af apps og spil

Hvor undersøgelsens forældre stort set ikke anvender kontrol og overvågning for de ældste børn, er retningslinjerne i højere grad ensartede for både børn og unge. Der er her tale om regler, som forældrene oplever som almenlydige ift. at undgå risikoadfærd på nettet. Nogle af reglerne ift. billeddeling er ikke kun forældrenes regler, men er en del af lovgivning, som også gøres til en del af det fælles regelsæt i hjemmet.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 16 ÅR

"Vi har mest regler om billeddeling. At man ikke bare må sende billeder og lægge noget op af andre uden at have fået lov. Og at han ikke bare må acceptere venneanmodninger, hvis det er fra nogen, han ikke kender. Det har meget været på det niveau."

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 15 ÅR

"Vi har nogle regler for, hvilke billeder vi ikke vil have. Det skal ikke være billeder, hvor hun laver trutmund, stritter med numsen, har for korte bluser på osv. Vi har en gang måttet bede hende lukke profilen ned, fordi hun flere gange delte billeder på Instagram, som var i modstrid med det, vi havde aftalt, så måtte det have konsekvenser".

Hertil kommer, at en del af forældrene har en regel om, at de yngste børn skal være forbundet med forældrene på de sociale medier. Som interviews med børnene afdækkede, er dette ikke et problem for børnene på mellemtrin, idet nogle af dem dog vælger at have enten flere profiler og/eller privatgøre dele af deres historier, så kun vennerne kan se dem. Dette oplever de fleste af forældrene i interviews ikke vil være

tilfældet for deres børn. De er ret sikre på, at de har deres børns fortrolighed og tillid, og at børnene ikke vil skjule noget for dem.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 10 ÅR

"Mine børn fortæller mig, hvad de laver – og ellers ser jeg det selv. Jeg ved godt, at man ikke skal lave for strenge regler, for så kan de måske prøve at snyde og tør ikke komme til os, hvis der sker noget. Men mine børn ved godt, at jeg passer på dem".

Det er pigerne, som forældrene har en særlig opmærksomhed på – både hos de yngste børn og teenagerne. Nogle af forældrene har oplevet, at deres døtre har modtaget tilbud om penge for at sende nøgenfotos eller "falske" anmodninger, mens andre forældre er særligt opmærksomme ud fra viden, de har fra medier og oplysningskampagner mv. Det er kontakten med fremmede, som er den risiko, flest forældre peger på som bekymrende ift. deres døtre.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 11 ÅR

"Jeg ved, hvilke mærkelige typer som henvender sig til mig og har set på TV3 med Qvortrup, hvad der sker derinde".

Det betyder ikke, at drengene ikke har samme regler og retningslinjer, men mange af forældrene oplever, at reglerne i højere grad er nødvendige for at passe på pigerne. Pigerne opleves bl.a. som mere udsatte pga. deres øgede tilstedeværelse på sociale medier og oplevede henvendelser fra fremmede. Det er således gennemgående ikke mistillid til datterens adfærd, men primært en bekymring for, at de kan blive offer for voksne med dårlige hensigter.

Generelt er det forældrenes tilgang, at de skal passe på, at deres eget barn ikke bliver offer for noget ubehageligt. Der er i mindre grad opmærksomhed på at sikre, at deres eget barn ikke selv udgør en risiko for andre. Dog peger undersøgelsen forsigtigt på, at forældrene især for drengene er opmærksomme på, at de fx ikke må dele billeder med seksuelt/pornografisk indhold. Forældrene har generelt ikke en oplevelse af, at deres eget barn uopfordret kunne finde på at dele fotos, så fokus er især rettet mod, hvad deres barns skal gøre, hvis han modtager sådanne billeder fra andre.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 12 ÅR

"Jeg er bekymret for, at nogle fremmede skal komme og lokke min dreng til noget, han ikke forstår konsekvensen af. Men vi skal lære at leve i det, for internettet forsvinder ikke. Men det er bare drønsvært".

Som nævnt ovenfor er mange af forældrenes strategier en kombination af flere retninger. Der er derfor også – som en konsekvens af regler – en del forældre, som fører kontrol med, at deres børn overholder aftalerne. Der er især for børn på mellemtrinnet flere forældre, som på baggrund af reglerne tjekker deres børns overholdelse af aftaler. Enten ved at være forbundet med børnene på sociale medier eller ved at kigge på deres telefoner og tablets mv. For de ældre børn er der ikke samme kontrolmuligheder, ligesom forældrene også har tillid til, at de overholder retningslinjerne ud fra sund fornuft.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 15 ÅR

”Hun fortalte, at hun en gang havde fået et billede, men hun havde ikke sendt det videre og bare havde slettet. Så selvom hun ikke lige forstod alvoren, så havde hun været obs på det. Generelt er min datter meget retskaffen, hvilket også gør, at jeg har ret god mavefornemmelse ift. hendes adfærd på nettet”.

8.6.3. Råd og vejledning

Alle forældre i undersøgelsen angiver, at de (i varierende omfang) giver deres børn gode råd og vejledning i forhold til online-adfærd. Råd og vejledning gives således også i kombination med kontrol, overvågning og regler. Disse strategier er beskrevet ovenfor, hvorfor dette afsnit belyser den strategi, hvor der alene gives råd og vejledning. Dette italesættes af forældrene som en tillidsbaseret tilgang. Tilgangen anvendes både af forældre til børn på mellemtrin og i udskolingen.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 11 ÅR

”Vi har ingen forældrestyring installeret på deres tablets eller telefon. Vi føler os trygge ved deres brug af nettet. Vi har ingen faste regler – mine børn kan godt styre det”.

Det er for forældrene i denne gruppe kendetegnende, at de angiver, at de har en guidende rolle, som skal gøre deres børn i stand til selv at træffe beslutninger. De forsøger at give deres børn nogle digitale pejlingsmærker med fokus på, at de som forældre altid vil støtte dem, hvis noget går anderledes end ventet.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 13 ÅR

”Jeg ser mig selv som et fyrtårn og en vejleder. Jeg opdrager dem til at færdes sikkert på nettet, og så håber jeg ellers på, at jeg har gjort dem ”hårde” nok til at håndtere dét, de måtte møde”.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 15 ÅR

”Vi forsøger at holde øje uden at overvåge – jo mere tillid vi viser børn, jo mere kommer de og siger ting. Han har selv været i den trøelse ende i forhold til deling af billede i en snapchat-gruppe for klassen. Jeg tog med ham i skolen og fortalte det til læreren. Jeg er glad for, at han (søn, red.) trods alt kom og viste mig det med det samme og gav mig muligheden for at reagere på det”.

Der er ift. disse forældre tale om en værdibaseret tilgang, hvor tillidsforholdet også ses at være forbundet med deres reaktioner, hvis barnet er kommet i en ubehagelig situation, fx fordi de har delt deres telefonnummer med en fremmed. Her ses der en tendens til, at forældrene med den ”rene” tillidstilgang i lav grad er sanktionerende og ikke strengt irettesættende i forhold til børnenes fejltrin.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 12 ÅR

”Jeg tror ikke, at en masse skældud virker. Vi forsøger i stedet at interessere os for, hvad der er sket og skabe et tillidsbånd, så de ved, at de altid kan komme til os. Det er ikke noget, man bare kan sige, for sådan noget skal vises”.

Der er ifølge forældrene tale om en dannende tilgang, som er i tråd med forældrenes opdragelse på andre områder. Forældrene peger på, at en sådan tillidsrelation skal opbygges tidligt og være gennemgående gennem opvæksten.

8.6.4. Etablering af tillid mellem forældre og barn

Det er kendetegnende, at næsten alle forældre i undersøgelsen italesætter, at deres relation til børnene ift. digital adfærd er drevet af nysgerrighed og tillid. Pga. utryghed ved børnenes navigationsevner og kritiske sans anvender mange af forældrene alligevel overvågning og kontrol. De er selv meget bevidste om, at de går på kompromis med deres idealer, men udtrykker, at det opleves som nødvendigt for at beskytte deres børn tilstrækkeligt mod farer på nettet.

Tillidsforholdet mellem barn og forældre vurderes af både unge, forældre og faglige aktører som afgørende for dels at barnet får mulighed for at bruge digitale medier, dels at barnet vil søge hjælp, hvis der opstår ubehagelige og/eller skræmmende situationer.

Forældrene i undersøgelsen er således meget opmærksomme på, at etableringen af et tillidsforhold er afgørende for en åben relation, hvor deres børn deler viden og søger støtte ift. deres online liv. Mange af forældrene udtrykker da også, at de jævnligt taler med deres børn om, at de skal komme til dem, hvis de oplever, at noget er ubehageligt, ligesom de også fortæller, at de har en oplevelse af, at børnene faktisk ville betro sig til dem ved problemer. Denne vurdering underbygges af udsagn fra børnene på mellemtrinnet.

Forældrene er dog også bevidste om vigtigheden af, at tillidsrelationen opbygges i en tidlig alder, så barnet også tør henvende sig, hvis det senere i livet oplever noget, der er

risikofyldt eller krænkende. De fleste forældre har fokus på den tidlige relation, men de er dog også opmærksomme på, at der løbende er brug for at arbejde på bevarelsen eller genetableringen af tillidsrummet mellem barn og forældre.

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 11 ÅR

"Jeg tror, at hun ville komme til mig og have tillid, hvis hun fx var havnet i noget grimt med billeddeling. Vi taler med hende om, hvad der er OK, og hun ved, at vi bakker hende op og hjælper hende, hvis der sker noget".

I lighed med undersøgelsens børn og unge italesætter forældrene, at skældud og skyldplacering giver manglende tillid. Forældrene fortæller samtidig, at deres reaktioner kan blive opfattet som ubehagelige og som skældud. Forældrene føler dog, at det er nødvendigt med "en alvorlig snak" med deres børn, når de havner i en situation, som indebærer risiko. Forældrene vil med samtalen lade børnene forstå alvoren og forebygge, at en lignende situation kan ske igen. De tilkendegiver dermed indirekte for deres barn, at situationen er foranlediget af barnets uforsigtighed.

Forældrene er som led i undersøgelsen blevet præsenteret for cases, som omhandler deres reaktion, hvis deres barn er udøver eller offer for risikoadfærd. Det har været cases ift. mobning, uønsket kontakt med fremmede o. lign. Og her afspejler forældrenes reaktioner, at de er meget opmærksomme på at inddrage deres børn i løsningen af problemet og finde en måde, hvorpå deres børn kommer igennem forløbet med øgede kompetencer og tillid til forældrenes beskytterrolle.

8.6.5. Andre forældre og rollefordeling

Ligesom børn og unge anser sig for mere fornuftige end andre unge, er også mange af forældrene dømmende overfor andre forældres holdninger og adfærd på de digitale medier. Det er da også generelt udsagnet fra forældrene, at der ikke i klasserne kan skabes fælles retningslinjer for digital adfærd, ligesom mange oplever utilstrækkelig ansvarsfølelse hos andre forældre.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 14 ÅR

"På forældremødet sagde en far, at han følte sig presset til at give sin datter lov, fordi hun så gerne ville og ellers var udenfor. Den slags kan jeg slet ikke forstå".

CITAT, FORÆLDER TIL PIGE 13 ÅR

"Det er svært at tale om på forældremøder, fordi der er så forskellige holdninger, at det ville starte en krig. Fx var min datter hjemme hos en veninde, hvor de sad og "chattede med Peter", som var en fyr, de ikke kendte, som de havde mødt gennem Fortnite. Jeg blev virkelig forarget over, at den anden mor ikke reagerede".

Forældrene er da overordnet heller ikke af den overbevisning, at det er hensigtsmæssigt med fælles retningslinjer, da børn er forskellige. Det er dog samtidig

holdningen hos mange af undersøgelsens forældre, at det er godt med nogle overordnede beslutninger på klasse- eller skoleniveau, fx at telefonerne afleveres i skoletid. Det er således forældrenes vurdering, at online mobning og uønsket billeddeling i høj grad sker i skoletiden.

I lighed med børnenes udsagn, er det de fleste forældres vurdering, at mødre generelt er mere aktive end fædre på de sociale medier. De oplever, at det oftest er dem, som børnene kommer til, hvis de vil tale om positive eller negative oplevelser på disse medier.

Det er dog typisk begge forældre, som involverer sig, hvis barnet har været udsat for risici og ubehagelige oplevelser som fx online mobning eller møde med fremmede.

CITAT, MOR TIL PIGE 14 ÅR

"Jeg er vejleder for dem, og de skal altid kunne komme til mig og få hjælp. Måske kan jeg ikke det tekniske, men jeg vil altid støtte dem og prøve at hjælpe dem".

CITAT, FAR TIL DRENG 12 ÅR

"Men i forhold til det tekniske, er det mig, der tager beslutningerne – det henviser min kone også selv til".

8.6.6. Anbefalinger til at skabe tillidsrelation

I forbindelse med undersøgelsen er forældre blevet bedt om at komme med deres egne bud på anbefalinger til etablering af tillidsforhold med deres børn om risikoadfærd online. Nedenfor præsenteres nogle af de anbefalinger, som flere forældre har peget på.

Det anbefales, at forældre:

- ⇒ Har en nysgerrig og anerkendende dialog med barnet i dets tidlige år
- ⇒ Har en forstående tilgang til vigtigheden af barnets online liv
- ⇒ Tidligt styrker barnets evne til at navigere kritisk på digitale medier
- ⇒ Har viden nok til at forstå, hvilke digitale medier barnet bruger, og hvad der særligt interesserer dem på disse medier
- ⇒ Peger på positive sider ved internettet, så børnene ikke skræmmes fra at bruge det
- ⇒ Viser, at man som forældre altid vil bakke dem op
- ⇒ Har nysgerrige og ikke-fordømmende samtaler med barnet. Samtalerne skal tages, når der ikke er problemer
- ⇒ Bruger sig selv og egne oplevelser i samtalen. Der peges på, at der fx ved aftensmaden kan være en voksen til voksen-snak, hvor fx mor og far taler om dagens oplevelser på nettet
- ⇒ Undlader at give skyldfølelse til barnet, der er havnet i en risikabel og uønsket situation
- ⇒ Er troværdige ved at være rollemodel

8.7. Forældrenes kendskab og ønsker til støttemuligheder og indsatser

Som en væsentlig del af undersøgelsen er det også søgt afdækket, i hvilken grad forældrene har kendskab til og har anvendt eksisterende støttemuligheder ift. deres børns online-adfærd. Ligeledes har forældrene fortalt om deres ønsker og behov for støttetilbud.

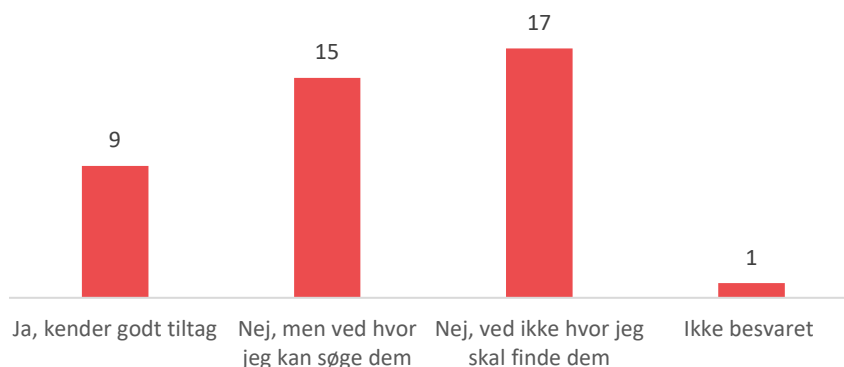
Det er generelt opfattelsen hos forældrene, at de ikke har haft behov for at søge hjælp ift. deres børns online-adfærd. Nogle af forældrene overvejer dog i løbet af interviewet, om de måske burde have været opsøgende ift. at søge information, men de fleste vurderer, at det skal være i forbindelse med en konkret situation, at de vil opsøge hjælp.

Godt hver femte af undersøgelsens forældre (9) oplyser, at de har kendskab til eksisterende støttemuligheder – enten online redskaber, telefonrådgivning, pjecer eller personlig rådgivning fra lokale aktører. Især rådgivningstilbuddet ”SletDet” er nået ud til forældre (og børn).

Yderligere 15 forældre er bevidste om, at der er hjælp at hente og ved også, hvor de skal søge det, hvis det bliver aktuelt. Det er således godt halvdelen af forældrene, der føler sig rustet til at finde den nødvendige hjælp ved behov.

De 17 resterende forældre fortæller, at de ikke ved, hvor de kan finde hjælp ift. børn og unges risikoadfærd, ligesom en stor del af forældrene oplyser, at de ikke ved, hvad der er det korrekte at gøre i en konkret situation, fx hvis deres barn skulle modtage uønskede henvendelser, mødes med en fremmed eller blive snydt i handel med skins.

Figur 8.7. Forældrenes kendskab til støttemuligheder

Note: N = 42.

Kilde: LG Insight, 2020.

CITAT, FORÆLDER TIL DRENG 12 ÅR

"Jeg ved slet ikke, hvad der skulle til, før jeg ville søge hjælp. Det er slet ikke et behov, jeg har haft, og jeg har slet ikke opsøgt noget af den slags. Gad vide om jeg burde".

12 forældre har fået hjælp fra skole og/eller SSP til en konkret udfordring med risikoadfærd, mens 7 af forældrene har benyttet sig af hjælp fra centrale tilbud som fx Red Barnet eller Børns Vilkår's indsatser.

Det er generelt forældrenes udsagn, at de ikke oplever at have behov for mere almen viden omkring risici ved online-adfærd. De efterspørger i stedet helt konkrete handlemuligheder ift. at imødegå risiko. Der er således ønsker om alt fra hjælp til at foretage privatindstillinger af apps til at få "det gyldne råd" om, hvorvidt forbud er bedre end vejledning, eller hvilke aldersgrænser der skal anses for de rigtige osv.

Flere af de spørgsmål, som forældrene ønsker svar på, findes allerede i den eksisterende tilbudsvifte, men forældrene har enten ikke haft overskud til at søge hjælp eller har fundet det svært at finde den rette hjælp. En del af de eksisterende tilbud forekommer samtidig relativt ens, og det kan derfor være svært at gennemskue, hvilke podcast og videoer man skal vælge.

Andre af forældrenes spørgsmål findes der ikke svar på. Det er fx ikke entydigt, om TikTok er godt eller dårligt, ligesom der iflg. faglige aktører ikke kan gives et enkelt råd ift. tilrådelig alder for bestemte spil osv. Det er spørgsmål af den karakter, som nogle af forældrene i undersøgelsen søger svar på.

De fleste forældre peger på, at lokale SSP-medarbejdere sammen med skolen har været gode til at give dem generelle guidelines omkring børn og unges adfærd. Der har været tale om oplæg og tema-aftener – med og uden børn. Møder med SSP har ofte taget udgangspunkt i helt lokale forhold for barnets skole eller bopælskommune, fx hvor mange af områdets 6. klasse-elever, der har været udsat for online mobning etc. Der har samtidig været mulighed for at stille spørgsmål og drøfte strategier og holdninger med andre forældre.

Mange af forældrene peger på, at både lokale tiltag og landsdækkende kampagner kan være med til at øge deres viden og skærpe deres fokus. Det er iflg. forældrene i høj grad i samarbejdet med skole og SSP, at de får informationer, som kan bruges i den forebyggende indsats overfor deres børn, mens kampagner i højere grad er med til at sætte spot på risici og afværgende tiltag. Som eksempel nævner forældre, at en kampagne kan sætte fokus på, hvad man særligt skal passe på, mens forældremøderne fx kan have fokus på, hvordan man som forældre kan opbygge tillid ift. digital adfærd, og hvor man finder støtte, hvis der opstår risikosituationer for barnet.

Det er da også forældrenes anbefaling, at der primært etableres støttemuligheder, som kan skræddersys lokale behov, men samtidig efterspørges der også en central portal, hvor man kan hente viden. Halvdelen af forældrene (21) udtrykker således, at de vil foretrække at få hjælp og viden fra skolen og/eller det lokale SSP, mens 13

forældre gerne vil kunne finde hjælp via central indgangsvej. I alt vil 22 forældre gerne have mulighed for at få yderligere hjælp til håndtering af deres børns online risikoadfærd (2 forældre efterspørger både centrale og lokale tilbud).

Som tidligere nævnt efterspørger forældrene informationer, som de kan bruge i hverdagens situationer – også når der ikke er opstået ubehagelige eller farlige situationer. Forældrene efterspørger således en slags handlingskatalog med muligheden for tilpasning til deres eget barns alder og behov. Hvorvidt kataloget formidles på skrift, som video eller podcast mv. er for forældrene ikke så afgørende. De peger dog på, at det skal være let tilgængeligt og forståeligt.

Flere af forældrene peger også på, at det kunne være godt med et materiale som henvendte sig til både børn og voksne. Flere forældre har gode erfaringer med at have set dokumentarudsendelser om online-adfærd og risici sammen med deres børn. Nogle af forældrene har også prøvet at lave dialogspil i skolen sammen med deres børn, hvilket de også synes har givet anledning til gode samtaler. De peger dog på, at de synes, det er godt, at både forældre og børn først har indledende møder med fx SSP, hvor de forberedes på de senere drøftelser.

Det er oplevelsen hos mange af forældrene, at der er behov for en tidlig introduktion til forældrene om digital dannelse og risikoadfærd. På nogle skoler holdes der iflg. forældrene først infomøde, når barnet kommer i 6. klasse. Det opleves som for sent. Flere af forældrene mener således, at der er behov for information om digital adfærd allerede når børnene får telefon (og den alder er for nedadgående). Dialogmøder mellem forældre og børn skal dog først afholdes, når børnene har viden og modenhed til at drøfte behov og rammer.

Opsamling på forældredelen

Der er ingen tvivl om, at børnenes online-adfærd har stor opmærksomhed hos undersøgelsens forældre. En stor del af forældrene har i begrænset eller høj grad en bekymring ift. om de beskytter deres børn godt nok på nettet. Forældrene angiver, at de er mest involverede i online aktiviteter for undersøgelsens yngste børn (10-13 år), mens de for de unge i udskoling primært har fokus på risici, men ikke blander sig i forhold til deres generelle aktiviteter.

Næsten alle forældre har stor tillid til deres egne børns kompetencer og adfærd ift. online aktiviteter. Deres opmærksomhed er i høj grad rettet mod de risici, som børn og unge i god tro kan blive påført af andre på nettet. Forældrene ser ikke deres egne børn som potentielle udøvere af fx online mobning eller billeddeling. Når forældrene ikke involverer sig i deres (ældre) børns online liv, tilskriver de det oftest manglende viden og tid samt hensyn til børnenes privatliv. En del af den manglende involvering skyldes dog også en manglende digital interesse hos forældrene.

Hensynet til privatliv kombineret med ønsket om at beskytte barnet fra risici betyder, at mange forældre søger at finde en kompromisløsning med regler og delvist fortrolige rammer. Forældrene anvender således oftest regler og rådgivning i deres støtte af børnene ift. online aktiviteter. Cirka en tredjedel af forældrene anvender dog kontrol og overvågning.

Der er – ikke uventet – en sammenhæng mellem de risici, som hhv. børn og forældre definerer som de mest alvorlige. Forældrene (og medier) er med til at præge børnenes fokus på risikoadfærd, ligesom børn (og medier) er med til at præge forældrenes risikoopfattelse. Gaming udgør i den sammenhæng ikke en erklæret risiko for hverken forældre eller børn.

Forældrene er opmærksomme på vigtigheden af tillid mellem forældre og barn – og tilkendegiver, at en sådan tillid skal skabes i barnets tidlige alder. De italesætter dog også et dilemma ift. både at vise tolerance og forståelse i risiko-situationer og samtidig tydeliggøre situationens alvor for deres barn. Generelt forsøger forældrene dog at følge en strategi med åbenhed uden fordømmelse.

Godt halvdelen af forældrene kender til muligheder for hjælp eller ved hvor de skal søge den, hvis de mangler viden og støtte i forhold til deres børns online-adfærd. 7 af forældrene har benyttet sig af hjælp fra centrale organisationer, mens 12 forældre har fået hjælp fra skole og/eller SSP til konkret udfordring med risikoadfærd.

Forældrene efterspørger indsatser som er formidlingsvenlige og let tilgængelige. Der er lige nu forskellige hjemmesider, der formidler overlappende oplysningsmateriale. Forældrene efterspørger her en fælles platform med mulighed for at hente relevant materiale og hjælp. Halvdelen af forældrene foretrækker dog at få hjælp fra lokale aktører, fx skolelærer og SSP. De efterspørger meget konkret rådgivning ift. hverdagsituationer – og gerne med dialogmøder, hvor tilgange kan drøftes med andre forældre og evt. også børn.

9. Aktørers perspektivering

Som en del af undersøgelsen er der gennemført interviews med 25 forskere og praktikere med stor viden om problemstillingen ift. forældreinvolvering samt børn og unges digitale liv. Der er tale om faglige aktører, der alle har stor viden om børn, forældre og digitale medier – en viden med særlig værdi for denne undersøgelse. Der er som led i undersøgelsen afsluttende også gennemført workshop med deltagelse af samme målgruppe.

Forskere og praktikere betegnes i dette afsnit i lighed med tidligere afsnit som faglige aktører.

9.1. Hvilke perspektiver fylder hos rådgivere⁷¹ i dialogen med forældre?

En række af undersøgelsens faglige aktører har gennem fx oplæg og rådgivning direkte kontakt med forældre omkring digital dannelse og online-adfærd. De har således også en indsigt i, hvilke risici der optager de forældre, som retter henvendelse med bekymring om online-adfærd. Det er her vurderingen, at hovedparten af deres kontakter og spørgsmål drejer sig om billeddeling, idet opmærksomheden dog er i en aftagende fase ift. 2019, hvor Umbrellasagen satte særligt fokus på dette område.

Herudover peges der på en forældrebekymring ift. kontakten med fremmede og grooming⁷². Det er især ift. piger, at der hos forældrene opleves en bekymring for de uønskede kontakter, som deres pige oplever fra fremmede, og hvor nogle af kontakterne evt. har ført til yderligere kontakter og relationsdannelse mellem barn og ”den fremmede”.

Endelig peger en række af aktørerne også på, at de får en del spørgsmål om online mobning, men at det opleves at være en problemstilling, som ofte håndteres af forældre i samarbejde med skolerne. Det er som oftest alene ved mobning med høj alvorsgrad, at forældre retter kontakt til rådgivningstjenester.

Flere aktører peger også på, at de oplever en stigning i spørgsmål om gaming. Spørgsmålene handler særligt om bekymringer for drenges tidsforbrug på spil og skærmtidens konsekvenser for deres sundhed.

Fælles for henvendelserne er, at forældrene i høj grad efterspørger konkrete løsninger og/eller legitimitet til foretagne valg af løsninger.

⁷¹ Ved rådgivere forstås her både rådgivningstjenester og øvrige praktikere, der er i dialog med forældre ved oplæg osv.

⁷² Grooming defineres som en adfærd, hvor krænker opbygger en relation til et barn eller en ung med henblik på at begå et seksuelt overgreb. Krænker har ofte over længere tid manipuleret og forført barnet med det formål at få offeret til at overskride sine grænser.

Samlet set er der således overensstemmelse mellem aktørernes vurdering af forældrebekymringer og udsagnene fra forældrene i undersøgelsen.

9.2. Forældres reaktioner og strategier

Rådgivningstjenester og faglige aktører har i forbindelse med undersøgelsen peget på reaktionsmønstre hos forældre, hvis børn har været i risikofyldte situationer eller i konflikter på sociale medier mv. De tegner således et billede af forældre, som overordnet reagerer med følgende strategier:

- ⇒ Rådgiver barnet til at søge væk fra det ubehagelige – fx droppe et bestemt socialt medie eller blokere kontakter som sender uønskede billeder eller opfordringer til sex mv.
- ⇒ Indfører kontrol og overvågning, hvor forældrene læser med og sørger for, at der ikke igen dukker noget grimt op, som der ikke kan handles på
- ⇒ Sanktioner, hvis forældrene oplever, at deres barn opførte sig uforsigtigt og inkompetent
- ⇒ Iværksættelse af handlinger – fx at forældre tager kontakt til lærer, politi eller andet (ofte oplevet som en overreaktion hos børnene).

De fire reaktionsmønstre stemmer i høj grad overens med de reaktioner, som er fremgået af undersøgelsens interviews med børn og forældre.

Aktørerne ser (i tråd med undersøgelsens forældre og børns egne oplevelser), at forældrene i høj grad – især hos teenagerne – baserer deres online strategier på en oplevelse af risici kombineret med en vifte af nødberedskaber. Aktørerne peger således på, at der er behov for, at forældrene tidligt involverer sig i deres børns digitale dannelse. Den tidlige digitale dannelse giver børnene evnen til selv at kunne begå sig socialt, etisk og kritisk på de digitale medier – samtidig med at samtalen om digitale medier har positivt udspring og ikke er foranlediget af risiko og bekymring.

Mange forældre distancerer sig i hverdagen fra børnenes online liv, både fordi de oplever, at de fremstår dumme ift. deres børn, men også fordi forældrene i nogen grad mangler tid og interesse. Samtidig spiller hensynet til den unges privatliv også en stor rolle. Strategier, som alene er knyttet til krisesituationer, er dog selvsagt hverken forebyggende eller beskyttende. Aktørerne anbefaler i stedet, at forældre accepterer, at de hverken kan eller skal have en omfattende viden om digitale medier, men at de skal involvere sig og tale med børnene på en fordomsfri og nysgerrig måde, kombineret med generel tillid og ”god stemning” i hjemmet. Og denne involvering skal starte allerede, når barnet første gang benytter sig af digitale medier. Det vil for de nye generationer allerede sige i indskolingen eller før, da mange børn allerede fra børnehavealder benytter tablets og online tjenester som YouTube mv.

9.3. Information til forældre og deres brug af indsatser

Undersøgelsens aktører har mange erfaringer med udvikling og formidling af materialer til forældre for at styrke deres beskyttende rolle ifm. børnenes online-adfærd. De har med undersøgelsen delt deres erfaringer med særligt brugbare kontaktveje og indsatstyper.

Generelt anfører aktørerne det som vigtigt, at forældrene oplever råd og eksempler som vedkommende, dvs. noget der kan bidrage til konkrete ændringer og taler direkte til dem som forældre. Det kan fx ske gennem brug af cases eller dilemmaer fremstillet fx via film eller kort, som træner både forældre og børn i forhold til at være bevidste om handlemuligheder. Mange forældre er ikke opmærksomme på, at de har et vidensbehov, før de står i konkrete situationer, som kræver deres handling. Undersøgelsens forældreinterviews viser da også, at det generelt er opfattelsen hos forældrene, at de ikke har haft behov for at søge hjælp ift. børnenes online-adfærd – og at de først ser behov for at indhente viden og hjælp, hvis der opstår en konkret situation omkring deres barn. Her vil tidlig træning i handlemuligheder kunne være dem til senere hjælp.

CITAT, AKTØR

"Til forældreoplæggene havde vi små kort med dilemmaer og løsninger. Det kunne fx være et kort omkring "ret til privatliv". Så skulle forældrene arbejde selvstændigt med dem. Det var meget givtigt for forældrene, fordi de fik oplevelse af at være på forkant".

Faglige aktører med forældrekontakt peger herudover på, at de har gode erfaringer med dialogmøder målrettet både forældre og børn, hvor pointer fra foredrag med børn og unge deles med forældre – fx i form af data eller udsagn i anonymiseret form. Dette gør det vedkommende for forældrene og giver samtidig en god anledning til drøftelse mellem forældre og børn.

CITAT, AKTØR

"Der har både været dialogmøder målrettet børn og forældre. Det har været for 4. klasse. Det har fungeret rigtig godt med deltagelse af både forældre og børn. Fx var der det ene år en klasse, hvor det viste sig, at en stor del af eleverne oplevede, at de var afhængige af at bruge telefonen. På forældrenes møde blev data præsenteret anonymt for forældre i form af udsagn og data, hvilket fik mange forældre til at gå baglæns og kigge på barns forbrug og tage drøftelse med barnet omkring det".

CITAT, AKTØR

"Især det her med, at det konkret handler om deres børn – det virker – fx hvis vi siger, at 1/3 af børnene tilkendegav, så bliver det spændende og rammer på en helt anden måde".

Derudover peges der på, at man for at gøre indsatser vedkommende med fordel kan tænke i en målgruppebaseret tilgang – tilpasset lokale kommuner eller skoler – eller fx via segmentering af målgrupper kan bidrage til at gøre materiale og oplæg mere vedkommende.

Endelig peger faglige aktører på gode erfaringer med at drage paralleller til andre fysiske arenaer, hvor forældrene oplever at have større viden og mere legitimitet. Forældre har ikke selv skabelon ift. håndtering af konflikter i relation til det digitale univers, men har viden og erfaring at trække på fra andre områder.

Der er generelt blandt aktører en oplevelse af, at der allerede findes rigtig meget tilgængeligt og relevant materiale, hvorfor der i høj grad er behov for en indsats, som gør forældregruppen opmærksom herpå. Forældrenes viden er desuden ikke så begrænset, som de selv oplever⁷³. De har således en generel indsigt i digitale medier, men føler sig usikre på, om de er beskyttende nok for deres børn. En oplevelse som går igen i undersøgelsens forældreinterviews.

Aktørerne fremhæver på baggrund heraf en række veje til styrkelse af den opmærksomhedsskabende kontakt til forældrene:

- ⇒ En stor del af forældre fra gennemsnitsfamilier er aktive på Facebook, og aktørerne har gode erfaringer med målrettede Facebookkampagner. De peger dog på, at det primært er kvinder, der nås kontakt til ad den vej.
- ⇒ Quiz-konceptet kan anbefales til at skabe læring og interesse på en lettilgængelig måde. Gennem quiz kan forældre både få styrket deres viden, men også få en indsigt i eventuelle huller i viden, som kan anspore dem til at søge relevant information.
- ⇒ Skolerne er en helt central aktør med kontakt til børn og forældre. Skolen er således lokal støtte, når det handler om barnets almindelige trivsel og har generelt både forældre og børns tillid. Aktørerne har derfor også gode erfaringer med oplæg og temamøder i samarbejde med skolerne. Børn og voksne henvender sig samtidig til skolen for hjælp, når det handler om oplevede online risici, hvorfor skolerne også ad den vej kan være med til at informere forældre (og børn) om relevante indsatser.

Der er iflg. aktører behov for en generel italesættelse af, at forældre skal stole mere på deres forældrekompetencer og fokusere mindre på deres oplevede mangel på digital indsigt, som har givet mange forældre en oplevelse af autoritetstab. I stedet skal forældre bruge mere energi på at etablere et godt og tidligt tillidsforhold til deres børn, så børnene deler deres oplevelser med forældrene – herunder også deres ubehagelige oplevelser og behov for hjælp. De fremhæves således som vigtigt, at forældrene ikke giver barnet skyld, men i stedet tidligt ruste dem med en kritisk sans, som skærper deres forsigtighed.

Der er dog et enkelt indsatsområde, som aktørerne fremhæver som udækket (og som forældrene også selv italesætter). Der er således endnu begrænset oplysnings-

⁷³ Her refereres til undersøgelsens målgruppe af familier med gennemsnitlig socioøkonomisk profil.

materiale ift. forretningsmodeller i spil. Her er der behov for at oplyse forældrene bedre om risici forbundet med gamingverdens forretningsmodeller.

Aktørerne peger samtidig på, at fokus på forældrenes beskyttende rolle ikke kan stå alene. Derfor har flere aktører også indsatser, som målretter sig børn og unge og som evt. kombineres med forældretiltag. Et eksempel herpå er Sex og Samfunds indsats i relation til uge 6, hvor der også er tilknyttet et forældremodul.

9.4. Perspektivering til forældre i andre målgrupper

Nærværende undersøgelse er afgrænset til børn og forældre fra familier med en gennemsnitlig socioøkonomisk profil. Der er derfor sat fokus på risikoadfærd relateret til denne målgruppe, ligesom indsatsanbefalinger er målrettet forældrene med en gennemsnitlig profil.

Når der som en del af undersøgelsen peges på indsatser, som vil kunne gøre en forskel ift. at øge forældrenes beskyttende rolle, er der imidlertid behov for at perspektivere resultaterne til de mindre ressourcestærke forældre. Her viser organisationer og skolers kontakt med denne forældregruppe, at der (ikke overraskende) også her er behov for at styrke den beskyttende forældrerolle, men at der kan være brug for en anden type af indsatser. Beskrivelsen nedenfor bygger således på interviews og workshop med aktører med kontakt til og/eller særlig viden om mindre ressourcestærke familier og deres roller ift. digital risikoadfærd. Ved ressourcer forstås i denne sammenhæng både materielle, kulturelle, sociale og personlige ressourcer⁷⁴.

Manglende viden om risici

Hvor undersøgelsens forældre er meget bevidste om, at der er risici forbundet med online-adfærd, er dette iflg. aktørerne typisk ikke gældende for de mindre ressourcestærke forældre. Dette kan skyldes, at forældrene grundlæggende mangler digitale kompetencer og måske er helt uden kendskab til digitale medier. Men det kan for andre forældre også skyldes mangel på tid og overskud til at følge med i, hvad der findes af online aktiviteter og risici forbundet med hermed. Disse forældre bruger måske selv Facebook og enkelte andre tjenester online, men er ellers ikke vidende om hverken muligheder eller risici ved online-adfærd.

Der kan for forældregruppen ikke tegnes et fælles billede af årsager til den manglende viden, men det er vurderingen, at der især hos forældre med etnisk minoritetsbaggrund er særlige udfordringer (bl.a. sprog), som generelt hæmmer deres indsigt i og opmærksomhed på online-adfærd. Uanset forældrenes baggrund ses det dog som kendetegnende, at forældrene ikke alene mangler viden om risikoadfærd, men også mangler kendskab til deres børns adfærd og aktiviteter online.

⁷⁴ Ud over familiens økonomi, forældrenes uddannelse og forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet inddrages der i definitionen af ressourcer også familiens sociale netværk og forældrenes psykiske og sociale ressourcer til at drage omsorg for deres børn.

Den manglende viden om digitale medier kombineret med manglende indsigt i deres børns faktiske adfærd betyder, at de fleste forældre ikke har en strategi omkring deres børns online-adfærd og derfor hverken vejleder, sætter regler eller kontrollerer deres børn på dette område⁷⁵.

Barrierer for involvering og information

Det vurderes som kendetegnende for de mindre ressourcestærke forældre, at de også på andre områder har udfordringer ift. at engagere sig i deres børns interesser og aktiviteter. Når mange af forældrene i nærværende undersøgelse fortæller, at de taler med deres børn på vej til fx fodboldtræning, er dette et scenarie, der ikke gælder for mange mindre ressourcestærke forældre. Dels er der mange børn fra udsatte familier, som ikke er en del af foreningslivet, og dels er der få af de aktive børn, som bliver fulgt derhen af forældrene. Forældrene har således generelt begrænset indblik i deres børns fritidsliv.

Der er samtidig også tale om en forældregruppe, som ofte ikke deltager i skolens aktiviteter – herunder forældremøder. For nogle af forældrene skyldes dette, at de ikke oplever møderne som relevante, mens det for andre skyldes mangel på tid pga. aftenarbejde eller manglende børnepasning osv. Informationen, som skoler og SSP formidler på bl.a. forældremøder, når ikke frem til disse forældre. Det er samtidig også skolers vurdering, at forældrene grundet deres IT-kompetencer og tidsmangel oftest heller ikke kan nås via AULA.

Der er således ikke tale om, at forældrene ikke interesser sig for deres børns trivsel, men at der er livsvilkår og omstændigheder som gør, at de går glip af vigtig viden – både om deres børn og digitale medier. De kan derfor heller ikke agere som en beskyttende faktor ift. deres børns online-adfærd.

Behov for indsatser

Der er en entydig vurdering af, at mindre ressourcestærke forældre også har brug for at have en mere beskyttende rolle for deres børn. Der er således behov for, at de får et kendskab til risici og redskaber til den gode dialog. Deres børn skal have mulighed at gå til deres forældre, hvis der sker noget ubehageligt eller forkert i deres online aktiviteter. Spørgsmålet er derfor, hvordan der bliver skabt en kontakt- og informationsvej til denne forældregruppe.

Det er vurderingen fra aktørerne, at der er behov for andre typer af indsatser end for de øvrige forældregrupper. Der vil således, som det fremgår ovenfor være få forældre, hvor forældremøder, Aula-opslag eller informerende websites er løsningen. Der peges i stedet på, at en informationsvej i høj grad kan være netværk. Boligsociale medarbejdere og NGO-frivillige har haft gode erfaringer med at skabe en tillidsrelation

⁷⁵ Aktørerne peger på, at der dog er forældre, som udøver kontrol af SMS'er og kontakter, men at dette især er målrettet pigerne og ikke skyldes risikoadfærd, men mere et forsøg på social kontrol.

til familier gennem direkte kontakter. Og herefter kan disse familier være med til at dele den nye viden med andre familier. Der er forskel på, hvilke netværk som søges inddraget afhængigt af forældrenes forudsætninger. Men det kan være alt fra venner til bedsteforældre og evt. også professionelle relationer som klubmedarbejdere eller lokale repræsentanter fra organisationer som fx Bydelsmødre eller Red Barnet. Det er etableringen af tillid som er afgørende, når forældrene inviteres til dialog.

Der er brug for at være særligt opmærksom på sproglige og kulturelle barrierer. Aktørerne oplever således, at mange forældre med etnisk minoritetsbaggrund ikke har regler og krav til deres børns aktiviteter på nettet, da de enten ikke ved, hvad der skal sættes regler for ift. beskyttelse og/eller ikke har samme normer. Nogle af forældrene har dog en stærkt kontrollerende tilgang, men det har nærmere form af social kontrol, hvor de især tjekker hvem deres døtre skriver med (sms), ringer til (opkaldslist) og er venner med etc.

Enkelte aktører peger på, at der for denne målgruppe i første omgang er tale om, at skolen skal ruste børnene til en sikker online-adfærd. Flere faglige aktører peger således på, at vidensdelingen i disse familier i nogen grad kan ske med børnene som primus motor, så de lærer sikker adfærd og deler viden med deres forældre. Dette er dog alene tænkt som et supplement til øvrige indsatser, idet forældrene også ad anden vej skal rustes til at varetage den beskyttende rolle. Der peges således på, at der hverken kan eller skal være en forventning om, at børn tager en lærende/opdragende funktion i forhold til deres forældre. Ikke mindst da både nærværende undersøgelse og forskning viser, at det i sig selv har en beskyttende effekt, at forældre involverer sig i deres børns online liv.

Flere af de faglige aktører fra både NGO'er og helhedsplaner har gode erfaringer med at afholde mindre formelle fællesarrangementer med fokus på børnenes trivsel – hvor der samtidig kan gives andre og vigtige informationer. Ved arrangementerne deltager både børn og forældre, hvor der med mad og sociale aktiviteter gives forældrene et frirum i en travl hverdag. Foreninger, som har sådanne møder og workshops, har sikret opbakning ved at bruge ambassadører i nærområdet, som har været med til at omtale og anbefale mødet.

Samlet peger faglige aktører på følgende tiltag som værende relevante ift. børn og unge, som kommer fra mindre ressourcer stærke hjem:

- ⇒ Tillidsbaseret dialog – gerne i familiens eget hjem
- ⇒ Lokale ambassadører kan åbne døre
- ⇒ Information på forældrenes modersmål
- ⇒ Inddragelse af familiens netværk

10. Beskrivelse af nuværende indsatser

Der er i forbindelse med undersøgelsen gennemført en afdækning af danske indsatser, der har til hensigt at involvere forældre i deres børns online liv. Formålet med afdækningen har været at udarbejde en oversigt over eksisterende danske indsatser til inspiration for fagfolk på området.

Afdækningen af indsatser tager udgangspunkt i undersøgelsens øvrige elementer, men bygger derudover på en supplerende søgning blandt relevante organisationer samt en systematisk google-søgning (de enkelte elementer beskrives yderligere i metodeafsnit samt bilag vedrørende metode).

Oversigten over indsatser er afgrænset ud fra følgende kriterier:

- ⇒ Indsatser, der er målrettet forældre
- ⇒ Indsatser, der er gratis
- ⇒ Indsatser, der har fokus på forældre til børn/unge i aldersgruppen 10-17 år eller forældre generelt set
- ⇒ Primært indsats af national karakter

Dette betyder, at følgende indsatser ikke er medtaget:

- ⇒ Indsatser målrettet fagaktører samt børn og unge
- ⇒ Indsatser, der koster penge. Mange organisationer (bl.a. Red Barnet, Center for Digital Pædagogik, Center for Digital Dannelse, Sex og Samfund) kan købes til at holde oplæg/undervisningsforløb bl.a. om digital dannelse eller konkrete risici.
- ⇒ Indsatser fra lokale aktører som fx SSP, skoler mv., der har udviklet lokale tiltag, er med få undtagelser ikke medtaget.

Den fulde oversigt fremgår af rapportens bilag E. Her skal dog kort fremstilles hovedtræk fra oversigten.

Generelt viser oversigten, at der er mange aktører, der har udarbejdet relevante indsatser på området. I alt har 31 aktører udarbejdet materiale, som henvender sig til forældre og omhandler digital dannelse og/eller hjælp til forebyggelse eller håndtering af online risikoadfærd.

Der er fem aktører, der står bag størstedelen af de afdækkede indsatser (indsats-elementer). Det er Medierådet for Børn og Unge, Red Barnet, Center for Digital Pædagogik, Sex og Samfund samt Børns Vilkår. De producerede indsatser fra de fem aktører er enten udarbejdet i samarbejds-konstellationer mellem de fem aktører eller samarbejder med fx ministerier, universiteter eller lignende.

Kun 8 ud af de 74 indsats-elementer er målrettet bestemte aldersgrupper.

Table 10.1. Summary overview of interventions (intervention elements)

Antal aktører	Antal indsatslementer	Antal indsatslementer målrettet bestemte aldersgrupper
31	74	8

Note: Interventions in the overview have been divided, so for example podcasts are described as a self-standing element, even though they also count as a part of a parent page.

The largest part of the material consists of online guides (37). 5 actors provide advisory services. Advisory can cover both advisory via telephone, chat, sms or mailbox.

Herudover er der bl.a. udarbejdet podcasts, film, brætspil/online spil, quizzes, apps, nyhedsbreve og online oplæg. Der er således gjort brug af mange forskellige virkemidler med ønsket om at involvere forældrene. Afdækningen understøtter eksperternes vurdering af, at der findes rigtig meget relevant og forskelligt materiale.

The largest part of the existing material is found within the area of digital education, but there is also work on a material with an exclusive focus on gaming, digital risks and digital security. Under the theme of digital risks there is a high degree of focus on illegal image sharing, which is the risk that is most focused on in most interventions. There are at least 10 interventions, where the main focus is illegal image sharing. In comparison, it only gives 2 pages of direct advisory or information about gaming and its business models.

Table 10.2. Summary overview of intervention elements

Interventions	Antal
Online guides	37
Advisory services	5
Podcast	5
*Film	4
Campaigns	4
Board game/online game/quiz	6
Apps	2
Newsletter	2
Inspiration material for parent meetings	2
Online preparation	2
Other	5
In total	74

*The number of films is assessed to be higher than described, as for example small animation films in some online guides, which do not constitute a self-standing element on subpages or similar.